

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
Навчально-науковий інститут права і соціальних технологій
Кафедра публічного та приватного права

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до семінарських занять
для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
спеціальності 081 «Право»

Обговорено і рекомендовано
на засіданні кафедри публічного
та приватного права
Протокол № 11 від 24 жовтня 2023 року

Чернігів 2023

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО. Методичні вказівки до семінарських занять для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності 081 «Право» / Укл.: Кочина О. С. Чернігів: Національний університет «Чернігівська політехніка», 2023. 110 с.

Укладач:

КОЧИНА ОЛЕКСАНДРА СЕРГІЇВНА, доцент кафедри публічного та приватного права, кандидат юридичних наук, доцент

Відповідальний за випуск:

ЛИТВИНЕНКО ВАЛЕНТИНА МИКОЛАЇВНА, завідувач кафедри публічного та приватного права, кандидат юридичних наук, доцент

Рецензент:

ШПОМЕР АЛЛА ІВАНІВНА, доцент кафедри публічного та приватного права, кандидат юридичних наук, доцент

З М І С Т

ПЕРЕДМОВА	4
1. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО»	6
1.1. Тематичний план навчальної дисципліни «Цивільне право»	6
1.2. Структура навчальної дисципліни.....	21
1.3. Методи поточного та підсумкового контролю з навчальної дисципліни	23
2. ТЕМАТИЧНІ ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ	26
Семінарське заняття 1. Цивільне право як галузь права	26
Семінарське заняття 2. Фізичні особи як суб'єкти цивільного права	30
Семінарське заняття 3. Об'єкти цивільних прав.....	36
Семінарське заняття 4. Правочини	41
Семінарське заняття 5. Загальні положення про право власності	47
Семінарське заняття 6. Право спільної власності	53
Семінарське заняття 7. Загальні положення про зобов'язання	56
Семінарське заняття 8. Цивільно-правовий договір	62
Семінарське заняття 9. Договори про передачу майна у власність	66
Семінарське заняття 10. Договори про передачу майна у користування.....	73
Семінарське заняття 11. Договори про виконання робіт	80
Семінарське заняття 12. Договори про надання послуг	89
Семінарське заняття 13. Зобов'язання із спільної діяльності. Недоговірні зобов'язання	94
Семінарське заняття 14. Зобов'язання із заподіяння шкоди	99
ДОДАТОК Орієнтовний перелік питань на екзамен.....	108

ПЕРЕДМОВА

Цивільні правовідносини - це найширший пласт суспільних відносин, із яким кожна людина зустрічається протягом всього життя щоденно. Участь у цих відносинах реалізується через можливість мати, здійснювати та захищати цивільні права та обов'язки. Ці знання набуваються у процесі вивчення навчального курсу «Цивільне право», при вивченні якого здобувач вищої освіти набуває знань не лише системи актів цивільного законодавства, але і відповідних теоретичних положень, без яких неможливо досконально зрозуміти та тлумачити цивільно-правові категорії. Важливе значення має також опрацювання узагальнень судової практики з вирішення судових спорів.

Предметом вивчення дисципліни «Цивільне право» є: основні принципи, доктринальні засади, правові джерела, окремі поняття, терміни, визначення, дефініції, юридичні категорії, інститути цивільного права тощо.

Метою навчальної дисципліни «Цивільне право» є: опанування ЗВО системи знань з цивільного права України; акцентування уваги ЗВО на складних теоретичних та практичних проблемах цивільних правовідносин; на основі конкретно-предметного матеріалу вироблення навиків аналітичного мислення у ЗВО; формування практичних умінь і навиків щодо правильного тлумачення та застосування цивільно-правових норм.

Семінарські заняття проводяться з основних тем розглянутих на лекційних заняттях.

Самостійна та індивідуальна робота планується як форма навчання, що має на меті розширення та дослідження питань винесених на розгляд на лекційних заняттях, а також опрацювання питань, які не були висвітлені на лекційних та семінарських заняттях.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми ЗВО належить оволодіти відповідною сукупністю знань, вмінь та навичок, зокрема:

ЗВО повинен засвоїти знання з теорії цивільного права у поєднанні з теоретичними та практичними питаннями реалізації цивільних прав;

ЗВО повинен набути навичок використання чинного законодавства, покликаного врегульовувати цивільні відносини, для розширення свого правового кругозору, підвищення рівня правосвідомості і правової культури та вирішення питань, що виникають у практичній діяльності.

Дане навчально-методичне видання підготовлено з метою надання можливості ЗВО ґрунтовно та послідовно готуватися до семінарських занять з навчальної дисципліни «Цивільне право», користуючись тим списком літератури та нормативно-правових актів, який рекомендований до кожної теми семінарського заняття. На основі аналізу рекомендованих джерел ЗВО повинні навчитися формулювати і обґрунтовувати висновки не тільки теоретичного, а й практичного характеру.

Підготовка до семінарського заняття згідно плану, аналіз питань для самостійного вивчення, написання есе та рефератів по темі, а також вирішення практичних задач надасть можливість викладачу визначити рівень засвоєння матеріалу ЗВО.

У методичних вказівках запропоновано також і критерії оцінювання ЗВО, складенні відповідно до Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти Національного університету «Чернігівська політехніка» від 31 серпня 2020 р. № 26 та з урахуванням обсягу годин і структури навчальної дисципліни.

1. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО»

1.1. Тематичний план навчальної дисципліни «Цивільне право»

Змістовий модуль 1. Загальні положення цивільного права. Суб'єкти цивільного права

Тема 1. Цивільне право як галузь права

Місце цивільного права в системі галузей права. Поняття цивільного права як приватного права та як галузі права. Предмет цивільно-правового регулювання: особисті немайнові та майнові відносини. Метод цивільно-правового регулювання. Функції сучасного цивільного права. Система цивільного права.

Принципи цивільного права: неприпустимість свавільного втручання у сферу особистого життя людини, неприпустимість позбавлення права власності, свобода договору, свобода підприємницької діяльності, яка не заборонена законом, судовий захист цивільного права та інтересу, справедливість, добросовісність та розумність.

Тема 2. Цивільне законодавство

Конституція України - Основний Закон. Цивільний кодекс України. Конституційні і звичайні закони. Акти Президента України. Акти Кабінету Міністрів України. Акти інших органів державної влади. Міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Рішення Конституційного Суду України. Акти органів місцевого самоврядування. Примірні статuti кооперативних і громадських організацій, затверджені органами державної влади. Звичаї ділового обороту. Локальні (корпоративні) нормативні акти, прийняті органами управління юридичних осіб, які регулюють їх діяльність. Аналогія закону та аналогія права. Роль судової практики в удосконаленні, тлумаченні та застосуванні цивільного законодавства.

Поняття і структура цивільного законодавства. Співвідношення цивільного права і цивільного законодавства. Структура Цивільного кодексу України. Дія цивільного законодавства у часі, просторі та за колом осіб.

Тема 3. Цивільні правовідносини

Поняття та особливості цивільних правовідносин. Елементи цивільних правовідносин: суб'єкти, об'єкти та зміст (фактичний та юридичний). Поняття суб'єктивного права та суб'єктивного обов'язку.

Класифікація цивільних правовідносин. Підстави виникнення, зміни та припинення цивільних правовідносин. Поняття юридичних фактів. Види юридичних фактів.

Тема 4. Фізичні особи як суб'єкти цивільного права

Поняття, ознаки та обсяг правоздатності фізичної особи. Виникнення та припинення правоздатності фізичної особи. Правоздатність іноземців та осіб без громадянства. Запобігання обмеженню можливості фізичної особи мати цивільні права та обов'язки. Способи ідентифікації фізичної особи.

Поняття та зміст цивільної дієздатності фізичної особи. Зміст дієздатності фізичних осіб. Види цивільної дієздатності фізичних осіб.

Обмеження дієздатності фізичної особи: підстави, порядок та правові наслідки. Визнання фізичної особи недієздатною: підстави, порядок та правові наслідки. Визнання фізичної особи безвісно відсутньою: підстави, порядок та правові наслідки. Оголошення фізичної особи померлою: підстави, порядок та правові наслідки. Правові наслідки появи фізичної особи, яка була оголошена померлою.

Фізична особа-підприємець.

Тема 5. Юридичні особи як суб'єкти цивільного права

Поняття та ознаки юридичної особи. Сутність юридичної особи. Організаційно-правові форми та види юридичних осіб. Правоздатність юридичної особи та її зміст. Майнові права та обов'язки юридичних осіб. Особисті немайнові права та обов'язки юридичних осіб. Найменування юридичної особи (комерційне (фірмове) найменування). Місцезнаходження юридичної особи.

Право юридичної особи на недоторканність ділової репутації та її судовий захист. Засоби індивідуалізації юридичної особи. Державна реєстрація юридичної особи. Установчі документи юридичної особи. Органи юридичної особи. Способи створення юридичних осіб: розпорядчий, нормативно-явочний, дозвільний і договірний. Філії та представництва юридичної особи. Припинення юридичних осіб.

Форми припинення юридичних осіб: реорганізація та ліквідація. Види реорганізації: злиття, поділ, приєднання, перетворення. Виділ юридичної особи. Добровільний та примусовий порядок ліквідації юридичної особи. Задоволення вимог кредиторів.

Тема 6. Держава Україна і територіальні громади, як суб'єкти цивільного права

Роль і становище суб'єктів публічного права у сфері цивільних правовідносин. Права та обов'язки суб'єктів публічного права у цивільних правовідносинах.

Змістовий модуль 2. Об'єкти цивільних прав. Особисті немайнові права та їх цивільно-правове регулювання. Здійснення цивільних прав та обов'язків

Тема 7. Об'єкти цивільних прав

Поняття і види об'єктів цивільних прав. Оборотоzdатність об'єктів цивільних прав. Речі як об'єкти цивільних прав. Поняття речей. Класифікація речей та її правове значення. Тварини як особливий об'єкт цивільних прав. Майно як особливий об'єкт цивільних прав. Підприємство як єдиний майновий комплекс. Гроші та валютні цінності як об'єкти цивільних прав.

Цінні папери як об'єкти цивільних прав. Групи та види цінних паперів. Передання прав за цінними паперами. Результати робіт та послуги як об'єкти цивільних прав. Результати інтелектуальної, творчої діяльності як об'єкти цивільних прав. Інформація як об'єкт цивільних прав. Особисті немайнові блага як об'єкти цивільних прав.

Тема 8. Особисті немайнові права

Поняття та ознаки особистих немайнових прав. Види особистих немайнових прав. Зміст особистого немайнового права. Здійснення особистих немайнових прав. Забезпечення особистих немайнових прав. Обмеження особистих немайнових прав. Захист особистого немайнового права. Поновлення порушеного особистого немайнового права. Спростування недостовірної інформації. Заборона поширення інформації, якою порушуються особисті немайнові права.

Правові наслідки невиконання рішення суду про захист особистого немайнового права. Право фізичної особи, особисте немайнове право якої порушено, на відшкодування шкоди.

Особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи. Право на життя. Право на усунення небезпеки, яка загрожує життю та здоров'ю. Право на охорону здоров'я. Право на медичну допомогу. Право на інформацію про стан свого здоров'я. Право на таємницю про стан здоров'я. Права фізичної особи, яка перебуває на стаціонарному лікуванні у закладі охорони здоров'я. Право на свободу. Право на особисту недоторканність. Право на донорство. Право на сім'ю. Право на опіку або піклування. Право на безпечне для життя і здоров'я довкілля.

Особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи. Право на ім'я. Право на зміну імені. Право на використання імені. Право на повагу до гідності та честі. Право на повагу до людини, яка померла. Право на недоторканність ділової репутації. Право на індивідуальність. Право на особисте життя та його таємницю. Право на інформацію. Право на особисті папери. Розпоряджання особистими паперами. Право на ознайомлення з особистими паперами, які передані до фонду бібліотек або архівів. Право на таємницю кореспонденції.

Захист інтересів фізичної особи при проведенні фото-, кіно-, теле- та відеозйомок. Охорона інтересів фізичної особи, яка зображена на фотографіях та

в інших художніх творах. Право на свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості. Право на місце проживання. Право на недоторканність житла. Право на вибір роду занять. Право на свободу пересування. Право на свободу об'єднання. Право на мирні зібрання.

Тема 9. Здійснення цивільних прав та виконання обов'язків

Поняття цивільних прав та обов'язків. Підстави виникнення цивільних прав та обов'язків. Здійснення цивільних прав. Межі здійснення цивільних прав. Виконання цивільних обов'язків.

Тема 10. Захист цивільних прав та інтересів

Право на захист цивільних прав та інтересів. Захист цивільних прав та інтересів судом. Захист цивільних прав та інтересів Президентом України, органами державної влади або органами місцевого самоврядування. Захист цивільних прав нотаріусом. Самозахист цивільних прав. Здійснення права на захист. Визнання незаконним правового акта органу державної влади або органу місцевого самоврядування. Відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди. Відшкодування моральної шкоди.

Тема 11. Правочини

Поняття та ознаки правочинів. Воля і волевиявлення як суть правочину. Види правочинів. Умови чинності правочину. Презумпція правомірності правочину. Форма правочину. Способи волевиявлення. Усна форма правочину. Письмова форма правочину: проста та нотаріальне посвідчення. Укладення правочину шляхом мовчання. Державна реєстрація правочину. Місце вчинення правочину. Строки у правочині. Правочини, щодо яких правові наслідки пов'язуються з настанням певної обставини. Тлумачення змісту правочину. Відмова від правочину. Правові наслідки недодержання сторонами при вчиненні правочину вимог закону.

Недійсність правочину. Види недійсних правочинів. Фіктивні та удавані Правочини. Нікчемні та оспорювані правочини. Правові наслідки недійсності правочину (окремих його частин).

Тема 12. Представництво

Поняття та підстави представництва. Правочини, які може вчиняти представник. Правові наслідки вчинення правочину представником. Передоручення. Вчинення правочинів з перевищенням повноважень. Представництво за законом. Комерційне представництво. Представництво за довіреністю. Форма довіреності. Довіреність юридичної особи. Строк довіреності. Припинення представництва за довіреністю. Скасування довіреності. Відмова представника від вчинення дій, які були визначені довіреністю. Випадки недопущення представництва.

Тема 13. Строки та терміни. Позовна давність

Поняття і значення строків та термінів в цивільному праві. Роль і місце строків та термінів у цивільних правовідносинах. Визначення строку та терміну. Початок перебігу строку. Закінчення строку. Порядок вчинення дій в останній день строку.

Види цивільно-правових строків. Визначення строку вказівкою на подію, яка неминуче повинна настати. Визначення строку моментом вимоги кредитора. Строки здійснення цивільних прав та виконання обов'язків. Строки існування цивільних прав та присікальні (преклюзивні) строки. Строки захисту цивільних прав: гарантійні строки, строки оперативного захисту, претензійні строки, строки позовної давності, процесуальні строки.

Поняття позовної давності. Загальна позовна давність. Спеціальна позовна давність. Зміст тривалості позовної давності. Обчислення позовної давності. Початок перебігу позовної давності. Позовна давність у разі заміни сторін у зобов'язанні. Зупинення перебігу позовної давності. Переривання перебігу позовної давності. Закінчення строку позовної давності. Правові наслідки пропускання строку позовної давності. Застосування позовної давності до додаткових вимог. Наслідки спливу позовної давності. Вимоги, на які позовна давність не поширюється.

Змістовий модуль 3. Право власності та інші речові права

Тема 14. Загальні положення про право власності

Поняття та зміст права власності. Правомочності володіння, користування, розпорядження власником своїм майном. Право власності в об'єктивному розумінні. Право власності в суб'єктивному розумінні. Абсолютний характер права власності. Історичні типи права власності.

Здійснення права власності. Непорушність права власності. Тягар утримання майна. Ризик випадкового знищення та випадкового пошкодження майна. Право власності українського народу. Право приватної власності. Суб'єкти права приватної власності. Право державної власності. Суб'єкти права державної власності. Право комунальної власності. Суб'єкти права комунальної власності. Право власності на землю (земельну ділянку). Суб'єкти права власності на землю (земельну ділянку). Право власності на житло. Суб'єкти права власності на житло.

Набуття права власності юридичною особою публічного права. Набуття добросовісним набувачем права власності на майно, відчужене особою, яка не мала на це права. Набуття права власності на новостворене майно. Набуття права власності на перероблену річ. Привласнення загальнодоступних дарів природи. Момент набуття права власності за договором. Набуття права власності на безгосподарну річ. Набуття права власності на рухому річ, від якої власник відмовився. Знахідка. Набуття права власності на знахідку. Право особи, яка знайшла загублену річ, на винагороду та відшкодування витрат, пов'язаних із знахідкою. Бездоглядна домашня тварина. Набуття права власності на бездоглядну домашню тварину. Відшкодування витрат на утримання

бездоглядної домашньої тварини та виплата винагороди. Набуття права власності на скарб. Набувальна давність. Набуття права власності у разі приватизації державного майна та майна, що є у комунальній власності.

Підстави припинення права власності: відчуження власником свого майна; відмова власника від права власності; припинення права власності на майно, яке за законом не може належати цій особі; знищення майна; викуп пам'яток історії та культури; викуп земельної ділянки у зв'язку із суспільною необхідністю; викуп нерухомого майна у зв'язку з метою суспільної необхідності земельної ділянки, на якій воно розміщене; звернення стягнення на майно за зобов'язаннями власника; реквізиція; конфіскація; припинення юридичної особи чи смерті власника. Інші підстави припинення права власності.

Тема 15. Право спільної власності

Поняття і види права спільної власності. Поняття права спільної часткової власності. Суб'єкти права спільної часткової власності. Визначення часток у праві спільної часткової власності. Здійснення права спільної часткової власності. Плоди, продукція та доходи від використання майна, що є у спільній частковій власності. Утримання майна, що є у спільній частковій власності.

Право співвласника розпорядитися своєю часткою у праві спільної часткової власності. Переважне право купівлі частки у праві спільної часткової власності. Виділ частки із майна, що є у спільній частковій власності.

Припинення права на частку у спільному майні за вимогою інших співвласників. Звернення стягнення на частку у майні, що є у спільній частковій власності. Поділ майна, що є у спільній частковій власності.

Поняття права спільної сумісної власності. Суб'єкти права спільної сумісної власності. Здійснення права спільної сумісної власності. Виділ частки із майна, що є у спільній сумісній власності. Звернення стягнення на частку майна, що у спільній сумісній власності. Поділ майна, що є у спільній сумісній власності.

Тема 16. Право власності на землю та на житло

Земля (земельна ділянка) як об'єкт права власності. Право власника на забудову земельної ділянки. Самочинне будівництво. Право на земельну ділянку при придбанні житлового будинку, будівлі або споруди, що розміщені на ній. Припинення права власності на земельну ділянку.

Поняття житла. Житловий будинок, квартира, садиба, як об'єкт права власності. Права власника житлового будинку, квартири. Права житлово-будівельного (житлового) кооперативу та їх членів на квартиру в будинку кооперативу. Об'єднання власників житлових будинків, квартир.

Тема 17. Захист права власності

Засади захисту права власності. Право власника на вимогу майна із чужого незаконного володіння (віндикаційний позов). Предмет віндикаційного позову. Право власника на вимогу майна від добросовісного набувача. Права та обов'язки добросовісного набувача. Витребування грошей та цінних паперів.

Захист права власника від порушень, не пов'язаних із позбавленням володіння (негаторний позов). Визнання права власності. Визнання незаконним правового акта, що порушує право власності. Інші способи захисту права власності.

Тема 18. Речові права на чуже майно

Види речових прав на чуже майно. Захист речових прав на чуже майно. Суб'єкти права володіння чужим майном. Підстави виникнення права володіння. Підстави припинення права володіння. Обов'язки недобросовісного володільця. Умови неможливості витребування майна з незаконного володіння іншої особи.

Поняття користування чужим майном. Поняття сервітуту. Встановлення сервітуту. Зміст сервітуту. Підстави припинення сервітуту.

Підстави виникнення права користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис). Договір про надання права користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб: строк дії, зміст.

Підстави припинення права користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб. Підстави виникнення права користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцій). Права та обов'язки власника земельної ділянки, наданої для забудови. Права та обов'язки землекористувача. Припинення права користування земельною ділянкою для забудови. Правові наслідки припинення права користування земельною ділянкою.

Змістовий модуль 6. Zobов'язальне право. Цивільно-правова відповідальність

Тема 19. Загальні положення про zobов'язання

Поняття і система zobов'язального права. Поняття zobов'язання, підстави його виникнення та значення у сучасному цивільному обороті. Склад zobов'язання. Суб'єкти zobов'язання: кредитор, боржник, третя особа. Заміна сторін у zobов'язанні. Об'єкти zobов'язання. Зміст zobов'язань. Види zobов'язань.

Тема 20. Виконання zobов'язання

Поняття та принципи виконання zobов'язань. Суб'єкти виконання zobов'язання. Місце, строк та спосіб виконання zobов'язання. Зустрічне та альтернативне виконання zobов'язання. Особливості виконання солідарного та часткового zobов'язання. Регресне zobов'язання, його ознаки. Підтвердження виконання zobов'язання.

Тема 21. Забезпечення виконання зобов'язання

Види забезпечення виконання зобов'язання. Форма правочину щодо забезпечення виконання зобов'язання. Загальні умови забезпечення виконання зобов'язання. Окремі види забезпечення виконання зобов'язання. Поняття та види неустойки (штраф, пеня). Підстави виникнення права на неустойку. Предмет неустойки. Правові наслідки сплати (передання) неустойки. Договір поруки та його зміст. Припинення поруки. Поняття гарантії. Сторони та зміст договору гарантії. Припинення гарантії. Право гаранта на зворотну вимогу (регрес) до боржника. Поняття завдатку. Правові наслідки порушення або припинення зобов'язання, забезпеченого завдатком. Поняття застави. Підстави виникнення застави. Види застав. Предмет застави. Форма договору застави. Сторони та зміст договору застави. Дострокове виконання зобов'язання, забезпеченого заставою. Припинення права застави. Право притримання. Обов'язки кредитора, який притримує річ у себе. Розпорядження річчю, яку притримує кредитор. Задоволення вимог за рахунок речі, яку притримує кредитор.

Тема 22. Припинення зобов'язання

Підстави припинення зобов'язання. Виконання зобов'язання. Передання відступного. Зарахування. Недопустимість зарахування зустрічних вимог. Зарахування у разі заміни кредитора. Домовленість сторін. Прощення боргу. Поєднання боржника і кредитора в одній особі. Неможливість виконання зобов'язання. Припинення зобов'язання у зв'язку зі смертю фізичної особи або ліквідацією юридичної особи.

Тема 23. Відповідальність за порушення зобов'язань

Поняття та значення цивільно-правової відповідальності. Форми і види цивільно-правової відповідальності. Підстава і умови цивільно-правової відповідальності. Відповідальність за невиконання чи неналежне виконання зобов'язань. Окремі види відповідальності за невиконання зобов'язань. Підстави звільнення боржника від цивільно-правової відповідальності.

Змістовий модуль 5. Загальні положення про договірні зобов'язання. Договори про передачу майна у власність. Договори про передачу майна у користування

Тема 24. Цивільно-правовий договір

Поняття, значення та функції договору в цивільному праві. Види цивільно-правових договорів. Свобода договору в цивільному праві. Зміст договору. Істотні, звичайні та випадкові умови договору. Типові умови договору. Публічний договір. Договір приєднання. Попередній договір. Договір на користь третьої особи. Тлумачення умов договору.

Укладення, зміна і розірвання договору. Стадії укладення договору: оферта та акцепт. Форма договору. Момент укладення договору. Місце укладення договору. Підстави для зміни або розірвання договору. Зміна або розірвання

договору у зв'язку з істотною зміною обставин. Правові наслідки зміни або розірвання договору. Форма зміни або розірвання договору.

Тема 25. Договори про передачу майна у власність

Договір купівлі-продажу. Поняття та значення договору купівлі-продажу. Форма договору. Сторони у договорі купівлі-продажу. Предмет і ціна як істотні умови договору купівлі-продажу. Права та обов'язки продавця і покупця. Перехід ризику випадкового знищення або випадкового пошкодження товару. Кількість товару. Асортимент товару. Якість товару. Підтвердження відповідності товару вимогам законодавства. Гарантії якості товару. Обчислення гарантійного строку. Строк придатності товару. Правові наслідки передання недоброякісного товару. Недоліки товару, за які відповідає продавець. Строки виявлення недоліків і пред'явлення вимоги у зв'язку з недоліками проданого товару. Позовна давність, що застосовується до вимог у зв'язку з недоліками проданого товару. Комплектність товару. Комплект товару. Правові наслідки передання некомплектного товару. Тара та упаковка за договором купівлі-продажу. Правові наслідки передання товару з порушенням вимоги про тару та (або) упаковку. Збереження права власності за продавцем.

Види договорів купівлі-продажу. Договір роздрібною купівлі-продажу: сторони, зміст. Договір найму-продажу: сторони та зміст. Поняття договору поставки: сторони та зміст. Договір контрактації сільськогосподарської продукції. Договір постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу.

Договір міни: поняття, форма, сторони та зміст договору. Правове регулювання договору міни.

Договір дарування. Поняття договору дарування. Предмет, форма, сторони у договорі дарування. Зміст договору дарування. Види договору дарування. Розірвання договору дарування на вимогу дарувальника. Позовна давність, що застосовується до вимог про розірвання договору дарування.

Поняття договору пожертви та його зміст.

Договір ренти. Поняття договору ренти. Форма договору ренти. Сторони у договорі ренти. Зміст договору ренти. Форма і розмір ренти. Строк виплати ренти.

Розрахунки між сторонами у разі розірвання договору ренти. Ризик випадкового знищення або випадкового пошкодження предмету ренти.

Договір довічного утримання (догляду). Поняття та ознаки договору довічного утримання (догляду). Фора та сторони у договорі довічного утримання (догляду). Зміст договору довічного утримання (догляду). Особливості укладення договору довічного утримання (догляду) щодо майна, що є у спільній сумісній власності. Припинення договору довічного утримання (догляду). Правові наслідки смерті набувача. Правові наслідки припинення юридичної особи-набувача.

Тема 26. Договори про передачу майна у користування

Договір найму (оренди). Поняття договору найму (оренди) та сфера його застосування. Сторони у договорі найму (оренди). Форма, предмет, ціна та строк договору найму. Зміст договору найму (оренди). Правове регулювання піднайму. Припинення договору найму. Право наймодавця на відмову від договору найму (оренди). Розірвання договору найму на вимогу наймодавця. Розірвання договору найму на вимогу наймача. Обов'язки наймача у разі припинення договору найму. Позовна давність, що застосовується до вимог, що випливають із договору найму.

Правове регулювання договору прокату. Предмет договору прокату. Особливості договору прокату.

Правове регулювання договору найму (оренди) земельної ділянки.

Правове регулювання договору найму будівлі або іншої капітальної споруди.

Найм (оренда) транспортного засобу. Предмет, форма та зміст договору найму (оренди) транспортного засобу. Особливості найму транспортного засобу з екіпажем, який його обслуговує.

Правове регулювання договору лізингу та його особливості.

Договір найму (оренди) житла. Конституційне право громадян на житло. Поняття договору найму житла. Види договорів найму житла. Форма та предмет договору найму житла. Сторони у договорі найму житла. Наймач та особи, які постійно проживають разом з ним. Тимчасові мешканці. Зміст договору найму житла. Договір піднайму житла. Розірвання договору найму житла. Правові наслідки розірвання договору найму житла.

Договір позички. Поняття договору позички. Форма договору позички. Сторони та зміст договору позички. Розірвання договору позички. Припинення договору позички. Правові наслідки неповернення речі після закінчення строку користування нею.

Змістовий модуль 6. Договори про виконання робіт. Договори про надання послуг

Тема 27. Договори про виконання робіт

Договір підряду. Поняття та значення договору підряду. Сторони в договорі підряду. Зміст договору підряду. Предмет договору підряду. Ризик випадкового знищення або випадкового пошкодження матеріалу. Ціна роботи. Порядок оплати роботи. Кошторис. Ощадливість підрядника. Строки виконання роботи. Права та обов'язки сторін. Правові наслідки порушення умов договору підряду. Конфіденційність одержаної сторонами інформації. Позовна давність, що застосовується до неякісної роботи. Початок перебігу позовної давності в окремих випадках.

Види договорів підряду. Договір побутового підряду та його значення. Сторони договору побутового підряду. Форма договору побутового підряду. Гарантії прав замовника. Зміст договору побутового підряду. Розмір плати за

договором побутового підряду. Правові наслідки нез'явлення замовника за одержанням роботи.

Поняття та значення договору будівельного підряду. Джерела регулювання підрядних відносин у будівництві. Зміст договору будівельного підряду. Передання та прийняття робіт. Відповідальність підрядника та замовника.

Поняття договору підряду на проведення проектних та пошукових робіт. Вихідні дані для проведення проектних та пошукових робіт. Права та обов'язки замовника і підрядника. Відповідальність підрядника за недоліки документації та робіт.

Договір на виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських та технологічних робіт. Поняття, роль та значення договорів на виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських та технологічних робіт. Сторони у договорах на виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських та технологічних робіт. Форма договорів на виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських та технологічних робіт. Строки виконання робіт. Зміст договорів на виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських та технологічних робіт. Права та обов'язки сторін. Наслідки неможливості досягнення результату. Відповідальність виконавця за порушення договору.

Тема 28. Договори про надання послуг

Договір про надання послуг. Поняття договору про надання послуг. Сторони в договорі про надання послуг. Плата та строк договору про надання послуг. Зміст договору про надання послуг. Відповідальність виконавця за порушення договору про надання послуг. Розірвання договору про надання послуг.

Договір перевезення. Види перевезень та їх правове регулювання. Договір перевезення вантажу: сторони, зміст, укладення та оформлення. Виконання договору перевезення вантажу. Права і обов'язки сторін за договором. Відповідальність сторін за договором перевезення вантажу. Втрата, нестача, псування вантажу. Обставини, що звільняють перевізника від відповідальності.

Поняття договору перевезення пасажирів та багажу. Права та обов'язки сторін у договорі.

Поняття договору чартеру (фрахтування). Види договорів чартеру (фрахтування). Договір морського чартеру. Договір повітряного чартеру. Особливості відповідальності за договором чартеру (фрахтування).

Претензії та позови при перевезеннях. Порядок подання позовів у спорах, пов'язаних з перевезенням у транспорті загального сполучення.

Договір транспортного експедирування. Поняття договору транспортного експедирування. Сторони в договорі. Форма договору транспортного експедирування. Виконання договору. Відповідальність сторін за невиконання або неналежне виконання обов'язків за договором. Відмова від договору.

Договір зберігання. Поняття договору зберігання. Підстави виникнення зобов'язань зі зберігання. Сторони, предмет, об'єкти, форма та строк договору зберігання. Права та обов'язки сторін за договором зберігання. Відповідальність сторін у зобов'язаннях зберігання. Зберігання на товарному складі. Спеціальні

види зберігання. Зберігання речі у ломбарді. Зберігання цінностей у банку. Зберігання багажу у камерах схову організацій, підприємств транспорту. Зберігання речей у гардеробі організації. Зберігання багажу пасажира під час його перевезення. Зберігання речей у готелі. Зберігання речей, що є предметом спору. Зберігання автотранспортних засобів. Договір охорони.

Договір доручення. Поняття та значення договору доручення. Сторони у договорі доручення. Строк договору доручення. Зміст доручення. Виконання доручення. Особисте виконання договору доручення. Права та обов'язки повіреного та довірителя. Припинення договору доручення. Наслідки припинення договору доручення. Обов'язки спадкоємця повіреного та ліквідатора юридичної особи - повіреного.

Договір комісії. Поняття договору комісії. Умови договору комісії. Зміст договору комісії.

Виконання договору комісії. Субкомісія. Виконання договору, укладеного комісіонером з третьою особою. Відступ від вказівок комітента. Права та обов'язки комітента та комісіонера. Наслідки смерті фізичної особи або припинення юридичної особи - комісіонера. Особливості окремих видів комісії.

Договір управління майном. Поняття та ознаки договору управління майном. Предмет, істотні умови, форма та строк договору управління майном. Права та обов'язки сторін у договорі управління майном. Відповідальність управителя. Підстави припинення договору управління майном. Особливості управління цінними паперами.

Тема 29. Договори про надання фінансових послуг. Договір комерційної концесії

Договір позики. Поняття договору позики. Сторони у договорі позики. Форма договору позики. Проценти за договором позики. Обов'язки позичальника. Наслідки порушення договору позичальником. Заперечення договору позики. Забезпечення виконання зобов'язання позичальником. Новація боргу у позикове зобов'язання.

Кредитно-розрахункові відносини. Поняття кредитно-розрахункових відносин.

Правова природа та поняття кредитного договору. Сторони у кредитному договорі. Форма кредитного договору. Зміст кредитного договору. Відмова від надання або одержання кредиту. Комерційний кредит.

Поняття договору банківського вкладу. Сторони у договорі банківського вкладу. Форма договору банківського вкладу. Проценти на банківський вклад. Види банківських вкладів. Ощадна книжка. Ощадний (депозитний) сертифікат.

Поняття договору банківського рахунку. Укладення договору банківського рахунку. Види банківських депозитних операцій. Правові наслідки неналежного виконання банком операцій за рахунком клієнта. Обмеження права розпоряджання рахунком. Розірвання договору банківського рахунку. Банківська таємниця. Рахунок умовного зберігання (ескроу).

Поняття договору факторингу. Предмет договору факторингу. Сторони у договорі факторингу. Права та обов'язки сторін за договором факторингу. Зустрічні вимоги боржника. Захист прав боржника.

Порядок та форми розрахунків у цивільному обороті. Види безготівкових розрахунків. Розрахунки із застосуванням платіжних доручень. Розрахунки за акредитивом. Розрахунки за інкасовими дорученнями. Розрахунки із застосуванням розрахункових чеків.

Договір комерційної концесії. Поняття договору комерційної концесії. Предмет, сторони, форма та державна реєстрація договору комерційної концесії. Договір комерційної субконцесії. Права та обов'язки сторін за договором комерційної концесії. Особливі умови договору комерційної концесії. Відповідальність сторін та припинення договору комерційної концесії.

Змістовий модуль 7. Зобов'язання із спільної діяльності. Недоговірні зобов'язання. Спадкове право як підгалузь цивільного права

Тема 30. Зобов'язання із спільної діяльності. Недоговірні зобов'язання

Зобов'язання із спільної діяльності. Загальна характеристика зобов'язань із спільної діяльності. Види зобов'язань із спільної діяльності та підстави їх виникнення.

Поняття договору простого товариства. Сторони та зміст договору простого товариства. Відповідальність учасників за спільними зобов'язаннями. Розподіл прибутку. Виділення долі учасника на вимогу його кредитора. Припинення договору простого товариства. Відмова учасника від подальшої участі в договорі простого товариства та розірвання договору. Відповідальність учасника, щодо якого договір простого товариства припинений.

Зобов'язання, що виникають з публічної обіцянки винагороди. Право на публічну обіцянку винагороди без оголошення конкурсу.

Зміст завдання. Строк (термін) виконання завдання. Зміна умов публічної обіцянки винагороди. Правові наслідки виконання завдання. Припинення зобов'язання у зв'язку з публічною обіцянкою винагороди.

Публічна обіцянка винагороди за результатами конкурсу. Право на оголошення конкурсу. Умови конкурсу. Зміна умов конкурсу. Відмова від проведення конкурсу. Переможець конкурсу. Особливості оцінювання результатів інтелектуальної, творчої діяльності, які подані на конкурс. Права переможця конкурсу. Повернення учаснику конкурсу речі, що подана на конкурс.

Зобов'язання із вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення. Поняття зобов'язань із вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення. Надання звіту про вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення. Відшкодування витрат, понесених особою у зв'язку із вчиненням нею дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення.

Зобов'язання, що виникають внаслідок рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи. Зобов'язання, що виникають внаслідок рятування здоров'я та життя фізичної особи.

Зобов'язання, що виникають у зв'язку з рятуванням майна іншої особи.

Зобов'язання, що виникають внаслідок створення загрози життю, здоров'ю та майну фізичної особи або майну юридичної особи. Поняття та елементи зобов'язань, що виникають внаслідок створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної або юридичної особи. Наслідки неусунення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної або юридичної особи. Відшкодування шкоди, завданої внаслідок неусунення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи.

Зобов'язання з набуття, збереження майна без достатньої правової підстави. Поняття зобов'язань з набуття, збереження майна без достатньої правової підстави.

Повернення в натурі безпідставно набутого майна. Відшкодування доходів від безпідставно набутого майна і витрат на його утримання. Безпідставно набуте майно, що не підлягає поверненню.

Тема 31. Зобов'язання із заподіяння шкоди як особливий вид недоговірних зобов'язань

Зобов'язання із заподіяння шкоди. Поняття та елементи зобов'язань із заподіяння шкоди. Поняття деліктної відповідальності та її зміст. Особливості недоговірної відповідальності та її функції. Поняття шкоди. Протиправність поведінки заподіювача шкоди. Вина заподіювача шкоди. Загальні підстави відповідальності за завдану майнову шкоду.

Підстави відповідальності за завдану моральну шкоду. Відшкодування моральної шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи. Відшкодування шкоди, завданої особою у разі здійснення нею права на самозахист. Відшкодування шкоди, завданої прийняттям закону про припинення права власності на певне майно. Відшкодування шкоди, завданої у стані крайньої необхідності. Відшкодування юридичною або фізичною особою шкоди, завданої їхнім працівником чи іншою особою. Відшкодування шкоди, завданої органом державної влади або органом місцевого самоврядування. Відшкодування шкоди, завданої посадовою або службовою особою органу державної влади або органу місцевого самоврядування. Відшкодування шкоди, завданої органом державної влади або органом місцевого самоврядування у сфері нормотворчої діяльності. Відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу дізнання, досудового слідства, прокуратури або суду. Відшкодування майнової шкоди фізичній особі, яка потерпіла від злочину. Відшкодування шкоди, завданої малолітньою особою. Відшкодування шкоди, завданої неповнолітньою особою. Відшкодування шкоди, завданої неповнолітньою особою після набуття нею повної цивільної дієздатності. Відшкодування шкоди, завданої кількома малолітніми особами. Відшкодування шкоди, завданої кількома неповнолітніми особами. Відшкодування шкоди батьками, позбавленими батьківських прав. Відшкодування шкоди, завданої недієздатною фізичною особою. Відшкодування шкоди, завданої фізичною особою, цивільна дієздатність якої обмежена. Відшкодування шкоди, завданої фізичною особою, яка не

усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними. Відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки. Відшкодування шкоди, завданої внаслідок взаємодії кількох джерел підвищеної небезпеки. Відшкодування ядерної шкоди. Відшкодування шкоди, завданої спільно кількома особами. Право зворотної вимоги до винної особи. Способи відшкодування шкоди, завданої майну потерпілого. Урахування вини потерпілого і матеріального становища фізичної особи, яка завдала шкоди. Відшкодування шкоди особою, яка застрахувала свою цивільну відповідальність.

Відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю.

Відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг).

Тема 32. Спадкове право як підгалузь цивільного права

Спадкове право. Генеза спадкового права. Поняття та значення спадкування. Види спадкування. Склад спадщини. Права та обов'язки особи, які не входять до складу спадщини. Відкриття спадщини. Місце відкриття спадщини. Особливості спадкування деяких видів майна. Час відкриття спадщини. Місце відкриття спадщини. Спадкоємці. Право на спадкування. Обов'язки спадкоємців.

Спадкування за заповітом. Поняття заповіту. Право на заповіт. Права заповідача. Заповідальний відказ. Предмет заповідального відказу. Право на обов'язкову частку у спадщині. Заповіт з умовою. Заповіт подружжя. Підпризначення спадкоємця. Спадкування частини спадщини, що не охоплена заповітом. Встановлення сервітуту у заповіті. Форма заповіту. Посвідчення заповіту. Поняття секретного заповіту. Оголошення нотаріусом секретного заповіту. Посвідчення заповіту при свідках. Право заповідача на скасування та зміну заповіту. Таємниця заповіту. Тлумачення заповіту. Недійсність заповіту.

Виконання заповіту. Право заповідача на призначення виконавця заповіту. Призначення виконавця заповіту за ініціативою спадкоємців. Призначення виконавця заповіту нотаріусом. Згода особи на призначення її виконавцем заповіту. Повноваження виконавця заповіту. Право виконавця заповіту на плату за виконання своїх повноважень. Контроль за виконанням заповіту. Право на оскарження дій виконавця заповіту. Строк чинності повноважень виконавця заповіту. Право виконавця заповіту на відмову від здійснення своїх повноважень.

Спадкування за законом. Черговість спадкування за законом. Зміна черговості одержання права на спадкування. Спадкування усиновленими та усиновлювачами. Перша черга спадкоємців за законом. Друга черга спадкоємців за законом. Третя черга спадкоємців за законом. Четверта черга спадкоємців за законом. П'ята черга спадкоємців за законом. Розмір частки у спадщині спадкоємців за законом.

Здійснення права на спадкування. Прийняття спадщини. Подання заяви про прийняття спадщини. Строки для прийняття спадщини. Прийняття

заповідального відказу. Наслідки пропущення строку для прийняття спадщини. Право на відмову від прийняття спадщини. Правові наслідки відмови від прийняття спадщини. Перехід права на прийняття спадщини. Відумерлість спадщини. Поділ спадщини між спадкоємцями. Переважне право окремих спадкоємців на виділення спадкового майна в натурі. Перерозподіл спадщини. Пред'явлення кредитором спадкодавця вимог до спадкоємців. Обов'язок спадкоємців задовольнити вимоги кредитора. Охорона спадкового майна. Управління спадщиною.

Оформлення права на спадщину. Право спадкоємця на одержання свідоцтва про право на спадщину. Обов'язок спадкоємця звернутися за свідоцтвом про право на спадщину на нерухоме майно. Строк видачі свідоцтва про право на спадщину. Державна реєстрація права на спадщину. Внесення змін до свідоцтва про право на спадщину. Визнання недійсним свідоцтва про право на спадщину.

Поняття спадкового договору. Сторони у спадковому договорі. Форма спадкового договору. Обов'язки набувача у спадковому договорі. Особливості спадкового договору з участю подружжя. Забезпечення виконання спадкового договору. Розірвання спадкового договору.

1.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем		Кількість годин для денної форми навчання			
		Всього	У тому числі		
			Лекц.	Семін.	Сам. роб.
1	2	3	4	5	6
Модуль 1.					
Змістовий модуль 1. Загальні положення цивільного права. Суб'єкти цивільного права					
1	Цивільне право, як галузь права	6	2	2	2
2	Цивільне законодавство	4			4
3	Цивільні правовідносини	4			4
4	Фізичні особи як суб'єкти цивільного права	8	2	2	4
5	Юридичні особи як суб'єкти цивільного права	4			4
6	Держава Україна і територіальні громади, як суб'єкти цивільного права				4
	Разом за змістовим модулем 1	30	4	4	22
Змістовий модуль 2. Об'єкти цивільних прав. Особисті немайнові права та їх цивільно-правове регулювання. Здійснення цивільних прав та обов'язків					
7	Об'єкти цивільних прав	12	2	2	2
1	2	3	4	5	6
8	Особисті немайнові права	4			4
9	Здійснення цивільних прав та виконання обов'язків	6			6

10	Захист цивільних прав та інтересів	8			8
11	Правочини	12	2	2	8
12	Представництво	6			6
13	Строки та терміни. Позовна давність	4			4
	Разом за змістовим модулем 2	30	4	4	22
Змістовий модуль 3. Право власності та інші речові права					
14	Загальні положення про право власності	10	2	2	6
15	Право спільної власності	6	2	2	2
16	Право власності на землю та на житло	4			4
17	Захист права власності	4			4
18	Речові права на чуже майно	6			6
	Разом за змістовим модулем 3	30	4	4	22
Змістовий модуль 4. Зобов'язальне право. Цивільно-правова відповідальність					
19	Загальні положення про зобов'язання	10	2	2	6
20	Виконання зобов'язання	8	2		6
21	Забезпечення виконання зобов'язання	6			6
22	Припинення зобов'язання	4			4
23	Відповідальність за порушення зобов'язань	6			6
	Разом за змістовим модулем 4	30	4	2	24
Змістовий модуль 5. Загальні положення про договірні зобов'язання. Договори про передачу майна у власність. Договори про передачу майна у користування					
24	Цивільно-правовий договір	10	2	2	6
25	Договори про передачу майна у власність	10	2	2	6
26	Договори про передачу майна у користування	10	2	2	6
	Разом за кредитом 5	30	6	6	18
	Разом за змістовим модулем 5	30	6	6	18
Змістовий модуль 6. Договори про виконання робіт. Договори про надання послуг. Договори про надання фінансових послуг. Договори комерційної концесії					
27	Договори про виконання робіт	10	2	2	6
28	Договори про надання послуг	10	2	2	6
29	Договори про надання фінансових послуг. Договори комерційної концесії	10	0	0	10
	Разом за кредитом 6	30	4	4	22
	Разом за змістовим модулем 6	30	4	4	22

1	2	3	4	5	6
	Змістовий модуль 7. Зобов'язання із спільної діяльності. Недоговірні зобов'язання. Спадкове право, як підгалузь цивільного права				
30	Зобов'язання із спільної діяльності. Недоговірні зобов'язання	15	2	2	11
31	Зобов'язання із заподіяння шкоди, як особливий вид недоговірних зобов'язань	15	2	2	11
	Разом за кредитом 7	30	4	4	22
32	Спадкове право	30	2	0	28
	Разом за кредитом 8	30	2	0	28
	Разом за змістовим модулем 7	60	6	6	50
	Усього годин за дисципліну	240	32	28	180
	Усього годин за дисципліну	240	32	28	180

1.3. Методи поточного та підсумкового контролю з навчальної дисципліни

Поточний контроль проводиться шляхом спілкування із ЗВО під час лекцій, семінарських занять та консультацій, опитувань ЗВО під час захисту індивідуальних робіт, тестування, опитування ЗВО із питань, що виносяться на самостійне опрацювання.

Після завершення вивчення змістових модулів наприкінці семестру проводиться контрольна робота. Варіанти завдань до контрольної роботи знаходяться в пакеті документів на дисципліну.

Бали, які набрані ЗВО під час поточного контролю, дораховуються до модульних оцінок.

Підсумковий контроль включає модульний та семестровий контроль. Модульний контроль проводиться у вигляді письмової відповіді.

Семестровий контроль за результатами вивчення дисципліни проводиться в останній атестаційний тиждень семестру (сесію) шляхом зваженого додавання результатів модульного контролю та постановки підсумкової оцінки до екзаменаційної відомості.

Пояснення видів робіт та вимоги до їх оцінювання:

Робота на семінарському занятті

Усне опитування – включає в себе опитування за будь-яким питанням, винесеним на семінарське заняття (за вибором викладача), відповідь на питання інших ЗВО, запитання ЗВО до інших ЗВО, відповідей інших ЗВО, відповідь на питання для повторення (з тем, що було вивчено раніше), відповіді на контрольні питання з теми семінарського заняття.

Оцінюючи відповідь, викладач керується такими критеріями, як: правильність відповідей на питання, повнота і конкретність відповіді, ступінь використання наукових і нормативних джерел, уміння пов'язати теорію з практикою, логіка і аргументованість викладу думок, культура мови.

Вирішення практичних ситуаційних завдань проводиться письмово на кожному занятті. Викладач викликає декілька ЗВО та пропонує їм для вирішення

задачі, які ЗВО повинен вирішити самостійно в письмовому вигляді з необхідною аргументацією на посилення на законодавство. Для цього необхідно всебічно вивчити викладену в задачі ситуацію, дати її правову оцінку і на підставі відповідних нормативних актів, грамотного тлумачення правових норм, що підлягають застосуванню, сформулювати правильне і обґрунтоване рішення.

Оцінюючи вирішення задачі, викладач керується такими критеріями: повнота та послідовність відповіді, правильність нормативного та наукового обґрунтування.

Письмове опитування на семінарському занятті проводиться на початку заняття (10-15 хвилин). Викликаються декілька ЗВО, які повинні дати відповіді на запитання, запропоновані викладачем на його розсуд. Це можуть бути питання як теми даного семінарського заняття, так і з попередніх тем. Метою проведення письмового опитування є перевірка ЗВО до семінарського заняття та вміння змістовно і коротко викласти окремі питання теми.

Оцінюючи відповідь, викладач керується такими критеріями як правильність, повнота, чіткість, лаконічність відповіді, логіка і аргументованість викладення думок.

Вирішення тестових завдань проводиться на початку семінарського заняття (10-15 хвилин). Викладачем також викликаються 5-6 ЗВО, які повинні дати відповіді на тестові запитання запропоновані викладачем.

Письмова робота за результатами модульного контролю

Відповідно до програми навчальної дисципліни викладач проводить письмову роботу за результатами вивчення кожного змістового модуля. Кожна письмова робота може включати теоретичні питання, тестові та практичні завдання. Питання письмової роботи охоплюють всі теми відповідного змістового модуля.

Індивідуальна робота ЗВО

Індивідуальна робота полягає в написанні реферату, підготовці есе та, відповідно, здійсненні реферування літератури. Реферат та есе готується з обов'язковим розглядом дискусійного питання з викладенням власної точки зору на дану проблему. Теми робіт, запропоновані у методичних вказівках для самостійної роботи, ЗВО обирають самостійно.

Реферування наукової літератури полягає у тому, що викладачем пропонується ЗВО наукова література (монографія, наукова періодика тощо) і ЗВО самостійно їх опрацьовують та представляють короткий звіт у вигляді невеликого реферату (4-7 сторінок) про свої враження від прочитаного.

Підсумкова контрольна робота

Підсумкова контрольна робота проводиться одна в навчальний рік за результатами вивчення всіх змістових модулів.

Вона включає у себе теоретичні питання, тестові завдання і ситуаційну задачу. До завдань контрольної роботи можуть бути включені питання з тем, вивчення яких не виносились на семінарські заняття, а також питання, які передбачені навчальним планом для індивідуальної та самостійної роботи.

Про проведення підсумкової роботи ЗВО попереджаються не менше ніж за тиждень. З переліком тем, питання з яких будуть включені до завдань контрольної роботи, ЗВО також ознайомлюються завчасно.

Після перевірки контрольної роботи та оголошення її результатів ЗВО надається можливість ознайомитись із власними роботами та завданнями для них, і, за необхідності, оспорити результати контрольної роботи.

2. ТЕМАТИЧНІ ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінарське заняття 1. Цивільне право як галузь права

Теоретичні питання

1. Поняття цивільного права як приватного права.
2. Предмет та метод цивільного права.
3. Функції цивільного права.
4. Принципи цивільного права.
5. Система цивільного права.

Теми для написання рефератів

1. Цивільне право у системі права.
2. Сучасний стан та перспективи розвитку науки цивільного права.
3. Загальна характеристика цивільного і торгівельного права зарубіжних країн.

Ситуаційні задачі

Задача 1

Які з вказаних суспільних відносин регулюються нормами цивільного права?

1. Відносини між двома громадянами щодо купівлі-продажу квартири.
2. Відносини між спадкодавцем та нотаріусом щодо посвідчення складеного заповіту.
3. Відносини між банком та громадянином щодо отримання останнім кредиту на купівлю автомобіля.
4. Відносини між виконкомом місцевої ради і громадянином Олешком у зв'язку з видачею ордера на квартиру.
5. Відносини між автором книги та видавництвом щодо видання книги.
6. Відносини між ПрАТ «Зірка» та фізичною особою щодо прийняття на роботу?
7. Відносини між податковою інспекцією та підприємцем, що виникають з приводу сплати податків?
8. Відносини між засновниками акціонерного товариства та державним реєстратором щодо реєстрації товариства.

Задача 2

Суржиков А. кожного вечора, а інколи й вночі, включав на повну потужність музичний центр, що заважало сусідам та призводило до конфліктів з ними. На вимоги сусідів про припинення таких дій Суржиков А. не реагував. Звернення до дільничного офіцера поліції та проведені ним бесіди очікуваного результату не дали.

Чи є відносини між Суржиковим А. і сусідами цивільними? Що є підставою їх виникнення? Охарактеризуйте відносини, що склалися між Суржиковим та його сусідами.

Задача 3

Під час виходу з під'їзду на Семенуху накинувся сусідський собака без намордника, який порвав пальто та укусив її за ногу. Внаслідок укусу вона вимушена була лікуватися, зокрема від неврозу. Звернувшись до власника собаки, свого сусіда Іванова, з вимогою про відшкодування завданої шкоди (а саме витрат на лікування та ремонт пальта), вона отримала від останнього відмову. Іванов водночас пояснив, що Семенуха сама винна у тому, що сталося, оскільки собака зреагував на її різкі рухи та вигуки. Після цього вони звернулася із позовом до суду проти Іванова про відшкодування матеріального збитку в розмірі 10 000 тисяч грн (2 000 – вартість пальта, 5 000 – вартість лікування, 3 000 – втрата заробітку за час лікування) та 100 неоподатковуваних мінімумів доходу громадян відшкодування моральної шкоди.

Норми якої галузі права повинен використати суддя для врегулювання вказаних відносин? Дайте характеристику підставам виникнення зазначених відносин. Охарактеризуйте суб'єктний та об'єктний склад цих відносин.

Тестові завдання

1. Цивільне право –

а) це системна сукупність правових норм, що становлять основний зміст приватного права та регулюють особисті немайнові й майнові відносини, які ґрунтуються на юридичній рівності, вільному волевиявленню, майновій самостійності їх учасників, з метою задоволення останніми власних матеріальних і духовних потреб та інтересів;

б) це підсистема права, яка складається з норм, що регулюють відносини, пов'язані зі здійсненням функцій публічної влади у сфері реалізації інтересів держави і місцевого самоврядування за допомогою імперативного методу правового регулювання;

в) це підсистема права, яка складається з норм, що регулюють відносини, не пов'язані зі здійсненням функцій публічної влади у сфері реалізації приватних інтересів, за допомогою диспозитивного методу.

2. Які з ознак характерні для цивільного права: 1) воно є проявом приватного права на національному рівні; 2) являє собою сукупність концепцій, правових ідей, принципів, які є відображеними в актах законодавства та інших нормах; 3) цивільне право, як самостійна галузь права забезпечує реалізацію суб'єктивних цивільних прав їх власникам?

а) 1,3;

б) 1,2;

в) 2,3;

г) всі вірні.

3. Предметом цивільного права виступають:

а) майнові та особисті немайнові відносини;

б) відносини інтелектуальної власності;

в) усі відносини, що виникають в суспільстві.

4. Особистими немайновими відносинами називають:

а) відносини, що пов'язані з володінням, користуванням і розпорядженням матеріальними благами (речей, робіт, послуг);

б) відносини, які виникають з приводу здійснення суб'єктом особистих немайнових прав і не мають безпосереднього економічного змісту (право на життя, ім'я, честь, гідність, ділову репутацію, авторство, фірмове найменування, товарний знак).

в) відносини, що виникають та існують між учасниками, які наділені майновою самостійністю та юридичною рівністю;

г) відносини, що забезпечують задоволення переважно матеріальних потреб та інтересів.

5. Які функції має цивільне право?

а) стимулююча, регулятивна, охоронна, превентивна;

б) матеріально-забезпечувальна, компенсаційна, стимулююча.

в) диспозитивна, імперативна, компенсаційна.

6. Принципи цивільного права – це:

а) основні начала, найбільш загальні керівні положення (засади) цивільного права, що мають в силу їхнього законодавчого закріплення загальнообов'язковий характер.

б) це керівні засади, які визначають зміст і спрямованість адміністративно-правового регулювання суспільних відносин.

в) характеризують основні керівні засади та ідеї, які закріплені в нормах і виражають суть та напрямки подальшого розвитку цієї галузі на ринку відносин.

7. Які з наведених принципів відповідають цивільному праву?

а) неприпустимість свавільного втручання у сферу особистого життя людини;

б) неприпустимість позбавлення права власності,

в) свобода договору,

г) судовий захист цивільного права та інтересу,

д) справедливість, добросовісність та розумність,

е) свобода праці й зайнятості,

є) право на працю, захист від безробіття, допомога у працевлаштуванні та матеріальна підтримка безробітних,

ж) принцип державного, місцевого управління;

з) принцип свободи регулювання особистими майновими відносинами.

8. Установити відповідності між поняттями:

а) майнові правовідносини;

б) немайнові правовідносини;

в) абсолютні правовідносини;

- г) відносні правовідносини;
- д) речові правовідносини;
- е) зобов'язальні правовідносини.

1) пов'язані з охороною індивідуальності людини та з нематеріальними благами, які належать громадянину з народження і є невідчужувані від нього (честь, гідність, ділова репутація тощо);

2) реалізація права передбачає певні дії зобов'язаної особи: продавець реалізує своє право на отримання грошової суми, якщо покупець виконує обов'язок щодо її сплати;

3) зобов'язальною стороною виступають усі особи, які оточують власника, оскільки ніхто не може порушувати права власника щодо володіння, користування та розпорядження річчю;

4) правомочній особі протистоїть невизначене коло зобов'язальних осіб;

5) спрямовані головним чином на задоволення матеріальних інтересів сторін;

б) права можуть бути здійснені їх носієм самостійно.

9. Основним методом правового регулювання в цивільному праві є:

- а) диспозитивний метод;
- б) імперативний метод;
- в) метод заохочення;
- г) метод заборони;
- д) метод примусу.

10. Цивільно-правові відносини – це:

а) це односторонні відносини, тобто коли право на боці суб'єкта, а обов'язок - на боці об'єкта управління;

б) це відносини, що виникають у цивільному праві та актах, що регулюють дану сферу;

в) це особисті немайнові та майнові відносини, врегульовані нормами цивільного права.

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV // *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № № 40-44. Ст.35.

2. Басай О.В. Принцип судового захисту цивільних прав та інтересів. *Європейські перспективи*. 2013. № 4. С.130-135.

3. Гончарова А.В. Цивільне право України: навч. посіб. / А.В. Гончарова, Т.А. Кобзева. Суми: СумДУ, 2015. 168 с.

4. Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України / В.Г. Ротань (відпов. ред.), А.Г. Ярема, В.В. Кривенко, В.Я. Карабань, О.Є. Сонін. 2-е вид. Х.: Фактор, 2010. Т.1. 800 с.

5. Сивий Р. Приватне (цивільне) право в системі права України: монографія. К.: КВІЦ, 2006. 214 с.

6. Сібільов М. Предмет приватного (цивільного) права. *Право України*. 2014. № 6. С.66-74.
7. Сучасні проблеми цивільного права та процесу: навч. посіб. С. О. Сліпченко, О. В. Синегубов, В. А. Кройтор та ін.; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків: Право, 2017. 808 с.
8. Українське цивільне право: [навч. посіб.] / За ред. Ю.О. Заїки. [3-тє вид. перероб. та допов.]. К.: Центр учб. літ-ри, 2014. 358 с.
9. Харитонов Є.О. Категорії «приватне право», «цивільне право України» та «цивільне законодавство України»: до проблеми співвідношення. *Наукові праці Національного університету «ОЮА»*. 2012. С.157-169.
10. Харитонов Є.О. Цивільне право України / Є.О. Харитонов, О.І. Харитонova, О.В. Старцев. Вид. 3-тє, переробл. і допов. К.: Істина, 2011. 808 с.
11. Харитонов Є.О., Харитонova О.І. Рекодифікації цивільного законодавства в контексті інтеграції України у правовий простір ЄС. *Часопис цивілістики*. 2019. Вип. 34. С. 6–10.
12. Цивільне право України : посібник для аудиторного і самостійного вивчення курсу / кол. авт. ; за ред. проф. Є.О. Харитонova, доц. І.В. Давидової, доц. К.Г. Некіт. Одеса : Фенікс, 2016. 570 с.
13. Цивільне право України. Загальна частина / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. К.: Юрінком Інтер, 2017. 976с.
14. Цивільне право України. Загальна частина: [підруч.] / [Бірюков І.А., Заїка Ю.О., Бичкова С.С. та ін.]; за ред. І.А. Бірюкова, Ю.О. Заїки. К.: Правова єдність, 2014. 510 с.
15. Цивільне право України: [навч. посіб.] / За ред. В.П. Мироненко, І.С. Тімуш. К., 2014. 432 с.
16. Цивільне право України: [підруч.] / [Губарєв С.В., Лов'як О.О., Мироненко В.П. та ін.]. К., 2015. 236 с.
17. Цивільне право України: підручник: у 2 т. / за заг. ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. Х.: Право, 2011. Т.1. 597 с.
18. Цивільний Кодекс України: науково-практичний коментар. Т. 1: Загальні положення. Особи / за ред. І.В. Спасибо-Фатєєвої. Харків: ЕКУС, 2020. 928 с.
19. Штанько А. Захисна функція цивільного права. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2016. № 3(41). С.39-45.

Семінарське заняття 2. Фізичні особи як суб'єкти цивільного права

Теоретичні питання

1. Поняття фізичної особи як людини.
2. Цивільна правоздатність фізичної особи.
3. Цивільна дієздатність фізичної особи.
4. Опіка та піклування.
5. Місце проживання фізичної особи та його цивільно-правове значення.

6. Підстави, порядок та наслідки визнання фізичної особи безвісно відсутньою та оголошення її померлою.

7. Акти цивільного стану.

8. Фізична особа – підприємець.

Теми для написання рефератів

1. Деліктоздатність малолітніх і неповнолітніх фізичних осіб за цивільним законодавством України та зарубіжних країн.

2. Встановлення опіки над майном фізичної особи, яка визнана безвісно відсутньою.

3. Проблеми поновлення правового статусу особи, яка була визнана безвісно відсутньою або оголошена померлою та з'явилась.

Ситуаційні задачі

Задача 1

Петро Радько звернувся до нотаріуса з проханням скласти та завірити заповіт, у якому він заповідає частину свого майна онуку або онучці, які можуть народитись у його доньки після його смерті.

Чи зобов'язаний нотаріус скласти та засвідчити означений заповіт?

З якого моменту набувається правоздатність фізичною особою?

Задача 2

Олег Панченко (16 років) - студент коледжу, проживає зі своїми батьками, знаходиться на їх утриманні та отримує стипендію. Зібравши гроші за рахунок стипендії, він придбав у сусіда мобільний телефон, не узгодивши можливість придбання з батьками. Батьки Олега, на другий день після вчинення означеного правочину, прийшли до квартири продавця і почали вимагати повернення грошової суми переданої за мобільний телефон. Сусід відмовився повернути гроші. Батьки Олега запитують, чи можуть вони вимагати розірвання договору купівлі-продажу мобільного телефону.

Надайте їм обґрунтовану відповідь.

Задача 3

Марії Сенько в установленому законом порядку було надано дозвіл на реєстрацію шлюбу по досягненню нею 16-ти річного віку. На цій підставі вона уклала шлюб із повнолітнім Сергієм Миколаєнко та народила дитину. Через 7 місяців Марія отримала за заповітом, залишеним на її користь дідусем, у спадок автомобіль і гараж. Коли Сенько досягла 17 річного віку, шлюб було розірвано. Маючи потребу в грошах, Марія вирішила продати отримані у спадок автомобіль і гараж. Коли про це дізналась її мати, вона заявила покупцю Симонову, що якщо він придбає відповідне майно у її доньки, то нею буде подано позов до суду про визнання договору купівлі-продажу недійсним, оскільки Марія не є повнолітньою та не вправі укладати такі правочини без згоди батьків.

Чи має право Марія Сенько продати успадковані нею автомобіль і гараж без згоди матері?

Задача 4

Степан Миколаєв в 17 років, після закінчення середньої загальноосвітньої школи, пішов працювати сторожем в КП «Чернігівводоканал». Через декілька місяців до начальника КП прийшов батько Степана і розповів, що син нерозумно використовує свій заробіток на придбання дорогих речей, відвідування ресторанів, кафе тощо. В той же час сім'я має матеріальні труднощі, оскільки заробітку батьків не вистачає на трьох менших братів та сестри Степана. Начальник з розумінням поставився до проблем сім'ї і розпорядився видавати Степану тільки третину його заробітної плати, а суму, яка залишилась, видавати його батькам.

Чи правильне рішення прийняв начальник КП «Чернігівводоканал»?

Задача 5

Світлана Казанцева звернулась до приватної нотаріальної контори з проханням видати їй свідоцтво про право на спадщину, до якої входить майно, що належало її чоловікові. До заяви вона долучила рішення суду про визнання чоловіка безвісно відсутнім. Нотаріус, враховуючи, що з моменту отримання останніх відомостей про чоловіка Казанцевої пройшло біля 4-х років, прийняв рішення з посиланням на норми Цивільного кодексу України, що Казанцева необхідно вважати померлим і видав дружині свідоцтво про право на спадщину.

Які юридичні наслідки тягне за собою визнання фізичної особи безвісно відсутньою?

Чи були в даному випадку підстави для того, щоб вважати Казанцева померлим?

Тестові завдання

1. Фізична особа – це:

- а) це термін, що використовується для позначення людини (громадянина держави, іноземця, особи без громадянства) як учасника правових відносин;
- б) це статус, який присвоюється людині на основі певних правових дій, виконаних нею.

2. Обрати правильні твердження:

Цивільна правоздатність фізичної особи включає:

- а) здатність мати цивільні права та обов'язки (цивільну правоздатність) мають усі фізичні особи;
- б) цивільна правоздатність фізичної особи припиняється у момент її смерті;
- в) особа може здійснювати окремі види діяльності, перелік яких встановлюється законом, після одержання нею спеціального дозволу (ліцензії);
- г) у випадках, встановлених законом, здатність мати окремі цивільні права та обов'язки може пов'язуватися з досягненням фізичною особою відповідного віку;
- д) виникає з моменту її створення і припиняється з дня внесення до єдиного

державного реєстру запису про її припинення.

3. Фізична особа – це:

- а) завжди людина;
- б) організація;
- в) політична партія.

4. Цивільна правоздатність виникає:

- а) з часу реєстрації;
- б) за погодження органів влади;
- в) з моменту народження.

5. Встановити відповідності між цифрами та буквами:

- а) повна цивільна дієздатність;
- б) неповна цивільна дієздатність;
- в) часткова цивільна дієздатність;

1) мають фізичні особи віком від 14 до 18 років (неповнолітні), ст. 32 Цивільного кодексу України;

2) має фізична особа, що досягла 18 років (повноліття), ст. 34 Цивільного кодексу України;

3) мають фізичні особи, що не досягли 14 років (малолітні), ст. 31 Цивільного кодексу України.

6. Правові наслідки визнання фізичної особи недієздатною:

- а) над недієздатною фізичною особою встановлюється опіка;
- б) її правоздатність та дієздатність буде повністю ліквідовано;
- в) вона буде мати право нести правочини, незалежно від її недієздатності.

7. Опіка – це:

а) це форма влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в сім'ї громадян, що переважно перебувають у родинних стосунках з цими дітьми, з метою забезпечення виховання, освіти, розвитку, захисту прав та інтересів дітей;

б) забезпечення особистих прав (як майнових, так і немайнових) та інтересів осіб (мається на увазі неповнолітніх осіб, які є сиротами чи позбавлені батьківського піклування, а також фізичних осіб, цивільна дієздатність яких є обмеженою) дієздатною особою яку призначено піклувальником;

в) окрема сім'я, що створюється за бажанням подружжя або окремої особи, яка не перебуває у шлюбі, які беруть на виховання та спільне проживання не менш як 5 дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

8. Опіка встановлюється над:

- а) недієздатними особами;
- б) у разі обмеження її цивільної дієздатності;
- в) над малолітньою особою;

г) неповнолітніми особами.

9. Малолітні фізичні особи мають право:

- а) самостійно вчиняти дрібні побутові правочини;
- б) займатися підприємницькою діяльністю за згодою батьків;
- в) здійснювати особисті немайнові права на результати інтелектуальної, творчої діяльності, що охороняються законом;
- г) самостійно розпоряджатися майном, що має в своєму володіння.

10. Обрати відповідності:

- 1) цивільна дієздатність - ...
 - 2) цивільна недієздатність - ...
 - 3) частково дієздатна цивільна особа - ...
 - 4) обмежено дієздатна цивільна особа - ...
- а) має фізична особа, яка не досягла чотирнадцяти років;
 - б) з моменту набрання законної сили рішенням суду про це, самостійно несе відповідальність за порушення нею договору, укладеного за згодою піклувальника, та за шкоду, завдану іншій особі;
 - в) якщо вона внаслідок хронічного, стійкого психічного розладу не здатна усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними;
 - г) має фізична особа, яка усвідомлює значення своїх дій та може керувати ними.

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV // *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № № 40-44. Ст.35.
2. Цивільний процесуальний кодекс: Закон України від 18.03.2004 року № 1618-IV // *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № № 40-42. Ст.492.
3. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 року № 755-IV // *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № № 31-32. Ст.263.
4. Правила державної реєстрації актів цивільного стану в Україні, затверджені Наказом Міністерства юстиції України 18.10.2000 року № 52/5 (у ред. наказу Мін. юстиції України 24.12.2010 року № 3307/5) [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0719-00>.
5. Адаховська Н.С. Аналіз деяких аспектів встановлення опіки над майном фізичної особи, яка визнана безвісно відсутньою. *Часопис цивілістики*. 2015. Вип. 19. С.83-87.
6. Андрюшкова О.А. Поняття та підстави обмеження цивільної дієздатності фізичної особи за законодавством України та зарубіжних країн. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди*. 2012. Вип. 12. С.195-201.
7. Бобко В.Г. Захист права власності фізичних осіб, визнаних безвісно відсутніми або оголошених померлими. *Підприємництво, господарство і право*. 2012. № 5. С.82-84.

8. Бойченко Г.М., Шум С.С. Правові та процесуальні аспекти визнання особи недієздатною. *Форум права*. 2011. № 1. С.94-99.
9. Бутков І.М. Щодо визначення поняття «правовий статус фізичної особи - підприємця». *Форум права*. 2013. № 3. С.70-76.
10. Волкова Н.В. Щодо визначення підстав обмеження цивільної дієздатності фізичної особи при розгляді справ у цивільному судочинстві. *Часопис цивілістики*. 2015. Вип. 18. С.91-94.
11. Гончарова А.В. Цивільне право України: навч. посіб. / А.В. Гончарова, Т.А. Кобзева. Суми: СумДУ, 2015. 168 с.
12. Гринько С.Д. Деліктоздатність неповнолітніх фізичних осіб за цивільним законодавством України та зарубіжних країн: порівняльно-правовий аналіз. *Часопис цивілістики*. 2015. Вип. 19. С.158-165.
13. Доманська М. Підстави зміни правового статусу фізичної особи у справах про обмеження дієздатності фізичної особи. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2012. Вип. 94. С.62-64.
14. Корчак Т.В. Цивільно-правові наслідки Оголошення фізичної особи померлою за законодавством України: дисертація. Харків. 2017. 178с.
15. Мамчур М.І. Порядок визнання фізичної особи безвісті відсутньою або оголошення померлою // *Теоретичні та практичні проблеми застосування норм цивільного, трудового та господарського права в сучасних умовах : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 23 листопада 2018 р.) : у 2 ч. – Ч. 2. Погляди молодих науковців*. Дніпро: Вид. Біла К.О., 2018. С. 42-44
16. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. 6-те вид., перероб. і допов./ за ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнєцової, В.В. Луця. Київ: Юрінком Інтер, 2019. Т. I. 752 С.
17. Січко Д.С., Ісмаїлова У.Ш. Окремі проблеми поновлення правового статусу особи, яка була визнана безвісно відсутньою або оголошена померлою та з'явилась. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2014. Вип. 28. Том 1. С.128-131.
18. Українське цивільне право: [навч. посіб.] / За ред. Ю.О. Заїки. [3-тє вид. перероб. та допов.]. К.: Центр учб. літ-ри, 2014. 358 с.
19. Цивільне право України : посібник для аудиторного і самостійного вивчення курсу / кол. авт. ; за ред. проф. Є.О. Харитонова, доц. І.В. Давидової, доц. К.Г. Некіт. Одеса : Фенікс, 2016. 570 с.
20. Цивільне право України. Загальна частина / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнєцової, Р.А. Майданика. К.: Юрінком Інтер, 2017. 976с.
21. Цивільне право України. Загальна частина: [підруч.] / [Бірюков І.А., Заїка Ю.О., Бичкова С.С. та ін.]; за ред. І.А. Бірюкова, Ю.О. Заїки. К.: Правова єдність, 2014. 510 с.
22. Цивільне право України: [навч. посіб.] / За ред. В.П. Мироненко, І.С. Тімуш. К., 2014. 432 с.
23. Цивільне право України: [підруч.] / [Губарєв С.В., Лов'як О.О., Мироненко В.П. та ін.]. К., 2015. 236 с.

24. Цивільний Кодекс України: науково-практичний коментар. Т. 1: Загальні положення. Особи / за ред. І.В.Спасибо-Фатєєвої. Харків: ЕКУС, 2020. 928 с.

25. Шевчишин О. Правосуб'єктність неповнолітніх осіб як передумова дійсності правочинів. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 4. С. 74-79.

Судова практика

1. Про судову практику в справах про визнання громадянина обмежено дієздатним чи недієздатним: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 28.03.1972 року № 3. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-72#Text>.

2. Узагальнення практики розгляду районними судами м. Києва та Апеляційним судом м. Києва справ про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи; визнання фізичної особи недієздатною; поновлення цивільної дієздатності фізичної особи; встановлення над фізичною особою опіки та піклування; призначення опікуна чи піклувальника / О.В. Немировська. *Судова апеляція*. 2014. № 3(36). С.149-159.

Семінарське заняття 3. Об'єкти цивільних прав

Теоретичні питання

1. Загальні положення про об'єкти.
2. Речі як об'єкти цивільних прав.
3. Гроші та валютні цінності.
4. Цінні папери.
5. Дії (результати робіт, послуги).
6. Нематеріальні блага.
7. Особисті немайнові блага фізичної особи.

Теми для написання рефератів

1. Гроші як об'єкт цивільних правовідносин.
2. Цінні папери як об'єкт цивільних правовідносин.
3. Інформація як об'єкт цивільних правовідносин.
4. Майнові права в системі об'єктів цивільних правовідносин.
5. Тварина як особливий об'єкт цивільних прав.

Ситуаційні задачі

Задача 1

В шлюбному договорі Герасименко та Петрик зазначалось, що речі, які були спільно придбані ними за час шлюбу, будуть вважатись спільною сумісною власністю подружжя.

При розірванні шлюбу Петрик протестував проти розподілу грошей та цінних паперів, посилаючись на те, що договором передбачено лише розподіл речей, а стосовно грошей та цінних паперів нічого не зазначено.

Вирішіть спір.

Задача 2

При відчуженні підприємства між продавцем і покупцем виник спір стосовно визначення складу майна, яке має бути передано покупцю. Продавець наполягав на тому, щоб у його розпорядженні залишилась продукція, отримана в результаті діяльності підприємства та ще не реалізована, а також на тому, щоб із складу майна, що передається, виключили немайнові права (право на фірмове найменування, право на товарний знак).

Покупець, у свою чергу, вимагав виключення із складу майна, яке передається, його боргів, мотивуючи тим, що він набуває лише наявне майно з його активами.

Про який об'єкт цивільних прав йде мова в задачі? Хто правий у спорі?

Задача 3

За договором купівлі-продажу Симоненко продав Кучиній жилий будинок, а з меблів – диван та шаф. Це майно було передано Кучиній, однак вона виявила, що Симоненко не віддав їй комплект зимових віконних рам, які раніше вона бачила в підвалі будинку та телевізійну антену, що також раніше була розміщена на даху будинку. Оскільки Симоненко відмовився передавати вказані речі, Кучина звернулась до суду з позовом про їх вилучення.

Вирішіть спір.

Задача 4

Наталія Клименко продала Оксані Забужко жилий будинок. Через два роки вона звернулась з позовом до суду про витребування у Забужко надвірних будівель та пристроїв (погреба, криниці та хліва). Деснянський районний суд Чернігівської області, з рішенням якого погодився суд апеляційної інстанції, визнав за Клименко право на надвірні будівлі. Задовольняючи її вимоги суд керувався тим, що в договорі купівлі-продажу сторони зазначили лише про відчуження жилого будинку, та відповідно інші будівлі продано не було.

Чи є підстави для відміни прийнятого судом рішення по справі?

Задача 5

Подружжя Мартинових протягом довгого часу колекціонували поштові марки. Після його смерті Мартинова відповідно до складеного ним заповіту належне йому майно має перейти в рівних частках до дружини і сина від першого шлюбу. Дружина Мартинова категорично заперечувала проти поділу колекції, вважаючи, що колекція є неподільною, і пропонувала другому спадкоємцю частку в колекції замінити іншими речами зі своєї частки. Син Мартинова вимагав передачі йому відповідної частини колекції в натурі.

Визначити, що належить до подільних і неподільних речей? Чи можливий поділ колекції марок у натурі? Як би вирішився спір, якби його предметом були: порцеляновий столовий сервіз; колекції старовинних монет; бібліотека; зібрання творів українських поетів; однокімнатна квартира; жилий будинок.

Задача 6

Ціш прийшов до комісійного магазину придбати гітару. Гітара разом із набором медіаторів була поміщена у футляр, і поряд з ними знаходилась ціна за цей товар. Ціш пішов до каси і вибив чек на вказану суму. Продавець продав Цішу гітару без набору медіаторів і футляра. Ціш став наполягати на передачі йому медіаторів і футляра. Продавець відповів, що ціна стояла лише за гітару.

Яка класифікація речей має правове значення в цьому спорі? Хто прав в цьому спорі? Свою відповідь обґрунтуйте. Які нормативні акти регулюють це питання?

Тестові завдання

1. Продовжіть речення «Об'єктами цивільних прав визнаються ...»

- а) фізичні та юридичні особи, які вступають між собою в цивільно-правові відносини з приводу майна та особистих немайнових благ;
- б) матеріальні та нематеріальні блага, стосовно яких між суб'єктами цивільного права виникають відносини, які становлять предмет цивільно-правового регулювання;
- в) здатність набувати і самостійно здійснювати цивільні права та обов'язки;
- г) здатність індивіда мати права та обов'язки.

2. Які речі ми визначаємо як подільні?

- а) які внаслідок одноразового їх використання припиняють своє фізичне існування або переходять в інший стан;
- б) які є визначені за індивідуальними ознаками та притаманними властивостями;
- в) які внаслідок поділу в натурі не втрачають свого господарського або іншого призначення;
- г) які складаються з відповідної кількості складових частин.

3. Які речі ми відносимо до родових?

- а) скульптура або картина відомого автора;
- б) автомобіль, унікальна антикварна річ;
- в) годинник, магнітофон;
- г) 1 т борошна, 1 м³ дров;

4. Яку річ характеризує дане визначення «визначає певну сукупність речей, які у цивільному обороті та при їх використанні утворюють єдине ціле»?

- а) складові частини речі;
- б) складні речі;
- в) споживчі речі;
- г) неподільні речі.

5. Оборотоzdатність об'єктів цивільних прав може бути?

- а) складна і часткова;
- б) проста і складна;

- в) вільна і обмежена;
- г) вільна і складна.

6. Яке основне функціональне призначення об'єктів цивільних прав?

- а) створити певний вид правовідносин;
- б) полягає у задоволенні відповідних (побутових, комерційних, державних, суспільних тощо) інтересів та визначених ними суб'єктивних прав учасників цивільних відносин;
- в) задоволенням інтересів інших;
- г) немає правильної відповіді.

7. Гроші – це:

- а) валютні цінності правовий режим яких визначається положеннями спеціального законодавства;
- б) нормативно визначені та виражені в емітованих в обіг паперових і металевих знаках або у безготівковій формі умовні вартісні одиниці;
- в) валюта виражена безготівковій формі зберігаються на рахунках учасників цивільних правовідносин у банківських та інших кредитно-фінансових установах;
- г) всі відповіді є вірними.

8. Який поділ мають валютні цінності?

- а) валюта України, цінні папери, вексель;
- б) валюта України, цінні папери, акції;
- в) валюта України, іноземна валюта, монетарні метали;
- г) валюта України, монетарні метали.

9. Що таке цінні папери?

- а) папір, що засвідчує внесення його власником грошових коштів і підтверджує зобов'язання відшкодувати йому номінальну вартість цього цінного папера в передбачений у ньому строк із виплатою фіксованого відсотка;
- б) документи нормативно визначених видів та груп, які мають типову форму і реквізити, емітуються на паперових бланках або в електронному вигляді, посвідчують майнові права, які становлять неподільну юридичну єдність із формою їх фіксації (документарною або бездокументарною);
- в) це письмове свідоцтво банку про депонування грошових коштів, яке засвідчує право вкладника на одержання після закінчення встановленого строку депозиту і відсотків по ньому;
- г) папір, який засвідчує безумовне грошове зобов'язання векселедавця сплатити після настання строку певну суму грошей власнику векселя.

10. Вставте пропущене слово у твердженні «відомості, що знаходяться у володінні, користуванні та розпорядженні окремих фізичних та юридичних осіб і можуть поширюватися на визначених цими особами умовах є ... інформація».

- а) таємною;

- б) секретною;
- в) конфіденційною;
- г) секретно-конфіденційною.

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV // *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № № 40-44. Ст.35.
2. Про депозитарну систему України: Закон України від 06.07.2012 року № 5178-VI // *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 39. Ст.517.
3. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 року № 2657-XII // *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 48. Ст.650.
4. Про тваринний світ: Закон України від 13.12.2001 року № 2894-III // *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 14. Ст.97.
5. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006 року № 3480-IV // *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 31. Ст.268.
6. Вороніна Н.В. До питання оборотоздатності об'єктів цивільних прав. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 6-1. Том 1. С.131-133.
7. Гаращенко Л.П., Шкуратовський В.С. Правова характеристика цінних паперів: теоретичний аналіз. *Молодий вчений*. 2015. № 11(26). С.114-118.
8. Гончарова А.В. Цивільне право України: навч. посіб. / А.В. Гончарова, Т.А. Кобзева. Суми: СумДУ, 2015. 168 с.
9. Заїка Ю., Скрипник В. Інформація в системі цивільних прав. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 1. С.240-245.
10. Іванів Н.І. Гроші як об'єкт цивільних правовідносин. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2015. № 17 том 2. С.63-66.
11. Кодинець А.О. Інформація як об'єкт цивільних прав: концепція, методологія, правова природа. *Право України*. 2015. № 1. С.107-115.
12. Кологойда О. Поняття та юридична природа цінних паперів. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2011. № 86. С.36-39.
13. Майданик Л.Р. Деякі аспекти оборотоздатності особистих немайнових благ фізичних осіб за цивільним законодавством України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2014. Вип. 28. Том 1. С.141-143.
14. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. 6-те вид., перероб. і допов./ за ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнєцової, В.В. Луця. Київ: Юрінком Інтер, 2019. Т. I. 752 С.
15. Некіт К.Г. Доменне ім'я як об'єкт цивільних прав. *Часопис цивілістики*. 2017. № 23. С.40-45.
16. Скрипник В. Речі, обмежені в цивільному обороті, як об'єкти цивільних прав. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 1. С.36-40.
17. Скрипник В.Л. Речі з родовими ознаками як об'єкти цивільних прав. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип. 42. С.93-97.

18. Сліпченко С.О. Ім'я фізичної особи та його місце в системі об'єктів цивільного права. *Форум права*. 2014. № 3. С.352-355.
19. Сліпченко С.О. Місце об'єктів особистих немайнових правовідносин у системі об'єктів цивільного права. *Право і суспільство*. 2013. № 6-2. С.92-97.
20. Сліпченко С.О. Особисті немайнові правовідносини щодо оборотоздатних об'єктів: монографія. Х.: Діса плюс, 2013. 552 с.
21. Спектор О.М. Тварина як особливий об'єкт речових прав. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2015. № 3(9). С. 70-76.
22. Українське цивільне право: [навч. посіб.] / За ред. Ю.О. Заїки. [3-тє вид. перероб. та допов.]. К.: Центр учб. літ-ри, 2014. 358 с.
23. Цивільне право України : посібник для аудиторного і самостійного вивчення курсу / кол. авт. ; за ред. проф. Є.О. Харитоновна, доц. І.В. Давидової, доц. К.Г. Некіт. Одеса : Фенікс, 2016. 570 с.
24. Цивільне право України. Загальна частина / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. К.: Юрінком Інтер, 2017. 976с.
25. Цивільне право України. Загальна частина: [підруч.] / [Бірюков І.А., Заїка Ю.О., Бичкова С.С. та ін.]; за ред. І.А. Бірюкова, Ю.О. Заїки. К.: Правова єдність, 2014. 510 с.
26. Цивільне право України: [навч. посіб.] / За ред. В.П. Мироненко, І.С. Тімуш. К., 2014. 432 с.
27. Шимон С.І. Майнові права в системі об'єктів цивільних правовідносин та цивільного обороту. *Форум права*. 2011. № 4. С.841-846.
28. Шимон С.І. Сутність майнових прав як об'єктів цивільних правовідносин: спроба теоретичного осмислення. *Держава і право*. 2013. Вип. 59. С.208-213.
29. Шимон С.І. Теорія майнових прав як об'єктів цивільних правовідносин [монографія]. К.: Юрінком Інтер, 2014. 664 С.
30. Яриш О. Дефініція інформації як окремого об'єкта цивільних прав. *Юридична Україна*. 2014. № 9. С.59-64.

Семінарське заняття 4. Правочини

Теоретичні питання

1. Поняття правочину та його ознаки.
2. Види правочинів.
3. Умови дійсності правочину.
4. Способи волевиявлення. Форма правочину.
5. Державна реєстрація правочину.
6. Недійсність правочину.
7. Правові наслідки недійсності правочину. Визнання нікчемного правочину дійсним.

Теми для написання рефератів

1. Форма правочину: питання правових наслідків недотримання.
2. Історико-правовий аналіз недійсних правочинів.

3. Недійсність правочинів, учинених під впливом помилки.
4. Цивільно-правові наслідки вчинення недійсних правочинів.

Ситуаційні задачі

Задача 1

Колишне подружжя Демешко звернулись до приватного нотаріуса для посвідчення договору, за яким колишній чоловік звільняється від необхідності утримувати двох неповнолітніх дітей та одночасно відмовляється від свого права на частку в майні, спільно нажитому подружжям (квартира, заміський будинок, автомобіль). Крім того, колишня дружина за договором бере на себе обов'язок не укладати шлюб з іншим чоловіком.

Чи дасть приватний нотаріус згоду на посвідчення означеного правочину? Відповідь обґрунтуйте.

Задача 2

Петренко звернувся з позовом до суду про визнання недійсним заповіту, залишеного його батьком, який помер три місяці тому. В обґрунтування своєї позиції позивач зазначив, що заповіт було складено та посвідчено батьком на користь племінниці за місяць до смерті, коли у зв'язку з хворобою він вже не розумів своїх дій та не міг керувати ними.

Сусіди, які гарно знали померлого, посвідчили в судовому засіданні, що останні декілька місяців перед смертю чоловік поводив себе неадекватно, замикався в будинку, голодував, нікого до себе не впускав.

Яке рішення прийме суд? Відповідь обґрунтуйте.

Задача 3

Артюхов, погрожуючи ножем Борисюку, заволодів його мобільним телефоном «Samsung», і того ж дня продав його. За цим фактом у поліції було порушено кримінальне провадження. Артюхову стало про це відомо, він знайшов Борисюка і віддав йому гроші за мобільний телефон, домовившись про укладення договору-купівлі продажу.

При розгляді справи у суді Борисюк пояснив, що дійсно погодився взяти гроші за мобільний телефон, але тому, що боявся Артюхова.

Чи визнає суд означений правочин дійсним?

Задача 4

На ювілей Климової родичі та друзі подарували їй 16 тис. грн., золотий ланцюжок і шубу. Ці подарунки Климова передала на зберігання своїй матері Ромашко, так як сім'я Климової не мала свого житла і на 6 місяців вони з чоловіком від'їжджали працювати до іншої країни.

Після спливу 8-ми місячного строку Климова попросила матір повернути їй шубу, золотий ланцюжок та гроші, але остання відмовилась. В результаті Климова звернулася з позовом до суду. В процесі розгляду справи судом було встановлено, що Ромашко визнає факт укладення правочину зберігання, однак стверджує, що шубу, золотий ланцюжок і гроші вже повернула позивачці. Цей факт в судовому засіданні було підтверджено показами двох свідків.

Климова заперечувала факт повернення грошей і шуби, але визнала, що мати дійсно передала їй золотий ланцюжок 31 грудня. Та оскільки ланцюжок був інший, то вона вирішила, що це новорічний подарунок. Свідки Климової також підтвердили, що золотий ланцюжок відрізняється від попереднього, та, що гроші і шуба повернуті не були.

Суд у своєму рішенні визнав правочин зберігання недійсним, мотивуючи тим, що стаття 937 Цивільного кодексу України передбачає для укладення договору зберігання письмову форму, а між Климовою та Ромашко правочин було укладено в усній формі.

Чи законне рішення прийняв суд?

Тестові завдання

1. Правочин – це:

- а) владний, прийнятий згідно вимог закону, припис органів виконавчої влади, що породжує юридичні наслідки;
- б) визнаються дії фізичних та юридичних осіб, спрямовані на виникнення, зміну чи припинення цивільних прав та обов'язків;
- в) двостороння або багатостороння угода, яка містить норми права;
- г) угода, яка укладається між власником або уповноваженим органом (особою) і одним або кількома профспілковим чи іншим уповноваженим на представництво трудовим колективом органом.

2. Якими ознаками характеризується правочин?

- а) видається тільки офіційним уповноваженим суб'єктом в межах компетенції, встановленої чинним законодавством;
- б) є юридичним варіантом управлінського рішення;
- в) це завжди вольовий акт, тобто дії свідомі;
- г) це правомірні дії, тобто вчиняються відповідно до закону.

3. Продовжіть речення: «Залежно від числа сторін, волевиявлення яких потрібне на здійснення правочину, вони класифікуються на ...»

- а) односторонні, двосторонні, багатосторонні;
- б) відплатні, безвідплатні;
- в) каузальні, абстрактні;

г) двосторонні, багатосторонні.

4. Яке із наведених тверджень характеризує відплатний правочин?

- а) безпосередньо визначена підстава їх укладання, намір досягти певного результату - стати власником майна, отримати майно у тимчасове користування;
- б) де надається зустрічне майнове задоволення у вигляді грошей, майна, роботи;
- в) ніякий майновий еквівалент не передбачається;
- г) де надається зустрічне майнове задоволення у вигляді грошей, майна, роботи, але не передбачається ніякий майновий еквівалент;

5. Зі змісту якого правочину неможливо з'ясувати заради чого він укладався?

- а) каузальний;
- б) консенсуальний;
- в) реальний;
- г) абстрактний.

6. Для якого виду правочину потрібне узгодження волі більше ніж двох осіб?

- а) односторонній;
- б) багатосторонній;
- в) двосторонній.

7. Презумпція правомірності правочину означає:

- а) правочин вважається недійсним, якщо він не відповідає вимогам закону;
- б) правочин вважається правомірним, тобто таким, що породжує, змінює або припиняє цивільні права й обов'язки, доки ця презумпція не буде спростована, зокрема, на підставі рішення суду, яке набрало законної сили;
- в) правочин вважається правомірним, якщо його недійсність прямо не встановлена законом.

8. Підберіть правильне визначення: «Односторонній правочин – це ...»

- а) дія однієї сторони, яка може бути представлена однією або кількома особами;
- б) правочин, який вчинено без наміру створення правових наслідків, які обумовлювалися цим правочином;
- в) правочин, недійсність якого встановлена законом і для якого визнання його недійсності судом не потрібне.

9. У якій формі належить укладати правочин між фізичною та юридичною особою?

- а) письмовій, крім тих правочинів, які повністю виконуються сторонами в момент їх вчинення;
- б) письмовій нотаріально посвідченій;

- в) усній;
- г) конклюдентній.

10. Правочин, який вчинено сторонами для приховання іншого правочину, який вони насправді вчинили, називається:

- а) фіктивним;
- б) удаваним;
- в) кабальним;
- г) каузальним.

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV // *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № № 40-44. Ст.35.

2. Заїка Ю.О. Українське цивільне право: Навчальний посібник. К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. 368 с.

3. Кучер В.О. Недійсні правочини та їх цивільно-правові наслідки: навч. посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2014. 344 с.

4. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. 6-те вид., перероб. і допов./ за ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В.В. Луця. Київ: Юрінком Інтер, 2019. Т. I. 752 С.

5. Українське цивільне право: [навч. посіб.] / За ред. Ю.О. Заїки. [3-тє вид. перероб. та допов.]. К.: Центр учб. літ-ри, 2014. 358 с.

6. Цивільне право України : посібник для аудиторного і самостійного вивчення курсу / кол. авт. ; за ред. проф. Є.О. Харитонова, доц. І.В. Давидової, доц. К.Г. Некіт. Одеса : Фенікс, 2016. 570 с.

7. Цивільне право України. Загальна частина: [підруч.] / [Бірюков І.А., Заїка Ю.О., Бичкова С.С. та ін.]; за ред. І.А. Бірюкова, Ю.О. Заїки. К.: Правова єдність, 2014. 510 с.

8. Цивільне право України. Загальна частина / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. К.: Юрінком Інтер, 2017. 976с.

9. Цивільне право України: [навч. посіб.] / За ред. В.П. Мироненко, І.С. Тімуш. К., 2014. 432 с.

10. Цивільне право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. 468 с.

11. Цивільне право України: підручник: у 2 т. / за заг. ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. Х.: Право, 2011. Т.1. 597 с.

12. Бардаченко Д.В., Дзюба І.В. Неусвідомлення особою значення своїх дій як підстава недійсності правочинів з дефектами волі. *Право і суспільство*. 2017. № 6-2. С.53-57.

13. Бахаєва А.С. Правочин, який вчинено під впливом помилки, обману (шахрайства). *Форум права*. 2018. № 1. С.8-15.

14. Бахаєва А.С. Юридична природа недійсного правочину. *Право і безпека*. 2015. № 4(59). С.115-120.

15. Бернада Є.В. Наслідки нікчемності правочинів у структурі способів захисту цивільних прав. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. Вип. 5 том 1. С.75-80.
16. Борисова Ю. До проблеми входження «електронної» форми правочину в традиційну класифікацію форм правочину. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2011. Вип. 88. С.93-95.
17. Водоп'ян Т.В. Вирішення справ про визнання недійсними правочинів, вчинених дієздатною особою в момент, коли вона не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними. *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. 2016. № 2(14). С.1-16.
18. Гуйван П.Д. Зміст та часові чинники охоронних вимог про незаконність правочинів. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2016. № 6 том 1. С.20-25.
19. Давидова І.В. Поняття та ознаки обману як підстави недійсності правочину. *Актуальні проблеми держави і права*. 2011. Вип. 59. С.218-225.
20. Длугош О.І. Недійсність правочину, який вчинений у результаті зловмисної домовленості однієї сторони з іншою стороною. *Науково-інформаційний вісник «Право»*. 2014. № 9. С.156-162.
21. Єременко К.О. Правові наслідки порушення вимог щодо нотаріальної форми правочину. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2013. Вип. 4. С. 83-86.
22. Єременко К.О. Правові наслідки порушення вимог щодо простої письмової форми правочину. *Порівняльно-аналітичне право*. 2013. № 3-2. С.123-125.
23. Єременко К.О. Розвиток засад правового регулювання форм правочинів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2013. Вип. 31 частина II. С.191-194.
24. Крат В.І. Недійсність правочинів, вчинених під впливом насильства. *Правовий вісник Української академії банківської справи*. 2012. № 2(7). С.62-65.
25. Крат В.І. Недійсність правочинів, учинених під впливом помилки. *Юрист України*. 2012. № 1-2 (18-19). С.35-40.
26. Міщенко М.В. Вчинення правочинів неповнолітніми особами без згоди батьків (усиновлювачів) або піклувальника. *Право та інновації*. 2015. № 4(12). С.176-182.
27. Міщенко М.В. Згода батьків та дозвіл органів опіки і піклування як обов'язкові правові підстави вчинення правочинів малолітніми та неповнолітніми особами. *Право та інновації*. 2015. № 3(11). С.162-166.
28. Пастернак В.М. Дотримання форми правочину як умова його дійсності. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2015. № 16 том 2. С.15-17.
29. Пастернак В.М. Форма правочину – невід'ємна частина його дійсності. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 2. С.215-218.
30. Самбір О. Помилка, що має істотне значення як підстава для визнання правочину недійсним. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 4. С.24-28.

31. Таш'ян Р. Правова природа повернення одержаного за недійсним правочином: історичний аспект. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 3. С.49-53.

32. Штанько А. Визнання правочину недійсним у системі способів судового захисту майнових цивільних прав та інтересів. *Науковий часопис Національної академії прокуратори України*. 2015. № 2. С.119-128.

33. Ясечко С.В. Генеза поняття «правочин» у цивільному праві. *Університетські наукові записки*. 2014. № 4(52). С.80-87.

Судова практика

1. Аналіз окремих питань судової практики, що виникають при застосуванні судами рекомендаційних роз'яснень, викладених у постанові Пленуму Верховного Суду України від 06 листопада 2009 року № 9 «Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними». *Часопис цивільного та кримінального судочинства*. 2017. № 4(37). С.64-115.

2. Практика розгляду судами цивільних справ про визнання правочинів недійсними: Узагальнення Верховного Суду України від 24.11.2008 року [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0003700-08>.

3. Романюк Я.М. Коментар постанови Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 2009 № 9 «Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними». Практика розгляду Верховним Судом України цивільних справ про визнання правочинів недійсними. [2-ге вид. зі змінами та доповненнями]. К.: Істина, 2012. 222 С.

Семінарське заняття 5. Загальні положення про право власності

Теоретичні питання

1. Поняття та ознаки права власності.
2. Суб'єкти та об'єкти права власності.
3. Види права власності.
4. Захист права власності.
5. Поняття і види підстав набуття права власності.
6. Первісні та похідні, загальні та спеціальні підстави набуття права власності.
7. Момент набуття права власності.
8. Підстави припинення права власності.

Теми для написання рефератів

1. Генеза інституту власності.
2. Теорії походження права власності.
3. Способи захисту права власності.
4. Захист прав громадян на приватну власність.
5. Довірча власність.
6. Набуття права власності на житло.
7. Примусове припинення права власності.

8. Припинення права власності як форма його реалізації.

Ситуаційні задачі

Задача 1

Ткаченко на праві приватної власності належало 4/5 будинку, а 1/5 будинку належала Сачку. За договором міни Ткаченко передала Круку свою частину. Скачок звернувся з позовом до суду про визнання договору міни недійсним, посилаючись на ст. 362 ЦК України.

Як слід вирішити справу?

Задача 2

У період шлюбу Леонтьєва і Максимов спільно придбали будинок. Згодом шлюб між ними було розірвано і Леонтьєва подала позов до Максимова про розподіл будинку. По справі була призначена експертиза. За висновками експертизи спірний будинок у натурі розділити не можна з технічних причин. Будинок щитової конструкції і при його розподілі в натурі на дві частини необхідно прорізати в щитах прорізи для дверей, що спричинить ослаблення всієї конструкції будинку.

При розгляді справи суд встановив що Леонтьєва проживає в будинку з важко хворою донькою, народженою у шлюбі з Максимовим, а Максимов будинком не користується і забезпечений іншою житловою площею.

Яке рішення повинен винести суд?

Задача 3

Від'їжджаючи у відпустку Кузовкін віддав ключ від своєї квартири сусіду Жовтку. Повернувшись із відрядження Кузовкін виявив, що частина його речей зникла. Жовток пояснив, що йому дуже були потрібні гроші і він продав ці речі. Фотоапарат купив співробітник Жовтка Бобрик, якому він пояснив, чому продає речі сусіда, покупці книг були невідомі, а дві кришталеві вазы продав через комісійний магазин, але йому відомо, що їх купила артистка місцевого театру Івченко. Крім того, Жовток повідомив, що він декілька разів користувався велосипедом Кузовкіна, але вчора його вкрали, про що він відразу повідомив поліцію. Велосипед було знайдено у Акуленка, який купив його на ринку у невідомих осіб.

Кузовкін пред'явив позов до осіб, у яких виявились його речі, а від Жовтка вимагав відшкодувати вартість проданих книг.

Чи підлягають задоволенню вимоги Кузовкіна?

Задача 4

Титаренко і Березін були співвласниками будинку, який належав їм на праві приватної власності. Березін, який проживав на другому поверсі, збудував веранду. Титаренко звернувся з позовом до суду про її знесення. У позовній заяві він обґрунтовував, що веранда перекриває природне освітлення його кімнати, і це змушує його користуватися електроосвітленням.

Чи підлягає позов задоволенню?

Чи змінилося б рішення суду в разі, якщо Березін був би власником будинку, а Титаренко – наймачем першого поверху цього будинку?

Задача 5

Після смерті батьків до чотирьох їхніх дітей, що досягли повноліття і проживали окремо від батьків перейшов у спадок житловий будинок. Троє спадкоємців хочуть будинок продати, а виручену суму розподілити на частки. Один із спадкоємців згоди на продаж будинку не дає, заявивши, що бажає використовувати свою частку в будинку для проживання. Оскільки згоди між спадкоємцями досягнуто не було, троє з них подали позов до спадкоємця про припинення права на частку у спільному майні. Свої вимоги вони мотивували тим, що при продажу будинку без поділу на частки в натурі його вартість буде значно вищою.

Чи задовольнить суд позов?

Задача 6

Михайленку на праві власності належав автомобіль іноземної марки, який у зв'язку з відсутністю гаража зберігався на його власному подвір'ї. У березні 2015 року невідомі викрали автомобіль. У травні 2016 року під час технічного огляду працівниками поліції було виявлено двигун автомобіля Михайленка, встановлений на автомобілі Ступака. Дізнавшись про це, Михайленко звернувся з позовом про повернення двигуна. Ступак пояснив, що придбав його у незнайомців на одному з автомобільних ринків Києва. Про те, що двигун крадений не знав, оскільки продавці стверджували, що двигун купили у крамниці. На судовому засіданні було встановлено, що Ступак є добросовісним набувачем двигуна.

Яке рішення повинен винести суд?

Задача 7

Марченко купив у Селеха холодильник. Заплатив всю обумовлену суму і домовився, що забере його через 10 днів. Договір було укладено в письмовій формі. Через три дні після цього Селеха було заарештовано за крадіжку. Майно Селеха було описано, в тому числі і холодильник.

Чи може Марченко забрати куплений холодильник?

Тестові завдання

1. У чому виражається суть принципу непорушності права власності?
 - а) право власності є недоторканим;
 - б) особа може бути протиправно позбавлена права власності;
 - в) особа може бути протиправно обмежена у здійсненні права власності;
 - г) особа може бути позбавлена права власності або обмежена у його здійсненні лише у випадках і в порядку, встановлених законом;
 - д) примусове відчуження об'єктів права власності забороняється.
2. Що становить зміст права власності?

- а) право володіння та оперативного управління майном;
- б) право володіння та користування майном;
- в) право володіння та розпорядження майном;
- г) право володіння, користування і розпорядження майном;

3. Право особи на річ (майно), яке вона здійснює відповідно до закону за своєю волею, незалежно від волі інших осіб – це:

- а) право власності;
- б) право володіння;
- в) право користування;
- г) право оперативного управління;
- д) сервітут.

4. Ризик випадкового знищення або пошкодження майна несе:

- а) виключно власник;
- б) власник, якщо інше не встановлено договором або законом;
- в) користувач;
- г) особа, яка знищила або пошкодила майно;
- д) володілець.

5. Від імені українського народу право власника здійснюють:

- а) окремі громадяни;
- б) юридичні особи;
- в) правоохоронні органи;
- г) органи державної влади;
- д) органи державної влади та місцевого самоврядування.

6. Особливим видом права власності є:

- а) право користування чужим майном;
- б) право спільної власності;
- в) право довірчої власності;
- г) право приватної власності;
- д) право власності українського народу.

7. Вкажіть з якого моменту виникає право власності на майно за договором, який підлягає нотаріальному посвідченню:

- а) з моменту передання майна;
- б) з моменту проголошення рішення суду про визнання договору, не посвідченого нотаріально, дійсним;
- в) з моменту набрання законної сили рішенням суду про визнання договору, не посвідченого нотаріально, дійсним;
- г) з моменту, який сторони самостійно встановлюють у договорі.
- д) з моменту видачі продавцем товаророзпорядчого документа.

8. Право власності на новостворене нерухоме майно виникає:

- а) з моменту державної реєстрації майна;

- б) з моменту завершення будівництва;
- в) з моменту прийняття об'єкту в експлуатацію;
- г) з моменту купівлі такого майна;
- д) немає правильної відповіді.

9. Право власності у набувача майна за договором виникає:

- а) з моменту досягнення згоди по всіх важливих умовах договору;
- б) з моменту укладення договору;
- в) з моменту передання майна, якщо інше не встановлено законом або договором;
- г) з моменту початку експлуатації такого майна;
- д) з моменту передання документів та майно.

10. Право власності вважається набутим правомірно, якщо:

- а) інше безпосередньо не впливає із закону;
- б) інше не впливає з договору;
- в) незаконність набуття права власності не встановлена судом;
- г) необґрунтованість активів, які перебувають у власності, не встановлені судом.

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР // *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст.141.
2. Цивільний кодекс: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV // *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № № 40-44. Ст.35.
3. Сімейний кодекс: Закон України від 10.01.2002 року № 2947-III // *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № № 21-22. Ст.135.
4. Антонюк О. Зміст принципу непорушності права власності. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 5. С.5-9.
5. Борсук Н.Я. Охорона комунальної власності: проблеми законодавства та практика правозастосування. *Право і суспільство*. 2017. № 6-2. С.68-73.
6. Гуліда О.М. Способи захисту права власності: поняття та класифікація. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 2. Том 1. С.168-173.
7. Кириченко Ю.В. Право приватної власності за Конституціями України та європейських держав. *Право і суспільство*. 2013. № 3. С.27-34.
8. Кісель В.Й. Трансформація концепцій про сутність права власності. *Форум права*. 2015. № 1. С.135-140.
9. Коваль О. Виникнення права власності на житло. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2013. № 3(74). С.259-264.
10. Лисенко І.В. Щодо підстав набуття права приватної власності на житло. *Право та управління*. 2011. № 1. С.247-251.
11. Мірошніченко О.А. Право власності в розумінні Європейського суду з прав людини (загальна характеристика). *Форум права*. 2013. № 2. С.371-374.

12. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. 6-те вид., перероб. і допов./ за ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В.В. Луця. Київ: Юрінком Інтер, 2019. Т. I. 752 С.
13. Несинова С.В. Правовий інститут права власності в контексті Європейського Суду з прав людини. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 3. С.38-41.
14. Остапенко В.В. Право власності у рішеннях Конституційного Суду України. *Форум права*. 2016. № 3. С.186-193.
15. Пацурківський Ю. Правовий режим власності: поняття та зміст. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2013. № 6. С.3-9.
16. Пацурківський Ю.П. Основні підходи до визначення поняття та природи власності в цивільних правовідносинах. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2013. Вип. 682. С.59-64.
17. Пацурківський Ю.П. Припинення права власності як форма його реалізації. *Форум права*. 2013. № 3. С.453-459.
18. Перестюк І.М. Захист прав громадян на приватну власність: аналіз діяльності вищих органів публічної влади в Україні. *Вісник НАДУ при Президентові України*. 2016. № 1. С.94-102.
19. Петровський П. Проблеми та перспективи розвитку соціального інституту приватної власності в Україні. *Ефективність державного управління*. 2017. Вип. 3(52). Ч.1. С.91-97.
20. Самбір М. Судовий захист прав та інтересів під час первинного набуття права власності на землю. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2011. Вип. 86. С.77-81.
21. Сорока О.О. Проблеми регулювання форм права власності в Україні. *Право і суспільство*. 2015. № 4 частина 3. С.111-115.
22. Сурай Д. Підстави та способи набуття права власності: розмежування та взаємозв'язок. *Юридичний вісник*. 2013. № 2. С.109-113.
23. Харитонов Є., Харитонova О. Проблемні питання набуття та припинення права власності за цивільним законодавством України. *Право України*. 2011. № 5. С.60-68.
24. Харитонов Є.О. Цивільне право України / Є.О. Харитонов, О.І. Харитонova, О.В. Старцев. Вид. 3-тє, переробл. і допов. К.: Істина, 2011. 808 с.
25. Харченко Г.Г. Право власності: окремі проблеми теорії та практики. *Часопис Академії адвокатури України*. 2013. № 2(19). С.1-6.
26. Харченко О.С. Підстави припинення права власності: монографія. К.: Вид-во Європейського ун-ту. 2009. 174 с.
27. Харьковская цивилистическая школа: право собственности: монографія / под. ред. И.В. Спасибо-Фатеевой. Харьков: Право, 2012. 424 с.
28. Цивільне право України : посібник для аудиторного і самостійного вивчення курсу / кол. авт. ; за ред. проф. Є.О. Харитонova, доц. І.В. Давидової, доц. К.Г. Некіт. Одеса : Фенікс, 2016. 570 с.
29. Цивільне право України. Загальна частина / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. К.: Юрінком Інтер, 2017. 976с.

30. Шала Л.В. Виникнення і розвиток інституту приватної власності в Стародавньому Римі. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2008. № 3. С.1-9.

31. Шала Л.В. Теорії походження права власності. *Університетські наукові записки*. 2009. № 4. С.106-111.

Судова практика

1. Ухвала колегії суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 13 липня 2016 року (витяг). *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. 2016. № 6(33). С.7-10.

2. Ухвала колегії суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 7 вересня 2016 року (витяг). *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. 2016. № 6(33). С.11-15.

Семінарське заняття 6. Право спільної власності

Теоретичні питання

1. Загальна характеристика та види права спільної власності.
2. Право спільної часткової власності.
3. Право спільної сумісної власності.

Теми для написання рефератів

1. Спільна власність членів сім'ї за законодавством України.
2. Правовий режим спільної власності на нерухоме майно.
3. Правове регулювання виникнення права спільної власності на землю фізичних та юридичних осіб.
4. Способи захисту права спільної власності в судовому порядку.

Ситуаційні задачі

Задача 1

Гончар звернулася до суду з позовом про визнання за нею права власності на 1/2 будинку та про виділення її долі в натурі. Позивачка зазначила, що у 1988 році вона зареєструвала шлюб з сином відповідачки Колесник. Весь час, доки вони перебували у шлюбі, вона, її чоловік, відповідачка Колесник та її зять побудували будинок на земельній ділянці, що була відведена Колесник. Після смерті сина Колесник вимагала, щоб Гончар звільнила кімнату, яку вона займає з новим чоловіком, тому що вона, на її думку, не має права на цю кімнату, а її новий чоловік має власну квартиру.

Як слід вирішити справу?

За яких умов може виникати право спільної власності на жилий будинок?

В якому порядку здійснюється виділ долі в будинку, що належить на праві спільної власності?

Задача 2

При розірванні шлюбу між подружжям Коваленко виник спір з приводу розподілу майна, яке вони нажили за 25 років спільного життя. Чоловік, науковий співробітник, придбав велику наукову бібліотеку за своїм фахом, а для дружини, музикального працівника, було куплено рояль за 1000 грн. крім того, подружжя придбало домашню обстановку на загальну суму 10 тисяч грн.. чоловік претендував на житловий будинок дружини, яка одержала його в спадщину ще до вступу в шлюб, але за період спільного життя в ньому дула зроблена суттєва перебудова (із однієї кімнати стало три, веранда).

Як суд повинен розподілити майно між подружжям?

Задача 3

Соколов і Лукін купили для спільного користування човен, за який кожен заплатив по 10 000 гривень. Згідно з домовленостями, першим човном користувався Лукін, однак вночі він був викрадений. Соколов звернувся з вимогою до Лукіна повернути внесену ним долю коштів під час придбання човна. Лукін вважає, що його вини в пропажі човна немає і шкода має бути розподілена між співвласниками порівну.

Як вирішити спір?

Задача 4

Чуйко продав легковий автомобіль Пащенко. Дізнавшись про це, дружина Чуйка подала позов до суду про визнання такого договору недійсним, оскільки автомобіль придбаний у шлюбі за спільні кошти і вона згоди на його продаж не давала.

Чи підлягає такий позов задоволенню? Відповідь обґрунтуйте.

Задача 5

Власник половини будинку Ботанов має бажання подарувати свою частину споруди Храпову. Власник іншої частини будинку Ляшенко виступає проти такого договору, оскільки вважає, що він має переважне право на придбання цієї частки. Ботанов звернувся за консультацією до дільничного офіцера поліції.

Надайте юридичну консультацію Ботанову. Відповідь обґрунтуйте.

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV // *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № № 40-44. Ст.35.
2. Сімейний кодекс: Закон України від 10.01.2002 року № 2947-III // *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № № 21-22. Ст.135.
3. Житловий кодекс УРСР від 30 червня 1983 року № 5464-X // *Відомості Верховної Ради*. 1983. Додаток до № 28. Ст.573.
4. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 року № 2768-III // *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № № 3-4. Ст.27.

5. Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку: Закон України від 29 листопада 2001 року № 2866-III // *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 10. Ст.78.
6. Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку: Закон України від 14 травня 2015 року № 417-VIII // *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 29. Ст.262.
7. Про фермерське господарство: Закон України від 19 червня 2003 року № 973-IV // *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 45. Ст. 363.
8. Балюк Ю. Право спільної власності у багатоквартирному жилу будинку. *Юридична Україна*. 2015. № 1. С.53-59.
9. Біленко М. Підстави набуття права спільної сумісної власності подружжя. *Юридична Україна*. 2014. № 4. С.65-71.
10. Боднар Т.В. Здійснення подружжям права спільної сумісної власності. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2017. № 2(89). С.100-109.
11. Братель О.Г. Цивільне право України / О.Г. Братель, С.А. Пилипенко. К.: Вид. О.С. Липкан, 2010. 256 с.
12. Великанова М.М., Горбуля Г.А. Договір про поділ майна подружжя, що є об'єктом права спільної сумісної власності. *Юридичний вісник*. 2012. № 3(24). С.80-83.
13. Гриняк А. Право спільної власності за цивільним та сімейним законодавством України. *Юридична Україна*. 2015. № 6. С.59-64.
14. Івахненко І.В. Законні підстави виникнення та припинення права спільної приватної власності дружини та чоловіка. *Юридична наука*. 2015. № 8. С.20-26.
15. Лозовий А. Правовий режим спільної власності на нерухоме майно. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. 2014. № 12. С.138-143.
16. Міронкін О.В. Способи захисту права спільної власності в судовому порядку. *Наука і правоохоронна*. 2014. № 1(23). С.66-75.
17. Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України / Булеца С.Б., Іванов Ю.Ф., Ієвіня О.В. та ін. К.: «Видавничий дім «Професіонал», 2011. 428 с.
18. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. 6-те вид., перероб. і допов./ за ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнєцової, В.В. Луця. Київ: Юрінком Інтер, 2019. Т. I. 752 С.
19. Пацурківський Ю. Правовий режим власності: поняття та зміст. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2013. № 6. С.3-9.
20. Просекін М.А. Підстави виникнення права спільної власності на землю фізичних та юридичних осіб. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2013. № 1(13). С. 232-240.
21. Розгон О. Правовий режим майна осіб, які проживають однією сім'єю без реєстрації шлюбу. *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2016. № 5(89). С. 164-173.
22. Розгон О.В. Межі та обмеження права власності: Монографія. Х., 2006. 188 с.
23. Сорока О.О. Проблеми регулювання форм права власності в Україні. *Право і суспільство*. 2015. № 4 частина 3. С.111-115.

24. Спасибо-Фатєєва І.В. Правові режими спільного майна подружжя. *Право України*. 2013. № 10. С.77-84.
25. Стасюк О.М., Гумбатов А.А. Відмінності відносин спільної сумісної та спільної часткової власності у сфері цивільно-правового регулювання. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. Вип. 1. Том 1. С.24-27.
26. Тичковська О.В. Правовий режим спільної власності подружжя. *Молодий вчений*. 2017. № 5.1 (45.1). С.137-141.
27. Фолошня Д.І. Виникнення права спільної сумісної власності подружжя за законодавством України. *Часопис цивілістики*. 2015. Вип. 15. С.149-152.
28. Харитонов Є.О. Цивільне право України / Є.О. Харитонов, О.І. Харитонova, О.В. Старцев. Вид. 3-тє, переробл. і допов. К.: Істина, 2011. 808 с.
29. Харченко Г.Г. Право власності: окремі проблеми теорії та практики. *Часопис Академії адвокатури України*. 2013. № 2(19). С.1-6.
30. Харьковская цивилистическая школа: право собственности: монографія / под. ред. И.В. Спасибо-Фатеевой. Харьков: Право, 2012. 424 С.
31. Цивільне право України : посібник для аудиторного і самостійного вивчення курсу / кол. авт. ; за ред. проф. Є.О. Харитонova, доц. І.В. Давидової, доц. К.Г. Некіт. Одеса : Фенікс, 2016. 570 с.
32. Цивільне право України. Загальна частина / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. К.: Юрінком Інтер, 2017. 976с.
33. Цивільний Кодекс України: науково-практичний коментар. Т. 1: Загальні положення. Особи / за ред. І.В.Спасибо-Фатеевої. Харків: ЕКУС, 2020. 928 с.

Судова практика

1. Ухвала колегії суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 13 липня 2016 року (витяг). *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. 2016. № 6(33). С.7-10.
2. Ухвала колегії суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 7 вересня 2016 року (витяг). *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. 2016. № 6(33). С.11-15.
3. Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 21.12.2007 року № 11. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0011700-07#Text>.

Семінарське заняття 7. Загальні положення про зобов'язання

Теоретичні питання

1. Поняття зобов'язального права.
2. Поняття та види зобов'язань.

3. Підстави виникнення зобов'язань.
4. Суб'єкти зобов'язань.

Теми для написання рефератів

1. Генеза зобов'язального права.
2. Зобов'язання з множинністю осіб у цивільному праві.
3. Регрес і суброгація: досвід порівняльного аналізу.

Ситуаційні задачі

Задача 1

Белих і Скрипкіна володіють будинком на праві спільної часткової власності. Белих належить $\frac{2}{3}$ будинку, а Скрипкіній – $\frac{1}{3}$. Восени 2017 року в результаті пожежі будинок суттєво постраждав. Власники будинку уклали договір підряду з ТЗОВ «Альфа-буд», яке зобов'язалось зробити ремонт. Вартість робіт за договором склала 300 тис. грн. По закінченні робіт Белих заплатив підрядчику 200 тис. грн. Скрипкіна в цей час знаходилась на лікуванні в стаціонарі у закладі охорони здоров'я, і з цієї причини ніяких сум підрядчику не сплачувала. ТЗОВ «Альфа-буд» пред'явило вимоги до Белих про сплату суми, яка залишилась. Белих проти цього заперечував, оскільки, на його думку, свою частину він уже сплатив.

Яке зобов'язання виникло? Вирішіть справу.

Задача 2

20 січня 2015 року між комерційним банком «Дельта» та АТ «Мрія» було укладено кредитний договір на суму 850 000 грн. Відповідно до договору кредит підлягав поверненню 20 червня 2015 року. В цей же день (20 січня) між комерційним банком «Дельта» та АТ «Імпульс» було укладено договір поруки в забезпечення виконання зобов'язання по вищеназваному кредитному договору. Строк поруки зазначений не був.

Кредит не було вчасно повернено позичальником. У зв'язку з цим 20 червня 2016 року комерційний банк звернувся до господарського суду з позовом до АТ «Імпульс» про стягнення 1 700 000 грн., що складало суму кредиту, проценти за користування ним, пені за прострочення його повернення.

Яке рішення має прийняти суд? Обґрунтуйте.

Задача 3

Клименко дав оголошення в газету про те, що хотів би винайняти няню для одnorічної дитини. В оголошенні він повідомив про наступні умови договору, який буде укладено:

- 1) няня повинна мати вищу медичну чи педагогічну освіту та досвід роботи нянею, підтверджений рекомендаційним листом;
- 2) вона буде зайнята з 8 до 20 години щоденно, крім вихідних і святкових днів;
- 3) няня має пройти місячний іспитовий строк, протягом якого її послуги будуть оплачені в сумі 10 тис. грн.;
- 4) розмір оплати на подальший час підлягає узгодженню.

Більше нічого зазначено не було.

Через деякий час прийшла Свиридова, яка відповідала всім заявленим вимогам в оголошенні. Однак Клименко відмовився від укладення договору, оскільки в процесі бесіди з претенденткою виявилось, що вона перебуває у шлюбі з чоловіком, який зловживає спиртними напоями.

Свиридова наполягала на укладенні з нею договору, стверджуючи, що виклавши оголошення Клименко взяв на себе зобов'язання укласти договір на зазначених у договорі умовах з першим, хто до нього звернеться.

Вирішіть спір.

Тестові завдання

1. Зобов'язання це:
 - а) господарський правочин;
 - б) правовідношення, в якому боржник зобов'язується вчинити на користь кредитора певну дію або утриматися від певної дії, а кредитор має право вимагати виконання його обов'язку;
 - в) недоговірне зобов'язання;
 - г) договірний правочин.
2. Заміна кредитора у зобов'язанні здійснюється:
 - а) лише за згодою боржника;
 - б) без згоди боржника;
 - в) за згодою боржника, якщо інше не передбачено договором;
 - г) за згодою боржника, якщо інше не встановлено законом.
3. Зобов'язання повинні базуватися на засадах:
 - а) добросовісності, розумності та справедливості;
 - б) законності та суспільних інтересів;
 - в) законності та особистих інтересів сторін;
 - г) розумності та справедливості.
4. При зустрічному виконанні зобов'язання сторони повинні виконувати свої обов'язки :
 - а) спочатку – кредитор, потім – боржник;

- б) одночасно;
- в) спочатку – боржник, потім – кредитор;
- г) за рішенням суду.

5. Елементами зобов'язання є:

- а) позов та заява особи;
- б) об'єкт, суб'єкт та зміст;
- в) факти, події та зміст;
- г) договір, односторонні правочини та акти органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування.

6. Що таке договірні зобов'язання?

а) найбільша за обсягом підгалузь цивільного права, норми якої регулюють переважно відносини майнового обороту (товарообміну), тобто відносини, що виникають при переході матеріальних та інших благ, які мають економічну форму товару, від однієї особи до іншої;

б) зобов'язання, призначене для забезпечення виконання головного зобов'язання;

в) правовідношення між юридично рівними і майново самостійними особами, що виникає на підставі або правомірних односторонніх дій особи (правочинів чи юридичних вчинків), або неправомірних дій особи, наслідки за якими настають незалежно чи, навіть, всупереч їх волі;

г) правовідношення між юридично рівними і майново самостійними особами, що виникає на підставі договору, який виражає їх загальну волю на досягнення цивільно-правових результатів майнового чи немайнового характеру.

7. На які види поділяються зобов'язання залежно від цільового призначення?

- а) альтернативні та факультативні;
- б) односторонні та багатосторонні;
- в) головні та додаткові;
- г) договірні та недоговірні.

8. Які зобов'язання називаються регуляторними?

а) зобов'язання, які можуть регулювати поведінку учасників договору, а також будь-яку іншу правомірну діяльність у сфері приватноправових відносин;

б) зобов'язання, метою є захист порушеного інтересу суб'єкта цивільного права;

в) зобов'язання, які можуть існувати самостійно без додаткового зобов'язання;

г) зобов'язання, згідно з яким боржник зобов'язаний вчинити певну дію на користь кредитора.

9. Які зобов'язання є факультативними?

а) зобов'язання, які за предметом мають цілком конкретну поведінку учасників.

б) зобов'язання, які означають, що боржник має здійснити для кредитора одну з кількох дій, передбачених законом або договором.

в) правовідношення між юридично рівними і майново самостійними особами, що виникає на підставі договору, який виражає їх загальну волю на досягнення цивільно-правових результатів майнового чи немайнового характеру

г) зобов'язання, які мають місце у випадках, коли боржник зобов'язаний здійснити на користь кредитора конкретну дію, а якщо це неможливо – має право замінити її виконання іншою дією, що заздалегідь обумовлено угодою сторін.

10. Що таке цесія?

а) передання кредитором своїх прав іншій особі за правочином (відступлення права вимоги);

б) обов'язок поручителя перед кредитором нести відповідальність за порушення боржником своїх зобов'язань;

в) один з різновидів забезпечення виконання зобов'язання;

г) це припинення юридичної особи з подальшим правонаступництвом.

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV // *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № № 40-44. Ст.35.

2. Братель О.Г. Цивільне право України / О.Г. Братель, С.А. Пилипенко. К.: Вид. О.С. Ліпкан, 2010. 256 с.

3. Голубева Н.Ю. Зобов'язання у цивільному праві України: методологічні засади правового регулювання: монографія. О.: Фенікс, 2013. 642 С.

4. Голубева Н.Ю. Ознаки зобов'язальних правовідносин. Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. 2017. № 10. С.128-134.

5. Голубева Н.Ю. Співвідношення зобов'язальних та речових правовідносин. *Часопис цивілістики*. 2015. № 19. С.13-18.

6. Голубева Н.Ю., Харитонов Є.О. Зобов'язальне право України: Підручник. К.: Істина, 2011. 848 с.

7. Гринько С.Д. Поняття та предмет зобов'язань за римським приватним правом. Університетські наукові записки. 2010. № 3(35). С.38-51.

8. Гриценко Г. Зобов'язання з обов'язковою множинністю осіб, та зобов'язання, в яких вона неможлива. *Юридична Україна*. 2013. № 6. С.60-64.

9. Завальна Ж.В. Використання логіко-лінгвістичного методу щодо визначення сутності поняття «зобов'язання». *Публічне право*. 2013. № 1. С.264-269.

10. Завальна Ж.В. Щодо питання про юридичну природу зобов'язання. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 2. С.147-150.

11. Карабань Я.А. Поняття зобов'язання за цивільним правом України. Вісник Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова. 2013. Том 18. Вип. 1(18). С.22-29.
12. Мартюк А.С. Загальна характеристика інституту регресних зобов'язань у цивільному праві. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 6-1. Том 1. С.178-180.
13. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. 6-те вид., перероб. і допов./ за ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В.В. Луця. Київ: Юрінком Інтер, 2019. Т. I. 752 С.
14. Пленюк М.Д. Цивільно-правовий договір як підстава виникнення зобов'язань: нотатки до наукової дискусії. *Приватне право і підприємництво*. 2016. Вип. 15. С.102-107.
15. Пономарьова Т. Особливості визначення моменту виникнення договірних зобов'язань у цивільному праві. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 1. С.40-43.
16. Пушай В.І. До питання про способи заміни осіб у зобов'язаннях. Часопис Київського університету права. 2013. № 3. С.180-183.
17. Пушай В.І. Проблемні аспекти здійснення заміни осіб у зобов'язаннях. Форум права. 2013. № 3. С.502-506.
18. Самбір О.Є. Суброгація та регрес: до питання про співвідношення понять. Університетські наукові записки. 2013. № 1(45). С.140-147.
19. Самбір О.Є. Суброгація та цесія: до питання про співвідношення понять. Університетські наукові записки. 2013. № 3(47). С.197-203.
20. Сампара Н.М. Про класифікацію субсидіарних цивільно-правових зобов'язань. *Право і суспільство*. 2017. № 2. С.40-44.
21. Свистун Л.Я. Суб'єкти зобов'язань за законодавством України. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2013. № 1. С.205-212.
22. Слома В.М. Елементи цивільно-правового зобов'язання. Актуальні проблеми правознавства. 2017. Вип. 2(10). С.79-82.
23. Слома В.М. Поняття зобов'язання у цивільному праві. *Юридичний вісник*. 2016. № 1(38). С.123-128.
24. Слома В.М. Поняття та види зобов'язань з множинністю осіб у цивільному праві. *Порівняльно-аналітичне право*. 2015. № 4. С.149-151.
25. Слома В.М. Суб'єкти цивільно-правових зобов'язань. *Юридичний вісник*. 2016. № 3(40). С.113-117.
26. Тедорадзе М. Підстави виникнення недоговірних зобов'язань за законодавством України. *Митна справа*. 2014. № 5(95). С.104-108.
27. Цивільне право України : посібник для аудиторного і самостійного вивчення курсу / кол. авт. ; за ред. проф. Є.О. Харитонова, доц. І.В. Давидової, доц. К.Г. Некіт. Одеса : Фенікс, 2016. 570 с.
28. Цивільне право України. Загальна частина: [підруч.] / [Бірюков І.А., Заїка Ю.О., Бичкова С.С. та ін.]; за ред. І.А. Бірюкова, Ю.О. Заїки. К.: Правова єдність, 2014. 510 с.

29. Цивільне право України: [навч. посіб.] / За ред. В.П. Мироненко, І.С. Тімуш. К., 2014. 432 с.

30. Цивільний Кодекс України: науково-практичний коментар. Т. 1: Загальні положення. Особи / за ред. І.В. Спасибо-Фатєєвої. Харків: ЕКУС, 2020. 928 с.

31. Чанишева А.Р. Основні організаційні зобов'язання. *Право і суспільство*. 2017. № 1. С.82-87.

Семінарське заняття 8. Цивільно-правовий договір

Теоретичні питання

1. Поняття та значення цивільно-правового договору.
2. Свобода договору.
3. Види цивільно-правових договорів.
4. Зміст цивільно-правового договору та його тлумачення.
5. Форма та порядок укладення договору.
6. Зміна та розірвання цивільно-правового договору.

Теми для написання рефератів

1. Цивільно-правовий договір як регулятор суспільних відносин.
2. Види цивільно-правових договорів як регуляторів цивільних правовідносин.
3. Оферта і акцепт як самостійні елементи в процесі укладення договору.
4. Істотні умови цивільно-правового договору.

Ситуаційні задачі

Задача 1

Клинко запропонував своєму знайомому Спіцину придбати у нього картину відомого майстра. Наступного дня Спіцин направив Клинко по факсу відповідь, в якій містилася згода купити картину та вказувалася ціна. Через п'ять днів Клинко повідомив Спіцина, що згодний продати йому картину, але за ціною, яка на 25 % більша ніж ціна, запропонована Спіциним. Спіцин не погодився, зазначивши, що, на його думку, договір уже укладений на умовах, що містяться у його факсимільному повідомленні, яке є акцептом.

Дайте визначення оферти та акцепту. Чиї дії в даному випадку можна розглядати як оферту або акцепт? Чи був укладений договір?

Задача 2

Костюченко купив у Безвершого будинок за 60000 грн. Через місяць після належного оформлення договору купівлі-продажу покупець звернувся з позовом про його розірвання або зменшення покупної ціни під приводом того, що попередній власник навмисне приховав недоліки будинку, який потребує капітального ремонту. У двох кімнатах необхідно замінити підлогу, віконні рами, провести малярні роботи, в деяких місцях замінити стропила. Продавець проти позову заперечував, посилаючись на те, що до укладення договору купівлі-

продажу Костюченко протягом 4 місяців мешкав у будинку як наймач і мав змогу з'ясувати його стан.

Чи обґрунтована вимога Костюченка? Як вирішити спір?

Задача 3

Лосєв подарував своєму родичу Сидорову дорогий швейцарський годинник. Незабаром відносини між родичами різко погіршилися, і під час чергової сварки Сидоров грубо образив Лосєва, а також наніс тілесні ушкодження водію останнього, за що і був засуджений до позбавлення волі. Під час відсутності Сидорова Лосєв забрав у нього з будинку годинник, заявивши, що відмовляється від виконання договору дарування. Дружина Сидорова звернулася в суд з вимогою повернути їй подарунок.

Вирішіть справу.

Задача 4

Одна комерційна організація передала іншій в оплатне користування будівельний кран. При передачі кран явних дефектів не мав, однак з договору випливало, що кран вже до цього використовувався. У процесі експлуатації кран упав і пошкодив шість легкових автомобілів, що знаходились на стоянці. Причиною аварії стали зношені механізми крану, а також порушення кранівником правил техніки безпеки. Наймач відшкодував заподіяну володільцям автомобілів шкоду і в свою чергу вимагав у наймодавця відповідної компенсації.

Наймодавець заперечував проти цього, посилаючись на наявність вини наймача, яка виключає його відповідальність. До того ж на думку наймодавця, оскільки в договорі найму не був визначений розмір плати за найм, його взагалі слід визнати неукладеним або застосувати правила про договір позички.

Вирішіть справу.

Чи зміниться рішення, якщо в договорі найму взагалі не було зазначено про якість крану?

Задача 5

Підприємець Усатов уклав договір оренди порожнього гаража під склад товарів з Хвостовим. Орендна плата була внесена до передачі об'єкта договору. У призначений день Хвостов гараж не передав, оскільки виїхав в тривале відрядження. Усатов зазнав великих збитків, розміщуючи поставлену партію товару по різних торгових місцях. Після повернення Хвостова з відрядження Усатов зажадав від нього відшкодування збитків, заподіяних невиконанням ним умов договору оренди.

Чи правомірна вимога Усатова до Хвостова?

Чи має право Усатов не платити орендну плату за період з моменту укладення договору оренди до моменту фактичної передачі йому гаража Хвостовим?

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV // *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № № 40-44. Ст.35.
2. Алексашина Ю. Види цивільно-правових договорів як регуляторів цивільних правовідносин. *Юридична Україна*. 2012. № 12. С.68-74.
3. Біленко М. Загальні положення про договір як цивілістичну конструкцію. *Юридична Україна*. 2014. № 8. С.35-40.
4. Гудима М.М. До питання про поняття предмета цивільного договору. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2013. Вип. 23. Том 1. С.182-186.
5. Денисюк В. Акцепт як стадія укладення цивільно-правового договору. *Актуальні проблеми держави та права*. 2011. Вип. 61. С.575-583.
6. Денисюк В.В. Порядок укладення цивільно-правового договору. *Актуальні проблеми держави і права*. 2012. Вип. 64. С.305-312.
7. Договір як універсальна правова конструкція: монографія / А.П. Гетьман, В.І. Борисова, О.П. Євсєєв та ін.; за ред.. А.П. Гетьмана, В.І. Борисової. Х.: Право, 2012. 432 с.
8. Ільченко Г. Співвідношення понять «цивільний договір» та «господарський договір». *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 2. С.20-23.
9. Кізлова О.С. Використання дефініції «договірні зобов'язання» у сучасному законодавстві. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2013. № 6-1. С.30-33.
10. Кісель В. Вплив класичних теорій договору на сучасне розуміння сутності цивільно-правового договору. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 10. С.41-45.
11. Круглова О.О. Ціна як істотна умова цивільно-правових договорів. *Форум права*. 2011. № 2. С.468-471.
12. Луць В. До питання про сутність і зміст цивільно-правового договору. *Приватне право*. 2013. № 1. С.118-128.
13. Луць В. Інститут договору в цивільному праві України (до 10-ї річниці чинності ЦК України). *Приватне право*. 2013. № 2. С.118-128.
14. Луць В.В., Великанова М.М. Договори в цивільному праві України: навч. посіб. / В.В. Луць, М.М. Великанова. К.: Юрінком Інтер, 2016. 264 с.
15. Мельниченко Р.В. «Свобода договору» в динаміці цивільних договірних правовідносин. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2015. Вип. 32. Том 2. С.49-53.
16. Мороз О.В. Акцепт як стадія укладення цивільно-правового договору // *Право та інновації: наук.-практ. журн.* Харків. 2020. № 2(30). С. 45-49.
17. Мороз О.В. Предмет цивільно-правового договору. *Право та інновації: наук.-практ. журн.* Харків. 2020. № 1(29). С. 40-45.
18. Мороз О.В. Пропозиція укласти цивільно-правовий договір // *Право та інновації: наук.-практ. журн.* Харків. 2019. № 2(26). С. 32-39.
19. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. 6-те вид., перероб. і допов./ за ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В.В. Луця. Київ: Юрінком Інтер, 2019. Т. II. 1048 С.

20. Немченко С.С. Принцип свободи договору - головний принцип договірних відносин у цивільному праві. *Проблеми цивільного та господарського права*. 2014. № 3. С.101-103.
21. Панченко С.С. Строк як істотна умова цивільно-правового договору. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 4. С.92-94.
22. Полішко Н.Л. Особливості укладання договорів на торгах, аукціонах, конкурсах. *Юридична наука*. 2011. № 4-5. С.24-30.
23. Пономарьова Т. Деякі аспекти укладання договору з порушенням письмової форми. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 2. С.29-32.
24. Пономарьова Т. Окремі аспекти правової природи недійсних та неукладених договорів. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 11. С.44-47.
25. Родоман Т.О. Оферта і акцепт як самостійні елементи в процесі укладення договору: від теорії до судової практики. *Судова апеляція*. 2016. № 3(44). С.92-100.
26. Родоман Т.О. Проблема визначення поняття зміни умов договору в цивільному законодавстві України. *Судова апеляція*. 2014. № 3(36). С.112-118.
27. Романюк Я. Невизначеність умов договору як підстава для його тлумачення. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 12. С.36-41.
28. Сібільов М. Цивільно-правовий договір як регулятор суспільних відносин. *Право України*. 2014. № 2. С.34-44.
29. Сідей О.В. Аналіз поняття «договір» у цивільному праві України. *Європейські перспективи*. 2014. № 1. С.113-115.
30. Турчак І.О. Підстави припинення цивільно-правового договору. *Науково-інформаційний вісник: Право*. 2012. № 5. С.166-172.
31. Цивільне право України : навчальний посібник : у 2 ч. Ч. 2 / за заг. ред. канд. юрид. наук, проф. В. А. Кройтора, канд. юрид. наук, доц. Кухарева О. Є., канд. юрид. наук, доц. Ткалича М. О. Запоріжжя : Видавничий дім «Гельветика», 2016. 352 с.
32. Цивільне право України : посібник для аудиторного і самостійного вивчення курсу / кол. авт. ; за ред. проф. Є.О. Харитонова, доц. І.В. Давидової, доц. К.Г. Некіт. Одеса : Фенікс, 2016. 570 с.
33. Цивільне право України: Особлива частина: в 2 т. / За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, Р. А. Майданика. К.: Юрінком Інтер, 2017. 1176с.
34. Цивільне право України: підручник. Особлива частина / За заг. ред. д.ю.н., проф. Р.Б. Шишки. К.: Вид. Ліра. К, 2015. 1024с.
35. Цивільне право: підруч. для студ. вищ. навч. закл.: у 2 т. / за ред. проф. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького; Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». Х. : Право, 2011 Т. 2. 2011. 815 с.
36. Шишка Р.Б. Характеристика договорів. *Юридичний вісник*. 2013. № 4(29). С.121-127.
37. Яримович У.В. Форма і порядок укладення договору в праві ЄС і в праві України: порівняльний аспект. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип. 42. С.103-108.

Семінарське заняття 9. Договори про передачу майна у власність

Теоретичні питання

1. Загальна характеристика договору купівлі-продажу.
2. Права та обов'язки сторін у договорі купівлі-продажу.
3. Договір роздрібної купівлі-продажу: поняття, характерні ознаки, види.
4. Права покупця у разі продажу йому товару неналежної якості за договором роздрібної купівлі-продажу.
5. Інші види договору купівлі-продажу (договір поставки, договір контрактації сільськогосподарської продукції, договір постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу, договір міни).
6. Договір дарування. Пожертва.
7. Договір довічного утримання.

Питання для самоконтролю

1. Яким договором охоплюються всі види зобов'язань щодо відчуження майна у власність на визначено-еквівалентній основі?
2. Як здійснюється правове регулювання договору купівлі-продажу?
3. Дайте визначення договору купівлі-продажу і назвіть його характерні риси.
4. Чим відрізняється договір купівлі-продажу від інших договорів, які також опосередковують перехід права власності на майно від однієї особи до іншої (від договору дарування, позики, довічного утримання (догляду), ренти)?
5. Що може бути предметом договору купівлі-продажу?
6. Які істотні умови договору купівлі-продажу?
7. Які види договору купівлі-продажу врегульовані на рівні ЦК? Чи вважається цей перелік вичерпним?
8. Які специфічні ознаки вирізняють договір поставки, договір контрактації сільськогосподарської продукції, договір постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу, договір міни в самостійні різновиди купівлі-продажу?
9. В який момент дарування вважається укладеним? В який момент у обдаровуваного виникає право власності на дарунок?
10. Який може бути встановлений обов'язок обдаровуваного на користь третьої особи? Якими є наслідки порушення такого обов'язку?
11. В яких випадках дарувальник має право відмовитися від договору дарування, а в яких має право вимагати його розірвання?
12. Забезпечення виконання договору довічного утримання (догляду).
13. Які Правові наслідки смерті набувача та припинення юридичної особи набувача за договором довічного утримання (догляду).

Теми для написання рефератів

1. Відмінність договору купівлі-продажу від інших цивільно-правових договорів про передачу майна у власність.
2. Договір купівлі-продажу на біржах та аукціонах.

3. Договір найму-продажу: новели чинного законодавства.
4. Правове регулювання укладення договору купівлі-продажу в країнах ЄС.
5. Правове регулювання захисту прав споживачів в Інтернет-торгівлі.
6. Договір пожертви: поняття, істотні умови, порядок укладення і розірвання.
7. Договори довічного утримання за участю подружжя.

Ситуаційні задачі

Задача 1

Соколенко купив на базарі у Примакова корову. При складенні договору продавець запевнив його, що корова здорова, і на підтвердження цього подав довідку ветеринарної лікарні. Через кілька днів після купівлі Соколенко забив корову, бо помітив, що вона хвора і не підлягає лікуванню. Соколенко звернувся з позовом до суду і просив стягнути з відповідача (Примакова) 12000 грн., сплачених за корову, і 170 грн. - вартість кормів. Суд позов задовольнив. У апеляційній скарзі Примаков просив урахувати, що під час знаходження корови у Соколенка вона отелилась і теля залишилось у позивача. Крім того, Примаков оскаржував правильність стягнення з нього вартості кормів.

Чи правильне рішення прийняв суд? Чи слушні доводи Примакова? Як слід вирішити справу апеляційній інстанції?

Задача 2

Костюченко купив у Безвершого будинок за 250 000 грн. Через місяць після належного оформлення договору купівлі-продажу продавець звернувся з позовом про його розірвання або зменшення покупної ціни під приводом того, що попередній власник навмисне приховав недоліки будинку, який потребує капітального ремонту. У двох кімнатах необхідно замінити підлогу, віконні рами, провести малярні роботи, в деяких місцях замінити стропила. Продавець проти позову заперечував, посилаючись на те, що до укладення договору купівлі-продажу Костюченко протягом 4 місяців мешкав у будинку як наймач і мав змогу з'ясувати його стан.

Чи обґрунтована вимога Костюченка? Як вирішити спір?

Задача 3

10 березня Ракова купила в магазині «Ельдорадо» телевізор фірми LG. Удома Ракова дізналася з інструкції по експлуатації телевізора про те, що він повинен бути встановлений так, щоб відстань від екрана до глядача була не меншою, ніж 2-3 метри. Площа кімнати Ракової не дозволяла виконати цю вимогу. 15 березня Ракова привезла телевізор в магазин «Ельдорадо» з метою поміняти його на телевізор з меншим екраном і побачила, що з цього дня ціни на всі телевізори підвищені на 15%.

У яких випадках Ракова має право обміняти свій телевізор належної якості на такий самий, але іншої марки?

Протягом якого терміну Ракова має право на обмін телевізора належної якості?

Якими правами може скористатися Ракова у випадку, якщо телевізор потрібної марки в магазині відсутній?

Який обов'язок виникає у продавця по відношенню до Ракової, що зажадала обміну телевізора належної якості, у разі відсутності аналогічного телевізора у продажу?

Чи зобов'язана Ракова сплатити різницю вартості телевізора, купленого спочатку, і вибраним нею новим телевізором?

Задача 4

Воронкін купив за зразком холодильник Samsung в магазині «Фокстрот» з умовою доставки його додому в обумовлений термін. Холодильник був доставлений із запізненням на п'ять днів. Воронкін, що узяв відпустку за свій рахунок, зазнав збитків. Платний механік, викликаний з майстерні для установки холодильника, виявив при його включенні в електромережу ознаки замикання токопровідних частин на корпус. У присутності механіка вийшов з ладу мотор.

Директор магазину відмовився забрати холодильник своїм транспортом. Воронкін здійснив це за свій рахунок. У магазині він дізнався, що холодильник Samsung подорожчав на 20% і що обміняти його холодильник на новий не можна, оскільки їх немає у продажу. Продавець прийняв холодильник Воронкіна в ремонт. Воронкін зажадав на час ремонту надати йому інший холодильник безоплатно. Продавець відмовився. Відремонтований холодильник був доставлений Воронкіну через тридцять днів.

Воронкін подав до суду позов до магазину «Фокстрот» з вимогою відшкодування йому наступних збитків, пов'язаних з доставкою і поверненням холодильника Samsung: а) сплатити п'ять робочих днів очікування доставки холодильника; б) відсотки на суму вартості холодильника відповідно до облікової ставки банківського відсотка за п'ять днів запізнення з доставкою холодильника; у) вартість роботи платного механіка; г) вартість доставки при поверненні несправного холодильника в магазин «Фокстрот»; д) неустойку у розмірі одного відсотка від нової ціни холодильника за кожен день ненадання йому на період ремонту аналогічного холодильника протягом тридцяти днів; е) штраф за випуск і продаж недоброякісної продукції.

Які з вказаних в завданні вимог Воронкіна до магазину «Фокстрот» можуть бути задоволені судом?

У який момент договір купівлі-продажу холодильника «Samsung» за зразком вважається виконаним?

Протягом якого часу Воронкін має право пред'явити вимоги до магазину «Фокстрот», пов'язані з недоліком холодильника Samsung?

У який термін магазин «Фокстрот» зобов'язаний був надати Воронкіну аналогічний холодильник в безвідплатне користування на час ремонту його несправного холодильника?

Задача 5

Гаєва подарувала своїй племінниці будинок, належним чином оформивши договір дарування і здійснивши державну реєстрацію. Через декілька місяців

Гаєва звернулася в суд з позовом до племінниці про визнання договору дарування недійсним, посилаючись на те, що при оформленні договору, вона не розуміла змісту вчиненого правочину в силу неграмотності і похилого віку (83 роки). Будинок вона подарувала за умови, що племінниця буде її утримувати і здійснювати за нею необхідний догляд. Однак після оформлення договору дарування племінниця з чоловіком не доглядали Гаєву, виганяли з будинку, били. Суд прийшов до висновку, що укладений договір не є безоплатним і тому не є договором дарування. Отже, на думку суду, внутрішня воля учасників договору не відповідала її зовнішньому прояву.

Вирішіть справу по суті.

Задача 6

Генерал у відставці Шмаков подарував половину книг своєї воєнно-історичної бібліотеки артилерійському полку, у якому колись починав службу, з умовою, що ці книги будуть використовуватися солдатами полку для підвищення освітнього рівня. Іншу частину книг він роздарував офіцерам полку, обмовившись при цьому, що книги також повинні використовуватися ними в загальнокорисних цілях. Через п'ять років Шмаков спробував відшукати сліди коштовної бібліотеки. Виявилось, що книги генерала з полкової бібліотеки знаходяться в музеї одного з військових училищ, а книги, подаровані однополчанам Шмакова, вивезені ними з полку при звільненні зі служби. Генерал зажадав повернути всі книги в полкову бібліотеку.

Чи обґрунтована ця вимога?

Задача 7

Фермер Міщенко пообіцяв своєму онуку Борису подарувати будь-який вітчизняний автомобіль за вибором після закінчення навчання в інституті і на підтвердження цього склав письмове зобов'язання. Через рік Міщенко помер. Після закінчення інституту Борис став вимагати від єдиного спадкоємця Міщенко, зазначеного в заповіті, подарувати йому Audi A6 або сплатити вартість автомобіля грошима. Після його відмови Борис звернувся до суду.

Вирішіть справу.

Задача 8

В 2010 році Кулик уклала письмовий договір із своєю племінницею Симоненко про те, що Симоненко кожного місяця буде виплачувати непрацездатній Кулик 1300 грн., а Кулик не буде укладати ніяких правочинів щодо свого майна.

У 2011 році Симоненко дізналася, що Кулик уклала договір довічного утримання з Майбородою, за яким двоповерховий будинок Кулик перейшов у власність Майбороди.

Симоненко зажадала від Кулик розірвати договір довічного утримання, оскільки він суперечить раніше укладеному між ними правочину.

Чи відповідає вимогам діючого законодавства правочин між Симоненко і Кулик?

Чи може Кулик розірвати договір довічного утримання ?

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс: Закон України від 16.01.2003 року № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № № 40-44. Ст. 356.

2. Про благодійну діяльність та благодійні організації: Закон України від 05.07.2012 року № 5073-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 25. Ст. 252.

3. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 01.07.2004 року № 1952-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 51. Ст. 553.

4. Про застосування електронних контрольно-касових апаратів і товарнокасових книг при розрахунках із споживачами у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг: Закон України від 06.06.1996 року № 227-ВР в редакції від 13.07.2000 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 33. Ст. 155.

5. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 року № 1023-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 30. Ст. 379.

6. Про ціни і ціноутворення: Закон України від 21.06.2012 року № 5007-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № № 19-20. Ст. 190.

7. Про реалізацію окремих положень Закону України «Про захист прав споживачів»: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.03.1994 року № 172. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/172-94-%D0%BF#Text>.

8. Про затвердження переліку груп технічно складних побутових товарів, які підлягають гарантійному ремонту (обслуговуванню) або гарантійній заміні, в цілях застосування реєстраторів розрахункових операцій: Постанова Кабінету Міністрів України від 16.03.2017 року № 231. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231-2017-п>.

9. Порядок провадження торговельної діяльності та правила торговельного обслуговування на ринку споживчих товарів, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 15.06.2006 року № 833. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/833-2006-%D0%BF#Text>.

10. Порядок гарантійного ремонту (обслуговування) або гарантійної

заміни технічно складних побутових товарів, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 11.04.2002 року № 506. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/506-2002-п>.

11. Порядок здійснення оптової та роздрібної торгівлі транспортними засобами та їх складовими частинами, що мають ідентифікаційні номери, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 11.11.2009 року № 1200. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1200-2009-%D0%BF#Text>.

12. Правила торгівлі у розстрочку фізичним особам, затверджені Постановою Кабінету Міністрів України від 30 березня 2011 року № 383. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/383-2011-%D0%BF#Text>.

13. Правила роздрібної торгівлі непродовольчими товарами, затверджені Наказом Міністерства економіки України від 19.04.2007 року № 104. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1257-07#Text>.

14. Правила роздрібної торгівлі продовольчими товарами, затверджені Наказом Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України 11.07.2003 року № 185. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0628-03#Text>.

15. Правила продажу товарів на замовлення та поза торговельними та офісними приміщеннями, затверджені Наказом Міністерства економіки України 19.04.2007 року № 103. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1181-07#Text>.

16. Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України з цивільних справ (1972-2012 роки): станом на 01.11.2012 року / упоряд.: В.І. Борисова, І.П. Жигалкін, О.Н. Сибіга, П.В. Хотенець. Х.: Право, 2012. 376 с.

17. Анатійчук В.В. Деякі особливості змісту договору купівлі-продажу майнових прав на об'єкт будівництва. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. 2019. № 1. Том 30 (69). С. 36-40.

18. Бахрієва З.Р. Особливості припинення договору купівлі-продажу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2013. Вип. 5. С. 140-144.

19. Білоусов В.М., Ходаківська А.Ю. Визначення сторін в договорі роздрібної купівлі-продажу. *Юридичний вісник*. 2014. № 1(30). С. 85-89.

20. Болокан І.В. Договір роздрібної купівлі-продажу як різновид публічного договору. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2014. № 12 том 2. С. 8-10.

21. Вавженчук С.Я. Договірне право: Навч. посіб. / С.Я. Вавженчук. К.: КНЕУ, 2011. 584 с.

22. Вавженчук С.Я. Логічні межі понять сторін та предмету договору як елементів договору купівлі-продажу. *Адвокат*. 2010. № 3 С. 31-34.

23. Вусатий Д.Ю. Елементи договірних відносин роздрібної купівлі-продажу. *Право і безпека*. 2014. № 4(55). С. 182-186.

24. Дзюбенко О.Л. Загальна характеристика договору роздрібної купівлі-продажу та його різновидів. *Форум права*. 2013. № 1. С. 256-261.

25. Договір як універсальна правова конструкція: монографія / А.П. Гетьман, В.І. Борисова, О.П. Євсєєв та ін.; за ред. А.П. Гетьмана, В.І. Борисової. Х.: Право, 2012. 432 с.

26. Долгополова Л.М. Юридична природа торгів. Актуальні проблеми

держави і права. 2012. Вип. 63. С. 474-480.

27. Долинська М.С. Деякі правові аспекти укладення та нотаріального посвідчення договору пожертви, як різновиду договору дарування. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 176-184.

28. Заборовський В.В., Головей І.І. Договір пожертви як форма дарування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Вип. 37 том 1. С. 113-116.

29. Ісаєв А.М. Договір дарування за Цивільним кодексом України: монографія. Х.: Дьякопенко, 2010. 224 с.

30. Минюк О.Ю., Іващенко В.В. Проблеми правового регулювання форвардних та ф'ючерсних угод як видів біржових угод. *Право і суспільство*. 2015. № 2. С. 72-78.

31. Мирославський С.В. Правове регулювання відповідальності сторін за договором купівлі-продажу: проблемні аспекти. *Правова інформатика*. 2015. № 2(46). С. 73-78.

32. Мірошніченко А.М., Попов Ю.Ю. Укладення договорів на аукціоні: можливість усної форми та відмови від нотаріального посвідчення (зокрема щодо нерухомості), недійсність, способи захисту прав учасників. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2012. № 1(9). С. 154-164.

33. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: У 2 т., 4-те вид., перероб. і доп. / За відповід. ред. О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнецової, В.В. Луця. К.: Юрінком Інтер, 2013. 1952 с.

34. Патинка Ю.О. Правові проблеми укладення договору купівлі-продажу з використанням мережі Інтернет. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2016. № 3. С. 53-56.

35. Ружицька Є.О. Договір роздрібною купівлі-продажу: поняття, ознаки, види. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 6-1. С. 207-210.

36. Ружицька Є.О. Право споживачів на інформацію за договором роздрібною купівлі-продажу. *Право і суспільство*. 2015. № 3 частина 2. С. 78-82.

37. Самчук-Колодяжна З. Особливості укладання договору купівлі-продажу цінних паперів: теоретичний аспект. *Історико-правовий часопис*. 2013. № 1. С. 69-73.

38. Самчук-Колодяжна З.Ф. Особливості договорів відчуження та передачі в найм (оренду) земельних ділянок: цивільно-правовий аспект. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2013. Вип. 21. Частина II. Том 1. С. 269-272.

39. Стражник Т. Договір пожертви: спільні риси та відмінності від договору дарування. *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2017. № 3(93). С. 59-71.

40. Ткаченко М. Суб'єктний склад договору довічного утримання. *Актуальні проблеми держави і права*. 2017. № 78. С. 163-170.

41. Ткаченко М.В. Істотні умови договору довічного утримання. *Юридичний вісник*. 2017. № 1. С. 165-273.

42. Цивільне право України: підручник. Особлива частина / За заг. ред.

д.ю.н., проф. Р.Б. Шишки. К.: Вид. Ліра-К, 2015. 1024 С.

43. Цивільне право: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. 468 с.

44. Цивільне право: підручник: у 2 т. / В.І. Борисова (керівник авт. колективу), Л.М. Баранова, Т.І. Бегова та ін.; за ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. Х.: Право. 2011. Т.2. 816 с.

45. Чабаненко М. Договір купівлі-продажу посівів як різновиду незавершеного сільськогосподарського виробництва. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 3. С. 31-34.

Семінарське заняття 10. Договори про передачу майна у користування

Теоретичні питання

1. Поняття та загальна характеристика договору найму (оренди).
2. Договір прокату.
3. Договір найму (оренди) будівлі або іншої капітальної споруди.
4. Договір найму (оренди) транспортного засобу.
5. Договір найму (оренди) житла.
6. Договір позички.

Питання для самоконтролю

1. Поняття договору найму (оренди).
2. Які ознаки дають підстави для виділу найму (оренди) в окремий тип договірних зобов'язань?
3. Сторони договору найму (оренди) та їх права і обов'язки.
4. Поняття та ознаки договору прокату.
5. Дайте визначення договору найму (оренди) земельної ділянки і розкрийте його характерні ознаки.
6. Поняття договору найму будівлі або іншої капітальної споруди і його характерні ознаки.
7. Дайте визначення договору оренди підприємства і охарактеризуйте його сутність.
8. Дайте визначення договору оренди транспортного засобу, охарактеризуйте його сутність.
9. Чим обумовлюється специфіка договору оренди транспортного засобу?
10. Чим договір позички відрізняється від інших договорів (наприклад, від договору найму (оренди), договору позики тощо)?
11. Назвіть характерні ознаки предмета договору позички.

Теми для написання рефератів

1. Історичні аспекти становлення правового інституту найму (оренди).
2. Особливості оренди державного та комунального майна.
3. Правовий статус піднаймача за договором найму.
4. Правова природа договору лізингу та його особливості.

5. Особливості користування приміщеннями житлових будинків та прибудинковими територіями.

6. Правовий статус наймача та членів його сім'ї за договором найму (оренди) житла.

7. Відмінність договору позички від договору найму (оренди), від договору позики та від договору зберігання.

Ситуаційні задачі

Задача 1

3 січня 2014 року Селезньова домовилася з Іванівською про те, що остання надає їй в користування арфу строком на 6 місяців. Після спливу цього строку Іванівська не вимагала від Селезньової повернення арфи і Селезньова продовжувала нею користуватися. Плата за арфу вносилася нею щомісячно. 5 вересня 2018 року. Квартиру Селезньової з вини її сусіда було залито водою, арфа була пошкоджена. Іванівська звернулася з позовом до Селезньової, в якому вимагала стягнути вартість арфи. Селезньова заперечувала проти позову, посилаючись на те, що її вини у пошкодженні арфи немає, тому вона не повинна нести відповідальність за її пошкодження.

Ваша думка з цього приводу?

Задача 2

Акціонерне товариство «Агробуд» передало в найм акціонерному товариству «Трест 12» бетонозмішувач строком на 5 років. Із згоди наймодавця наймач передав бетонозмішувач у піднайм товариству з обмеженою відповідальністю «Зоря» строком на 3 роки. Через 6 місяців «Агробуд» і «Трест 12» вирішили розірвати договір найму за згодою сторін. Відповідно вони зажадали повернення бетонозмішувача від ТОВ «Зоря». Останнє відмовилося повернути відповідний об'єкт, посилаючись на укладений договір піднайму строк якого ще не закінчився.

Вирішіть справу. Чи зміниться рішення, якщо:

1) договір найму був розірваний в зв'язку з несплатою наймачем плати за найм?

2) бетонозмішувач був зданий в піднайм без згоди наймодавця?

Задача 3

Підприємець Усатов уклав договір оренди порожнього гаража під склад товарів з Хвостовим. Орендна плата була внесена до передачі об'єкта договору. У призначений день Хвостов гараж не передав, оскільки виїхав в тривале відрядження. Усатов зазнав великих збитків, розміщуючи поставлену партію товару по різних торгових місцях. Після повернення Хвостова з відрядження Усатов зажадав від нього відшкодування збитків, заподіяних невиконанням ним умов договору оренди.

Чи правомірна вимога Усатова до Хвостова?

Чи має право Усатов не платити орендну плату за період з моменту укладення договору оренди до моменту фактичної передачі йому гаража Хвостовим?

Задача 4

Руденко уклав з Косенко договір майнового найму, відповідно до якого Косенко передав Руденко свій гараж для користування. Договір було укладено на 3 роки. Руденко орендував гараж для утримання у ньому своєї автомашини. Для цієї мети він відповідним чином дообладнав гараж, утепливши його. Через 1 рік Косенко продав будинок разом із гаражем Гребневу. Гребнев став вимагати від Руденка, щоб він негайно звільнив гараж, тому що гараж потрібен йому самому. Руденко відмовився звільнити гараж і став вимагати від Гребнева відшкодування витрат на переобладнання гаража у сумі 2000 грн. Гребнев відмовився відшкодувати витрати.

Яким чином необхідно вирішити спір?

Задача 5

До Матросова, що знімав квартиру за договором найму у Гулака, приїхали із села два приятелі і жили у нього більше року. Довідавшись про це, Гулак подав позов до суду про дострокове розірвання договору найму із Матросовим, оскільки той пустив пожити тимчасових мешканців без дозволу господаря та до того ж на такий тривалий строк. Одночасно він просив суд зобов'язати Матросова відшкодувати вартість ремонту забрудненої ним квартири.

Яке рішення повинен прийняти суд?

Задача 6

Фокін, орендувавши у Сивцова будинок з ванною на три літні місяці, виявив, що у ванній був скол в місці зливу води і ванна не тримала воду. Він змінив ванну, а її вартість і вартість роботи по заміні ванни вирахував з орендної плати. Сивцов з цим не погодився і зажадав від Фокіна повної орендної плати.

Що вправі був вимагати Фокін від Сивцова при виявленні скола у ванній? Чи мав право Фокін вираховувати з орендної плати вартість нової ванни і вартість робіт по її установці?

Задача 7

Косенко за договором найму здав квартиру Ломову, який влаштував у квартирі склад вогнебезпечних товарів, що мали сильний запах. Цими товарами Ломов торгував на ринку. Сусіди сказали про це Косенко, він подав до суду позов про дострокове розірвання договору найму, відшкодування грошових витрат на ремонт квартири, а також відшкодування моральної шкоди на користь сусідів.

Чи є протиправними дії Ломова?

Чи правомірні вимоги Косенко про дострокове розірвання договору найму та відшкодування матеріальної і моральної шкоди?

Яке рішення може прийняти суд?

Задача 8

Стеценко у зв'язку з закордонним відрядженням надав Черненко у тимчасове користування однокімнатну квартиру з усіма меблями та іншим майном. Черненко під час проживання в квартирі виконав такі роботи:

у ванній кімнаті облицював стіни кахельною плиткою;

у вхідні двері врізав новий замок;

облаштував балкон;

приладнав до вхідних дверей ящик для кореспонденції;

При поверненні Стеценка з відрядження Черненко звернувся до нього з вимогою про відшкодування вартості витрат. Стеценко відмовився виконувати такі вимоги.

Звільняючи квартиру, Черненко зняв з дверей ящик для кореспонденції, зняв замок з дверей. Проти таких дій Черненка Стеценко заперечував.

Як вирішити спір?

Задача 9

Каравайкин, не вказавши недоліки електричної пили, за договором позички передав її Клейнману, що будував собі будинок. При розпилюванні дошок Клейнман виявив, що диск у пили викривлений і розпил виходить нерівномірним, а мотор працює з явним перевантаженням. З відома Каравайкина Клейнман замінив диск новим і виставив рахунок до оплати за ремонт електричної пили. Каравайкин відмовився оплатити рахунок, мотивуючи це тим, що Клейнман і так користується електричною пилою безоплатно.

Хто має рацію: позичкодавець Каравайкин чи користувач Клейнман?

Задача 10

Фермер Кришкін за договором позички передав фермеру Коневу в справному стані вантажівку для одноразового перевезення кавунів в кооперативний магазин. По дорозі назад мотор вантажівки заглож і Конев попросив водія машини, що зустрілася, за платню відбуксирувати вантажівку в господарство Кришкіна. Останній зажадав від Конєва за свої кошти полагодити вантажівку, а Конєв відмовився і зажадав від Кришкіна сплатити вартість доставки йому зламаної вантажівки.

Чи зобов'язаний Конєв полагодити вантажівку за свої кошти?

Чи зобов'язаний Кришкін оплатити вартість доставки йому зламаної вантажівки?

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс: Закон України від 16.01.2003 року № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № № 40-44. Ст. 356.

2. Повітряний кодекс: Закон України від 19 травня 2011 року № 3393-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № № 48-49. Ст. 536.

3. Кодекс торговельного мореплавства: Закон України від 23 травня 1995 року № 176/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № № 47-52. Ст. 349.

4. Про автомобільний транспорт: Закон України від 05.04.2001 року № 2344-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 22. Ст. 105.
5. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України в редакції від 01.07.2004 року № 1952-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 51. Ст. 553.
6. Про житловий фонд соціального призначення: Закон України від 12.01.2006 року № 3334-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № № 19-20. Ст. 159.
7. Про житлово-комунальні послуги: Закон України від 09.11.2017 року № 2189-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 1. Ст. 1.
8. Про оренду державного та комунального майна: Закон України від 10.04.1992 року № 2269-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 30. Ст. 416.
9. Про оренду землі: Закон України від 06.10.1998 року № 161-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № № 46-47. Ст. 280.
10. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні: Закон України від 12.07.2001 року № 2658-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 47. Ст. 25.
11. Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку: Закон України від 14.05.2015 року № 417-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 29. Ст. 262.
12. Про фінансовий лізинг: Закон України в редакції від 16.01.2004 року № 723/97- ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 15. Ст. 231.
13. Національний стандарт № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав», затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 10.09.2003 року № 1440. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1440-2003-%D0%BF#Text>.
14. Методика визначення мінімальної суми орендного платежу за нерухоме майно фізичних осіб, затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 29.12.2010 року № 1253. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1253-2010-%D0%BF#Text>.
15. Порядок оренди житла з викупом, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 25.03.2009 року № 274. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/274-2009-%D0%BF#Text>.
16. Державний класифікатор будівель і споруд ДК 018-2000, затверджений наказом Держстандарту України від 17.08.2000 року № 507. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va507565-00#Text>.
17. Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України з цивільних справ (1972-2012 роки): станом на 01.11.2012 року / упоряд.: В.І. Борисова, І.П. Жигалкін, О.Н. Сибіга, П.В. Хотенець. Х.: Право, 2012. 376 с.
18. Бойко Н.М. Відмінність договору позички від договору зберігання. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2013. № 3. С. 117-125.
19. Бойко Н.М. Зобов'язання, що виникають із договору прокату. *Порівняльно-аналітичне право*. 2014. № 8. С. 60-63. 43.

20. Болокан І.В. До питання про предмет та цивільно-правову характеристику договору прокату. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 2. Том 2. С. 13-17.
21. Вавженчук С.Я. Договірне право: Навч. посіб. К.: КНЕУ, 2011. 584 с.
22. Вилегжаніна В.В. Актуальні питання передачі об'єкта оренди за договором оренди землі. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2016. № 3. С. 34-39.
23. Вилегжаніна В.В. Поняття та ознаки земельної ділянки як об'єкта оренди. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2014. Вип. 29. Том 1. С. 129-132.
24. Вилегжаніна В.В. Поняття та юридична характеристика договору найму (оренди) земельної ділянки. *Митна справа*. 2014. № 5(95). С. 96-103.
25. Вилегжаніна В.В. Порядок укладення договору найму (оренди) земельної ділянки та момент передачі об'єкта оренди. *Актуальні питання публічного та приватного права*. 2015. № 3(11). С. 82-90.
26. Гуйван П.Д. Окремі питання продовження дії договору майнового найму на новий строк. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2016. № 23. С. 125-128.
27. Договір як універсальна правова конструкція: монографія / А.П. Гетьман, В.І. Борисова, О.П. Євсєєв та ін.; за ред. А.П. Гетьмана, В.І. Борисової. Х.: Право, 2012. 432 С.
28. Договірне право України. Особлива частина: навч. посіб. / Т.В. Бондар, О.В. Дзера, Н.С. Кузнєцова та ін.: за ред. О.В. Дзери. К.: Юрінком Інтер, 2009. 1200 С.
29. Калаур І. Договір у механізмі правового регулювання відносин з передання майна в користування. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2016. № 5. С. 75-84.
30. Калаур І. Правова природа договору позички як підстави для виникнення права на безоплатне користування річчю. *Національний юридический журнал: теорія и практика*. 2014. № 6(10). С. 127-131.
31. Калаур І.Р. Договірні зобов'язання з передання майна у користування: проблеми теорії і практики: монографія. Тернопіль, 2014. 424 С.
32. Калаур І.Р. Поняття договору найму у Стародавньому Римі та актах кодифікації цивільного законодавства на українських землях. *Часопис Академії адвокатури України*. 2013. № 3. С. 1-7.
33. Калюжний В. Цивільно-правовий захист при невиконанні договору найму житла. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 12. С. 15-20.
34. Кармаза О. Договір найму житла та договір оренди житла: їх співвідношення. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 2. С. 18-23.
35. Кармаза О. Концепції охорони та захисту житлових прав в Україні: матеріальний та соціальний аспекти: [монографія]. Миронівка: ПрАТ «Миронівська друкарня», 2013. 400 С.
36. Конюхова Є.О. Виникнення правовідносин із соціального найму (оренди) житла. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2014. № 10-1. С. 194-196.

37. Конюхова Є.О. Поняття та правова характеристика договору соціального найму (оренди) житла. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2013. Вип. 4 том 1. С. 89-92.
38. Крат В. Загальна характеристика строку договору найму. *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2016. № 4(88). С. 64-69.
39. Кучерук К.І. Правова природа договору лізингу та його особливості. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 1. С. 99-101.
40. Ментух Н.Ф., Шевчук О.Р. Міжнародний лізинг: поняття та особливості. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Вип. 4. Том 1. С. 144-146.
41. Миньо М.М. Види договору найму за римським правом. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2012. Вип. 19. Том 2. С. 90-91.
42. Миньо М.М. Застосування термінів «найм» і «оренда» в римському приватному праві, їх рецепція та вживання в Україні. *Вісник Львівського університету*. 2013. Вип. 58. С. 88-94.
43. Морозова Ю.В. Проблеми визначення та характеристики договору оренди нежитлових приміщень, будівель, споруд. *Право і безпека*. 2017. № 1(64). С. 103-109.
44. Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України: у 2-х т. / Відп. ред. В.Г. Ротань. Т.2. 2-ге вид. Х.: Фактор, 2010. 784 С. 48
45. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: У 2 т., 4-те вид., перероб. і доп. / За відповід. ред. О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнецової, В.В. Луця. К.: Юрінком Інтер, 2013. – 1952 С.
46. Цивільне право України: навч. посібник / Ю.В. Білоусов [та ін.]; ред. Р.О. Стефанчук. К.: Правова єдність, 2009. 536 С.
47. Цивільне право України: Особлива частина: в 2 т.: 3-тє вид., перер. і доп. / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. К.: Юрінком Інтер, 2010. 1176 С.
48. Цивільне право України: підручник. Особлива частина / За заг. ред. д.ю.н., проф. Р.Б. Шишки. К.: Вид. Ліра-К, 2015. 1024 С.
49. Цивільне право: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О.Кучера. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. 468 С.
50. Цивільне право: підручник: у 2 т. / В.І. Борисова (керівник авт. колективу), Л.М. Баранова, Т.І. Бегова та ін.; за ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. Х.: Право. 2011. Т.2. 816 С.
51. Швидка В.Г. Проблемні питання захисту цивільних прав наймача у відносинах приватного найму житла. *Часопис цивілістики*. 2017. Вип. 22. С. 73-77.
52. Швидка В.Г. Суб'єктний склад договору найму (оренди) житла. *Часопис цивілістики*. 2015. Вип. 18. С. 153-156.
53. Швидка В.Г. Суб'єктний склад договору найму (оренди) житла. *Часопис цивілістики*. 2015. Вип. 18. С. 153-156.

1. Про деякі питання практики застосування законодавства про оренду (найм) майна: Постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 29 травня 2013 року № 12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0012600-13#Text>.

Семінарське заняття 11. Договори про виконання робіт

Теоретичні питання

1. Поняття та елементи договору підряду.
2. Права та обов'язки сторін за договором підряду.
3. Правові наслідки неналежного виконання умов договору підряду.
4. Поняття та особливості договору побутового підряду.
5. Права та обов'язки сторін за договором побутового підряду.
6. Правові наслідки неналежного виконання умов договору побутового підряду.
7. Поняття та особливості договору будівельного підряду.
8. Права та обов'язки сторін за договором будівельного підряду.
9. Правові наслідки неналежного виконання умов договору будівельного підряду.

Питання для самоконтролю

1. Питання та ознаки договору підряду.
2. Умови договору підряду.
3. Сторони договору підряду.
4. Зміст договору підряду.
5. Договір побутового підряду і його характерні ознаки.
6. Договір будівельного підряду і його характерні ознаки.

Теми для написання рефератів

1. Особливості суб'єктного складу договору підряду.
2. Співвідношення договору підряду та договору купівлі-продажу.
3. Співвідношення договору підряду та трудового договору.
4. Відповідальність підрядника та замовника за невиконання або неналежне виконання умов договору підряду.
5. Відмінність договору побутового підряду та договору будівельного підряду.
6. Особливості договорів на виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських та технологічних робіт.

Ситуаційні задачі

Задача 1

Член садового товариства Моїсеєнко уклав із робітниками будівельної організації Смирновим, Возним і Акуловим договір, який назвали трудовою угодою. Відповідно до нього робітники зобов'язались у вільний від роботи час збудувати на садовій ділянці Моїсеєнка з його, і, частково, з їхнього матеріалу,

дерев'яний будинок на цегляному фундаменті. Хто і які саме матеріали надає - обумовлено в додатку до договору. Строк закінчення робіт був встановлений 20 травня.

До 18 травня будівництво було майже завершено, залишилося виконати лише незначні роботи по фарбуванню. Однак у ніч з 18 на 19 травня від удару блискавки будівля згоріла, залишився лише фундамент. Робітники почали вимагати від Моїсеєнка відповідної оплати виконаної роботи, посилаючись на те, що укладений договір був трудовим, також вони зажадали відшкодування вартості наданих ними матеріалів, що загинули під час пожежі.

Моїсеєнко відмовився задовольнити вимоги робітників, оскільки виконану ними роботу він не приймав, а також відмовився відшкодувати і вартість матеріалів, тому що загинули вони не з його вини.

Яка правова сутність відносин, що виникли між Моїсеєнком і робітниками?

Чи є підстави для задоволення вимог робітників і для заперечень з боку Моїсеєнка?

Задача 2

Голубков вирішив провести поточний ремонт своєї квартири в період літньої відпустки. З цією метою він уклав договір підряду з підприємцем Сологубом, який зобов'язався побілити стелю, переклеїти шпалери, пофарбувати вікна і двері. Ремонт повинен був проводитися з використанням матеріалів наданих Голубковим.

В ході роботи, при розведенні розчину для білення стелі, працівником Сологуба випадково був перекинутий бак. Розчин з бака вилився на підлогу. При цьому виявилися підмоченими рулони нових шпалер, які лежали на підлозі. Паркет після висихання пролитого розчину покоровився.

Голубков зажадав від Сологуба за свій рахунок купити нові шпалери і матеріали, що входять до складу білення, а також відремонтувати паркетну підлогу. Останній відмовився. Ремонт зупинився. До цього часу відпустка Голубкова закінчилася. Голубков подав позов до суду з вимогою про відшкодування збитків Сологубом, заподіяних неналежним виконанням ремонтних робіт, і відшкодування моральної шкоди в зв'язку з тим, що ним була використана відпустка на ремонт квартири, а мета не була досягнута.

Чи правомірна вимога Голубкова До Сологуба про відшкодування збитків і моральної шкоди?

Як обчислюватиметься ціна пошкодженого матеріалу Голубкова при винесенні рішення судом?

Яке рішення може винести суд?

Задача 3

Дегтярьов домовився із знайомим майстром телеательє про установку в його телевізор дистанційного блоку і відповідної антени за винагороду. Всі необхідні матеріали були надані Дегтярьовим.

Після того, як всі роботи були виконані, майстер на прохання Дегтярьова став перевіряти телевізор. Телевізор працював добре, проте при включенні відеомагнітофона з'ясувалося, що на екран подається тільки чорно-біле зображення. Майстер сказав, що необхідно встановити в телевізор блок PAL, тоді зображення від відеомагнітофона стане кольоровим. Дегтярьов повідомив, що у нього є цей блок, і попросив встановити його в телевізор, а також підключити систему дистанційного керування.

Після виконання всіх робіт майстер знову включив телевізор, проте при цьому телевізор згорів. Як з'ясувалося згодом, блок дистанційного керування був несправний і при підключенні відбулося коротке замикання. Майстер встановив блок, переданий Дегтярьовим, без відповідної перевірки.

Дегтярьов відмовився сплатити майстру обумовлену винагороду і зажадав виправлення телевізора за рахунок майстра.

Майстер, у свою чергу, зажадав виплатити обумовлену винагороду та заперечував проти виправлення телевізора, вважаючи, що провина за псування телевізора лежить цілком на Дегтярьові, який надав несправний блок.

Хто правий в цій суперечці? Чи зміниться рішення, якщо буде встановлено, що несправний блок майстер одержав в запечатаному вигляді з пломбами ОТК заводу-виготовлювача?

Задача 4

Підприємець Седов уклав з Борисовим договір на виконання робіт по ремонту квартири. Договором передбачалося, що Седов до 20 серпня зобов'язаний облицювати стіни ванної кімнати кахлем, відновити паркет, пофарбувати стелю і обклеїти стіни шпалерами. Всі роботи виконувалися з матеріалу замовника.

Седов доручив виконання всіх цих робіт товариству з обмеженою відповідальністю «Будівельник» за договором субпідряду. При здачі роботи 20 серпня з'ясувалося, що паркет настелений неякісно, є здуття, щілини, а кахельна плитка частково замінена на невідповідну за кольором. Борисов зажадав усунути недоліки в тижневий термін, а крім того, виплатити неустойку за неякісне виконання роботи. Седов заперечував проти сплати неустойки, оскільки в укладеному між ними договорі вона не передбачена. З приводу виправлення недоліків Седов рекомендував звернутися безпосередньо до товариства «Будівельник».

Яке рішення повинен винести суд? Чи зміниться рішення, якщо Седов доручив товариству «Будівельник» тільки облицювання ванної кімнати кахельною плиткою?

Задача 5

Ромашенко уклав з громадянином Петричевим договір про будівництво сараю. В договорі зазначалося, що позов з приводу відхилення підрядчика від

умов договору, що погіршує роботу, може бути пред'явлений протягом 2 років з дня прийняття роботи.

Правомірні чи ні умови такого Договору?

Задача 6

За договором побутового підряду Безневинна зшила в ательє демісезонне пальто з свого матеріалу. Через шість місяців після прийняття виконаного замовлення пальто розійшлося по швам і стало непридатним для використання. Постраждала зажадала від ательє розпороти пальто, зшите гнилими нитками, а потім зшити його наново новими міцними нитками. Ательє відмовилося виконати цю роботу безкоштовно.

Чи має право Безневинна вимагати від ательє безоплатного усунення недоліків, виявлених під час використання результату його роботи?

Чи визначений термін позовної Давності Для вимог, що пред'являються у зв'язку з неналежною якістю роботи, і який цей термін?

Задача 7

Ательє індивідуального пошиття жіночого одягу зобов'язалося за ескізом Громової зшити для неї демісезонне пальто, а Громова зобов'язалася прийняти і оплатити цю роботу. Замовлення повинно було виконуватися з матеріалу, наданого Громовою, без примірки в прискореному порядку за п'ять днів. Ціна роботи - подвійна. Незвичність умов договору пояснювалася Громовою необхідністю швидкого від'їзду на тривалий термін до Німеччини.

Закрійниця Сисуєва, розкроюючи тканину, виявила по центру її пляму, яку при відпарюванні праскою видалити не вдалося. У зв'язку з цим Сисуєва прийняла рішення змінити фасон: замість розкльошаного пальто зшити пряме, оскільки дефект тканини не дозволяв виконати замовлення згідно з договором. Повідомити про своє рішення Громову Сисуєва не могла через відсутність телефону у замовниці, яка проживала за містом, а термін виконання замовлення переносити було не можна.

Який документ буде підтвердженням укладення даного договору і що повинно бути в ньому вказано?

Як буде визначена вартість матеріалу, наданого Громовою ательє Для пошиття Демісезонного пальто?

Чи мала право Сисуєва змінити фасон замовленого пальта без узгодження з Громовою?

Чи зобов'язана Громова прийняти пальто, зшите не за її ескізом?

Як повинна вчинити Сисуєва у випадку відмови Громової прийняти зшите нею пальто?

Які права у Громової на відшкодування понесених витрат і моральної шкоди?

Задача 8

Салон чоловічого одягу «Добриня» зобов'язався Ліхрову зшити костюм «двійка». Робота повинна була виконуватися з матеріалу салону. Салон

«Добриня» замість костюма «двійка» зшив костюм «трійка» і запропонував Ліхрову оплатити вартість не передбаченого договором жилета. Ліхров відмовився.

В який момент з метою захисту своїх інтересів (яких?) Віхров повинен оплатити вартість матеріалу салону «Добриня»?

Чи мав право Ліхров відмовитися від не замовленої роботи?

Як повинен вчинити салон «Добриня» при відмові Ліхрова прийняти і оплатити зшитий не передбачений Договором жилет?

Задача 9

Мешканка м. Біла Церква, пенсіонерка Дундарева, страждаючи викривленням ступенів ніг, замовила зимові чоботи в ортопедичній взуттєвій швацькій майстерні м. Києва, що належала підприємцю Васину. При оформленні договору побутового підряду Дундарева вибрала за зразками необхідний матеріал, оплатила його вартість і роботу. У призначений термін замовлення виконано не було. Причиною невиконання замовлення в строк послужила відсутність кольору шкіри, вибраного Дундаревою. У повторно призначений термін чоботи були готові. Проте при примірці один чобіт виявився вузьким в підйомі правої ноги. До того ж при знятті правого чобота зламалася блискавка.

Дундарева зажадала від Васина повторного виготовлення правого чобота з матеріалу такої ж якості як і лівий чобіт. Васин не погодився і запропонував розтягнути вузький чобіт, але Дундарева відмовилася, оскільки після розтяжки, чобіт, на її думку, буде неповноцінним. Дундарева в судовому порядку зажадала розірвання договору побутового підряду, який був укладений з Васиним, а також повернення грошей, сплачених нею за сировину і роботу та відшкодування моральної шкоди, оскільки неодноразові поїздки до Києва для неї були виснажливими.

Чи правомірно була вимога Дундаревої До Васина про повторне виготовлення правового чобота?

Чи могла вплинути розтяжка чобота на його якість, як це було заявлено Дундаревою?

Чи правомірна вимога Дундаревої до Васина про відшкодування моральної шкоди?

Яке рішення може прийняти суд?

Задача 10

Музикант Лащук І. 10 червня відбував із міста Дніпропетровська на гастролі в місто Харків. Йому необхідний був костюм, який він замовив із свого матеріалу в ательє «Люкс». Вартість роботи встановлена в розмірі 355 грн., термін виготовлення призначений на 8 червня, а перша примірка на 2 червня.

Лащук з'явився на примірку вчасно, але йому стало відомо, що закрійник Дашков виконав роботу частково і захворів. Завідуючий ательє пояснив, що іншої особи, яка може замінити Дашкова немає. Після цього Лащук домовився з приватним майстром, який закінчив роботу вчасно, але призначив ціну в розмірі 410 грн.

Лащук І. звернувся до ательє з вимогою сплатити йому різницю між вартістю роботи у приватного та в ательє. Директор ательє відмовився задовольнити його вимоги, посилаючись на те, що Дашков приступив до роботи 6 червня і в нього була можливість закінчити роботу вчасно.

Як вирішити спір?

Задача 11

Молокозавод уклав договір будівельного підряду з будівельно-монтажним підприємством, яке зобов'язалося у встановлений договором термін за завданням молокозаводу побудувати фундамент і змонтувати на ньому нову автоматичну лінію з розливу молока в пакети і забезпечити її експлуатацію протягом шести місяців.

В ході роботи молокозавод виявив помилки в технічній документації і вніс до неї зміни. Ці зміни викликали додаткові роботи по переробці фундаменту з частковим демонтажем змонтованої автоматичної лінії. Вартість додаткових робіт перевищила на двадцять відсотків загальну вартість будівництва, вказану в кошторисі. Підприємство зажадало від молокозаводу в судовому порядку перегляду кошторису і відшкодування витрат, які понесені ним у зв'язку зі встановленням і усуненням дефектів в технічній документації.

На основі якого Документа молокозавод мав право вносити зміни в технічну Документацію, якщо викликані цим додаткові роботи по вартості перевищують на 20% загальну вартість будівництва, вказану в кошторисі?

На якій підставі підприємство зажадало від молокозаводу перегляду кошторису і відшкодування витрат?

Яке рішення може винести суд?

Задача 12

Будівельна бригада підприємця Сальвіна, що займається будівельними роботами, за договором будівельного підряду, укладеного з птахофабрикою, зобов'язалася у встановлений договором термін побудувати за її завданням на її території новий цех. Обов'язок по забезпеченню будівництва цеглою і цементом взяла на себе птахофабрика. Будівельники доставили і встановили на території птахофабрики вагончик для використання його для побутових цілей, а птахофабрика на їх прохання здійснила тимчасове підведення до нього мереж електропостачання і водопостачання.

В ході будівельних робіт Кальвін виявив, що цегла поступає перепалена і низької якості, а цемент «слабкий», малопридатний для зовнішніх робіт. Сальвін повідомив адміністрацію птахофабрики, що будівельний матеріал, що ними поставляється, непридатний для використання без погіршення якості виконуваних робіт і просив поставляти матеріал від інших виробників. Проте адміністрація птахофабрики відмовилася від заміни своїх постачальників, оскільки вже оплатила їх послуги.

Сальвін подав в суд позов до птахофабрики з вимогою про розірвання договору будівельного підряду і оплаті ціни договору, пропорційно виконаній частині роботи. Свою вимогу Сальвін мотивував тим, що цех, побудований з

матеріалу низької якості, може незабаром руйнуватися, і він не хоче бути за це відповідальним. Птахофабрика подала зустрічний позов до Сальвіна з вимогою про оплату вартості тимчасового підведення до вагончика будівельників мереж електропостачання і водопостачання, а також пред'явила рахунки за користування електроенергією і водою. При цьому птахофабрика посилювалася на те, що вимог про надання таких послуг Сальвіну в договорі будівельного підряду немає.

Чи правомірна вимога підприємця Сальвіна до птахофабрики про розірвання договору будівельного підряду і сплаті ціни договору, пропорційно виконаній частині роботи, внаслідок низької якості будівельного матеріалу?

Чи правомірна вимога птахофабрики до підприємця Кальвіна про оплату вартості тимчасового підведення до вагончика будівельників мереж електропостачання і водопостачання, а також оплати рахунків за користування електроенергією і водою?

Яка із сторін несли б відповідальність за заподіяні збитки у випадку, якщо б Сальвін, після попередження замовника про низьку якість наданого їм будівельного матеріалу, продовжив би будівництво цеху, який би через деякий час зруйнувався?

Яке рішення може винести суд?

Задача 13

Муравкін уклав договір підряду з бригадиром будівельної бригади Пузовим на будівництво гаражу на своїй земельній ділянці. Будівельний матеріал для роботи він надав. Пузов після виконання роботи залишки матеріалу продав на сторону, а виручені гроші пропив разом з бригадою. Все це відбувалося на очах у сусідів. Дізнавшись про це, Муравкін зменшив ціну роботи на величину вартості викраденого матеріалу і пригрозив Пузову, що може подати на нього в суд за крадіжку.

Чи правомірні Дії Муравкіна?

Як повинен вчинити Пузов у випадку, якщо в нього залишається невитрачений матеріал Муравкіна?

Задача 14

Дорожкін уклав договір підряду з будівельною організацією про зведення будинку поблизу берега річки. Робота повинна виконуватися за кошти підрядника. В кінці зими підрядник завіз на місце необхідні матеріали, а на початку весни вода в річці піднялася, вийшла з берегів і затопила їх. Цемент зіпсувався. Підрядник зажадав від Дорожкіна сплатити вартість зіпсованого цементу, мотивуючи це тим, що будинок будується на низькому місці ділянки, у той час коли його потрібно будувати на високому місці. Дорожкін відмовився, вказавши на те, що підрядник міг цей цемент зберігати на високому місці ділянки, а не на низині.

Чи підлягає вимога підрядника задоволенню?

В якому випадку робота виконується за кошти підрядника?

Задача 15

АТ «Лотос» уклало договір підряду з будівельною фірмою про будівництво триповерхового торговельного комплексу. Будівельні роботи тривали 14 місяців. Об'єкт був зданий в строк. Про здачу торговельного комплексу в експлуатацію був складений відповідний акт.

Через 7 місяців товариство виявило, що протікає дах, в кімнатах третього поверху стало неможливо працювати, а частина товару, що знаходилася в одній з кімнат третього поверху, стала непридатною (товар був підмочений водою). Товариство запропонувало фірмі негайно ліквідувати недоліки і відшкодувати вартість товару, який став непридатним для використання.

Фірма відремонтувала дах торговельного комплексу, а відшкодувати вартість непридатного для використання товару відмовилася, посилаючись на те, що складські приміщення знаходяться на першому поверсі, тому товариству необхідно було зберігати товар не на третьому поверсі, а в спеціально обладнаних для цього приміщеннях.

Як вирішити справу?

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс: Закон України від 16.01.2003 року № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № № 40-44. Ст. 356.
2. Господарський кодекс: Закон України від 16 січня 2003 року № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № № 18-22. Ст. 144.
3. Про архітектурну діяльність: Закон України від 20.05.1999 року № 687-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 31. Ст. 246.
4. Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності: Закон України від 06.09.2005 року № 2806-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 48. Ст. 483.
5. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 року № 1023-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 30. Ст. 379.
6. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 року № 1560-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 47. Ст. 646.
7. Про основи містобудування: Закон України від 16.11.1992 року № 2780-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 52. Ст. 683.
8. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 року № 848-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 3. Ст. 25.
9. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України від 17.02.2011 року № 3038-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 34. Ст. 343.
10. Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю: Закон України від 19.06.2003 року № 978-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 52. Ст. 377.
11. Порядок виконання підготовчих та будівельних робіт, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 13.04.2011 року № 466. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/466-2011-%D0%BF.#Text>.

12. Про затвердження Загальних умов укладення на виконання договорів підряду в капітальному будівництві: Постанова Кабінету Міністрів України від 01.08.2005 року № 668. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/668-2005-%D0%BF#Text>.

13. Правила побутового обслуговування населення, затверджені Постановою Кабінету Міністрів України від 16.05.1994 року № 313. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/313-94-%D0%BF#Text>.

14. Правила визначення вартості будівництва: ДСТУ Б Д.1.1. 1:2013. (Національний стандарт України). [Чинний від 2014-01-01]. К.: Мінрегіон України, 2013. 93 с.

15. Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України з цивільних справ (1972-2012 роки): станом на 01.11.2012 року / упоряд.: В.І. Борисова, І.П. Жигалкін, О.Н. Сибіга, П.В. Хотенець. Х.: Право, 2012. 376 с.

16. Гриняк А. Договірне регулювання підрядних відносин у підприємницькій діяльності. *Підприємництво, господарство і право*. 2015. № 9. С. 3-7.

17. Гриняк А.Б. Теоретичні засади правового регулювання підрядних зобов'язань у цивільному праві України: монографія. К.: НДІ приватного права підприємництва НАПрН України, 2013. 374 с.

18. Банасевич І.І. Договір побутового підряду як вид споживчого договору. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2013. Вип. 33. С. 61-68.

19. Кушерець Д.В. Окремі аспекти охорони та захисту майнових прав сторін в договорах про виконання робіт. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2014. № 1. Том 2. С. 22-24.

20. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: У 2 т., 4-те вид., перероб. і доп. / За відповід. ред. О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнецової, В.В. Луця. К.: Юрінком Інтер, 2013. 1952 с.

21. Цивільне право України: підручник. Особлива частина / За заг. ред. д.ю.н., проф. Р.Б. Шишки. К.: Вид. Ліра-К, 2015. 1024 с.

22. Недошовенко А. Судовий порядок укладання договору будівельного підряду. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 6. С. 52-60.

23. Недошовенко А.О. Загальний і спеціальний порядок укладення договору будівельного підряду. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Вип. 55. Том 1. С. 133-138.

24. Олюха В.Г. Оптимізація капітального будівництва: господарсько-правові проблеми: монографія. Київ: Центр учбової літератури, 2015. 302 с.

25. Римар Б.А. Співвідношення трудового договору із суміжними цивільно-правовими договорами. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2013. Вип. 3. Том 1. С. 145-148.

26. Теоретичні та практичні аспекти розгляду судами спорів, що виникають із договорів підряду: монографія / [Берестова І.Е., Бобрик В.І., Великанова М.М. та ін.]; за заг. ред. Академіка НАПрН України В.В. Луця, наук. ред. А.Б. Гриняк. К.: НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України, 2010. 320 с.

27. Шаповалова О.В. Договір підряду на капітальне будівництво як правова форма господарських зв'язків на умовах партнерства. *Юридична наука, практика і освіта*. 2010. № 1. С. 32-39.

28. Шишка Р.Б. Поняття та характеристика договору про проведення ландшафтно-дизайнерських робіт. *Міжнародний юридичний вісник*. 2014. № 1(1). С. 184-188.

29. Яновицька Г.Б. Споживчий характер підрядних договорів. *Правові новели: науковий юридичний журнал*. 2018. № 4. С. 122-128.

30. Басовська А. Права підрядника та кореспондуючі їм обов'язки замовника за договором побутового підряду. *Юридична Україна*. 2013. № 9. С. 57-61.

31. Біленко М. Предмет договору будівельного підряду. *Юридична Україна*. 2013. № 10. С. 53-58.

32. Біленко М.С. Договір будівельного підряду в цивільному праві України: монографія. К.: НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України, 2014. 180 с.

33. Біленко М.С. Підстави набуття права власності на об'єкт будівництва. *Приватне право і підприємництво*. 2015. Вип. 14. С. 130-134.

34. Біленко М.С. Правова природа договору будівельного підряду. *Приватне право і підприємництво*. 2014. Вип. 13. С. 104-107.

35. Вавженчук С. Істотні умови договору будівельного підряду. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 8. С. 9-13.

Семінарське заняття 12. Договори про надання послуг

Теоретичні питання

1. Поняття послуги та договорів про надання послуг.
2. Поняття та умови договору про надання послуг.
3. Зміст договору про надання послуг та його виконання.
4. Договір перевезення.
5. Договір транспортного експедирування.
6. Договір доручення.
7. Договір комісії.
8. Договір управління майном.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняттю «послуга».
2. Нормативно-правове регулювання правовідносин за договором перевезення.
3. Види договорів перевезення.
4. Договір перевезення пасажирів і багажу.
5. Договір перевезення у прямому змішаному сполученні.
6. Цивільно-правова відповідальність за порушення транспортних договорів.
7. Дайте визначення договору транспортного експедирування.

8. Дайте визначення договору доручення.
9. Визначте юридичну характеристику договору доручення.
10. У чому полягають зміст договору комісії та умови його виконання?
11. У чому полягають зміст договору доручення та його основні умови?

Теми для написання рефератів

1. Особливості суб'єктного складу договорів перевезення.
2. Поняття та особливості договору чартеру (фрахтування).
3. Особливості укладення і форми договору перевезення пасажирів та багажу.
4. Підстави та порядок звільнення перевізника від відповідальності.
5. Загальні та спеціальні підстави припинення договору доручення.
6. Договір доручення та договір комісії: питання розмежування.
7. Співвідношення правових понять «представництво», «посередництво», «комісія» та «агентування».

Ситуаційні задачі

Задача 1

На адресу трикотажної фабрики залізницею надійшло дві партії товарів. У першій партії, що прибула на станцію призначення на 10 днів пізніше триденного терміну доставки, вантаж виявився пошкодженим, у другій була виявлена недостача кількох ящиків. На підставі комерційних актів, складених при одержанні вантажу, фабрика зажадала від залізниці відшкодування збитків і сплати штрафу за прострочення доставки вантажу в сумі 10 178 грн. (за перевезення першої партії вантажу стягнена плата в розмірі 516 грн.). В суді представник залізниці пояснив, що дана ситуація виникла у зв'язку з аварією товарного складу, який перевозив вантаж, отже, згідно з Цивільним кодексом України залізниця повинна бути звільнена від відповідальності за цю недостачу. Слід урахувати, на його думку, що позивач не подав претензії до залізниці про стягнення вартості частини вантажу, якої бракує.

Дати аналіз доказів залізниці. Яке повинне бути рішення господарського суду? Визначити розмір штрафу за прострочення доставки вантажу, а також розмір збитків. В якому обов'язку залізниця відшкодує збитки клієнта?

Задача 2

Міжобласній базі був відправлений залізницею ліс-кругляк. Вантаж на станцію призначення не прибув. Вважаючи вантаж загубленим, база пред'явила претензію до управління залізниці про відшкодування 58 000 грн. (вартість вантажу). Залізниця відхилила претензію, і вказала, що вантаж помилково виданий будтресту, якому і належить пред'явити претензію про сплату вартості вантажу. Незважаючи на те, що у справі не було доказів про переадресування вантажу і було не зрозуміло, з дозволу кого його передано будтресту, суддя звільнив від відповідальності перевізника, а вартість загубленого вантажу і держмити стягнув із будтресту.

Дати заключення з приводу рішення господарського суду.

Задача 3

Ліспромгосп відвантажив лісоторговельній базі вагон ялинок до нового року. Залізниця доставила їх одержувачу другого січня, коли вони втратили цінність. Вартість ялинок складала 42 000 грн. Одержувач прийняв ялинки. У зв'язку з неможливістю їх продажу населенню база продала ялинки парфумерній фабриці для виготовлення екстракту за 20 000 грн. Одночасно база подала позов до залізниці про сплату штрафу за прострочення доставки вантажу на п'ять днів і стягнення збитків, завданих базі.

Яке рішення повинен прийняти господарський суд?

Задача 4

Організація, яка виконує функції професійного зберігача (овочева база), прийняла на зберігання від фермера Малашенка 10 тонн цибулі. Після закінчення терміну договору виявилось, що, незважаючи на виконання овочевою базою усіх своїх зобов'язань, зазначених у договорі, частина цибулі (2 тонни) стала непридатною. Фермер вимагав відшкодувати йому збитки: вартість цибулі та неодержаний прибуток від її продажу. Представник овочевої бази пояснив, що псування цибулі відбулося внаслідок рясних дощів у період зберігання і, незважаючи на всі прийняті заходи, зашкодити цьому не вдалося.

Відшкодувати збитки він відмовився, вважаючи, що вини бази у псуванні цибулі не було, однак, база згодна продати фермеру 2 тонни іншої цибулі зі своїх запасів. Фермер від такої пропозиції відмовився.

Як слід вирішити спір?

Задача 5

Прийшовши на заняття в плавальний басейн, Миколаєв побачив, що гардероб в басейні не працює. Оскільки в роздягальню у верхньому одязі не впускали, Миколаєв залишив своє пальто і шапку на вішалці в непрацюючому гардеробі, як це робили інші відвідувачі.

Вийшовши після занять, Миколаєв виявив, що його пальто та шапка зникли. Він звернувся до директора басейну з вимогою компенсувати вартість вкраденого майна. Директор вважав, що Миколаєв сам винний у викраденні, оскільки прийшов в дуже дорогому пальто та залишив речі без нагляду. Що стосується непрацюючого гардероба, то адміністрація басейна за його роботу не відповідає, так як він обслуговується працівниками комбінату «Трудпром», гардеробниця якого в день зникнення речей захворіла. На підтвердження своїх слів директор пред'явив акт і телефонограму з комбінату «Трудпром» про хворобу гардеробниці.

Миколаєв подав позов до суду про стягнення з басейна і комбінату «Трудпром» вартості втраченого майна солідарно.

Чи задовольнить суд позов?

Задача 6

Сільськогосподарський кооператив (СК) здав у серпні на зберігання до хлібоприймального пункту (ХПП) 100 тонн пшениці другого класу строком на три місяці уклавши договір зберігання.

У жовтні голова СК звернувся до ХПП із вимогою видати 50 тонн пшениці для розрахунків за придбану техніку. Керівник ХПП відмовив у видачі пшениці до настання строку зазначеного в договорі зберігання, посилаючись на те, що пшениця перейшла у власність ХПП на строк дії договору, і запропонував замість пшениці другого класу пшеницю нижчого класу, але в більшій кількості. Голова СК звернувся з позовом до суду.

Яке рішення повинен винести суд?

Задача 7

Сахаров при оформленні свого вселення в номер у готелі поставив свій підпис в ознайомленні з правилами готелю. У них було вказано, що останній не несе відповідальності за незбереження речей осіб, які проживають в номерах. Вночі з його номера було викрадено шкіряне пальто, тільки що куплені нові шкіряні черевики та електробритва. Сахаров зажадав від адміністрації готелю відшкодування вартості вкрадених у нього речей. Адміністрація готелю відмовилася, посилаючись на свої правила.

Чи звільняє готель від відповідальності зроблене ним оголошення про те, що він не бере на себе відповідальність за незбереження речей постояльців?

Чи має право постоялець готелю вимагати від адміністрації готелю відшкодування збитків, пов'язаних із зникненням речей з номера у випадку, якщо він знає, що готель не несе відповідальності за це?

Чи відповідає готель за втрату грошей, прийнятих ним на зберігання?

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс: Закон України від 16.01.2003 року № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356.

2. Волкова А.В. Правова природа договору міжнародного комбінованого перевезення вантажів. *Вісник Запорізького національного університету*. 2013. № 1(1). С. 53-56.

3. Дихта Н.М. До питання про предмет договору доручення. *Право і суспільство*. 2015. № 5-2. С. 84-88.

4. Дихта Н.М. Проблемні питання тріади «представництво - довіреність - договір доручення». *Часопис цивілістики*. 2018. Вип. 25. С. 10-15.

5. Дихта Н.М. Укладення договору доручення за цивільним законодавством України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2015. Випуск 34. Том 1. С. 87-90.

6. Кадала В.В. Історичний розвиток залізниць та їхнє місце в транспортному комплексі України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № С. 81-85.

7. Козирева В.П. Відповідальність перевізника в авіації. *Правовий тиждень*. 2016. № 3(89). С. 21-27.

8. Колянковська Т. Правове становище вантажоодержувача в договорі

перевезення вантажу. *Юридичний вісник*. 2013. № 2. С. 54-60.

9. Кужко О. Коносамент як правова підстава для видачі вантажу за договором перевезення вантажу морським транспортом в сучасних умовах. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. 2015. № 2(16). С. 70-73.

10. Кужко О.С. Підстави звільнення від відповідальності в договорі перевезення вантажу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2013. № 5. С. 114-117.

11. Кужко О.С. Підстави звільнення від відповідальності в договорі перевезення вантажу морським транспортом. *Право і суспільство*. 2015. № 4 частина 4. С. 85-90.

12. Кужко О.С. Сторони у договорі перевезення вантажу. *Часопис цивілістики*. 2013. Вип. 15. С. 104-108.

13. Лідовець Р.А. Публічний інтерес у цивільному праві на прикладі правового регулювання відповідальності у договорі перевезення вантажу. *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. 2012. № 2(6). URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n2/121>.

14. Лукасевич-Крутник І. Одержувач вантажу як учасник договірних відносин із надання транспортних послуг. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 1. С. 8-13.

15. Лукасевич-Крутник І.С. Види договорів перевезення за Цивільним кодексом України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. Випуск 4. Том 1. С. 64-67.

16. Мануїлова К.В. Міжнародна уніфікація норм про відповідальність за шкоду, заподіяну під час повітряного перевезення. *Митна справа*. 2014. № 6 (96). С. 12-18.

17. Михалюк О. Особливості виконання договору доручення третьою особою. *Право України*. 2013. № 5. С. 398-404.

18. Недокус М.О. Цивільно-правове регулювання перевезення небезпечних вантажів автомобільним транспортом. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 1. Том 1. С. 163-166.

19. Некіт К.Г. Правовий статус довірчого власника за цивільним законодавством України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Випуск 1. Том 1. С. 167-171.

20. Несімко О.Д. Особливості договору чартеру повітряного судна. *Вісник національного університету «Львівська політехніка»*. 2015. № 824. С. 101-104.

21. Полтавський О.В. До питання про фідуціарний характер договірних представницьких відносин. *Форум права*. 2012. № 1. С. 788-793.

22. Радчук О.П. Особливості правового регулювання міжнародних автомобільних перевезень. *Форум права*. 2014. № 3. С. 307-311.

23. Раскалей М.О. Міжнародні повітряні перевезення. Український аспект. *Учёные записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского*. 2013. Том 26(65). № 2-1 (Ч. 2). С. 419-425.

24. Рябікін Д.А. Вина як підстава для відповідальності морського перевізника. *Актуальні проблеми держави і права*. 2014. Вип. 73. С. 304-309.

25. Рябікін Д.А. Основні особливості договорів міжнародного морського

перевезення вантажів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2013. Вип. 22. Частина I. Том 1. С. 216-219.

26. Савич О.В. Порівняльно-правова характеристика портового й міжпортового буксирування. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Вип. 1. Том 1. С. 193-197.

27. Самойленко Г.В. Правова природа оплатних та безоплатних договорів перевезення пасажирів. *Право і суспільство*. 2016. № 2(3). С. 72-77.

28. Северінова Ю.В. Особливості юридичної характеристики договору перевезення пасажирів залізничним транспортом. *Приватне право в умовах глобалізації: традиційні цінності та європейські перспективи: збірник наукових праць*. Миколаїв: Іліон. 2014. С. 111-114.

29. Серая А.К. До питання співвідношення довіреності і договору доручення. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 4. С. 33-37.

30. Сірко Р.Б. Зміст договору перевезення вантажу залізничним транспортом за законодавством України. *Митна справа*. 2014. № 1. С. 136-143.

31. Сірко Р.Б. Цивільно-правова відповідальність пасажирів за договором перевезення пасажирів та багажу залізничним транспортом. *Часопис цивілістики*. 2014. № 16. С. 213-218.

32. Цюра В.В. Представництво, посередництво, комісія та агентування: співвідношення правових понять. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № С. 84-88.

33. Шумська М.Л. Правове регулювання договору перевезення повітряним транспортом. *Аеро. Повітряне і космічне право*. 2015. № 1. С. 123-126.

34. Яновицька А.В. Форма договору міжнародного перевезення вантажів автомобільним транспортом. *Порівняльно-аналітичне право*. 2014. № 2. С. 142-145.

Семінарське заняття 13. Зобов'язання із спільної діяльності. Недоговірні зобов'язання

Теоретичні питання

1. Договір про спільну діяльність.
2. Договір простого товариства.
3. Поняття та загальна характеристика недоговірних зобов'язань.
4. Класифікація недоговірних зобов'язань.
5. Правове регулювання зобов'язань, що виникають із публічної обіцянки винагороди.
6. Правове регулювання зобов'язань, що виникають в результаті вчинення у майнових інтересах іншої особи без її доручення.
7. Правове регулювання зобов'язань, що виникають внаслідок рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної та юридичної особи.
8. Порядок усунення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи та відшкодування шкоди за неусунення такої загрози.

Питання для самоконтролю

1. Поняття та юридична характеристика договору про спільну діяльність.
2. Предмет та форма договору про спільну діяльність.
3. Види договору про спільну діяльність.
4. Договір простого товариства: учасники договору, їхні права та обов'язки.
5. Загальні та спеціальні підстави припинення договору простого товариства.
6. Поняття публічної обіцянки винагороди та її види.
7. Які вимоги ставляться до публічної обіцянки винагороди без оголошення конкурсу.
8. Умови публічної обіцянки винагороди за результатами конкурсу.
9. Виконання зобов'язання з публічного конкурсу.
10. Визначення юридичної долі речі, поданої на конкурс.

Теми для написання рефератів

1. Договір про спільну діяльність: поняття, ознаки, сфера застосування.
2. Договір простого товариства: поняття, ознаки, сфера застосування.
3. Припинення договору простого товариства та відповідальність учасників за спільними зобов'язаннями.
4. Порівняльна характеристика порядку управління господарським товариством та простим товариством.
5. Історичний розвиток недоговірних зобов'язань в цивільному праві України.
6. Недоговірні зобов'язання в римському приватному праві.

Ситуаційні задачі

Задача 1

Петренко, що займається відгодуванням свиней і реалізацією їх м'яса та інших продуктів заготівельним організаціям, а також на ринку, запропонував сусіду Сидоренку, що утримує у власному будинку кафе, укласти договір про «спільну роботу». У відповідності з означеним договором припускалося об'єднати зусилля учасників по відкорму худоби та збуту м'яса. Обов'язки розподілилися таким чином. Сидоренко зобов'язався збирати і передавати Петренку харчові відходи, а останній продавати зі знижкою певну кількість м'яса та м'ясопродуктів для організації харчування в кафе Сидоренка. При посвідченні договору у нотаріуса виникли сумніви, чи можна застосовувати в даному випадку норми договору про спільну діяльність.

Як потрібно вирішити дане питання?

Задача 2

Акціонерне товариство, кооператив і комунальне підприємство уклали договір про спільну діяльність по будівництву та наступній експлуатації житлового будинку для своїх працівників. У відповідності з цим договором спільні справи повинні були вирішуватись товаришами спільно, а їхні частки визнавались рівними (по 20 квартир кожному). Після того, як будівництво

розпочалося, виявилось, що необхідної кількості грошових коштів немає. Кооператив, що згідно договору товариства вів бухгалтерський облік спільного майна учасників, домовився про залучення до будівництва нових пайщиків з передачею їм 6 квартир. При розподілі квартир після завершення будівництва акціонерне товариство відмовилося передавати новим пайщикам квартири з числа тих, що належать йому. У свою чергу кооператив і підприємство заявили, що готові передати квартири, але лише по дві. Нові пайщики заявили, що їм байдужі взаємовідносини між їхніми товаришами, і вони готові отримати квартири з числа тих, що належать будь-якому з товаришів.

Вирішіть спір.

Задача 3

За договором про спільну діяльність, укладеному між підприємством «Мода» і товариством з обмеженою відповідальністю «Аваль» на 5 років, перше надало в якості внеску будинок красильного цеху разом з усім необхідним обладнанням, а також 15 тонн барвників, а друге - свою комерційну репутацію, трудові зусилля співробітників по реалізації продукції цеху і ноу-хау по забарвленню трикотажних виробів. Частки учасників в спільному майні не визначалися. Що ж стосується видатків і збитків, а також доходів, то вони розподілилися між товаришами порівну. Через два роки успішної роботи підприємство вирішило вийти з договору. При цьому товариство наполягало на передачі йому в якості компенсації за дострокове розірвання договору половини будинку красильного цеху, посилаючись на те, що ноу-хау вже стало відомо підприємству та успішно ним використовується. Підприємство навпаки вважало, що вклад товариства був несуттєвим, вимагало повернення будинку і готове було сплатити за використання ноу-хау грошову суму.

Вирішіть справу. Який порядок припинення договору простого товариства? Чи може частка участі в прибутках і збитках бути іншою, ніж частка у спільному майні?

Задача 4

Зоценко знайшов на сидінні вагону метро в нічний час забуту жіночу сумку, в якій були паспорт на ім'я Васіної, студентська залікова книжка, лікарняний лист, два ключі і десять грн. Зоценко надіслав лист Васіній, в якому запропонував повернути їй знайдені ним речі за умови виплати винагороди, призначеної ним самим.

1. Чи правомірна умова повернення сумки, запропонована Зоценко, якщо Васіна публічно не оголошувала нагороди за її повернення?

2. Що слід зробити Васіній, якщо сума грошей, оголошена Зоценко, буде надмірно велика?

Задача 5

Пенсіонерка Муліна привела додому п'ятирічну дівчинку Сашу, що загубилася в магазині «Дитячий світ». Через декілька днів по телевізору був оголошений номер телефону, за яким слід було повідомити про місце

перебування втраченої дитини, і обіцяна винагорода за цю інформацію. Муліна повідомила по оголошеному телефону, що Саша знаходиться у неї і зажадала від батьків крім винагороди за інформацію відшкодування понесених нею витрат на утримання дитини.

1. Чи мала право Муліна тримати у себе знайдену дитину?
2. Чи правомірна вимога Муліної про відшкодування понесених витрат?

Задача 6

Самотній пенсіонер Карпов знайшов білого пуделя на вулиці. Через декілька днів він побачив на стовпі оголошення, в якому була обіцяна винагорода особі, яка поверне білого пуделя, і вказаний номер телефону. Жіночий голос по вказаному телефону назвав адресу, куди слід доставити собаку. Господар квартири Лупін, підтвердив, що собака належить йому, але відмовився її прийняти. Крім того, виявилось, що Лупін оголошення не давав, а номер телефону, вказаний в оголошенні, належить його сусідці по квартирі Фоміній, з якою він знаходиться в неприязних стосунках.

1. Чи повинен Лупін прийняти свою собаку, заплатити винагороду за повернення собаки і відшкодувати витрати на її утримання Карпову?
2. Чи виник обов'язок по сплаті винагороди у Фоміної?
3. Що слід зробити Карпову, якщо Лупін і Фоміна не згодні виплатити йому винагороду?
4. Чи мав право Карпов зажадати від Фоміної письмове підтвердження обіцянки виплатити винагороду за повернення собаки?

Задача 7

Спілка письменників з метою увічнення пам'яті померлого поета Ковальова оголосила в пресі відкритий конкурс на створення мармурового пам'ятника поету. В умовах конкурсу передбачалося: поет повинен бути зображений таким, що сидить в своєму улюбленому кріслі і щось пише ручкою в блокноті. Термін представлення робіт: з 10 липня 2018 року по 10 липня 2019 року. 1 грудня 2018 року Спілка письменників оголосила у пресі змінені умови конкурсу: поета слід зобразити таким, що стоїть з відкритою книгою віршів, яку він читає перед аудиторією. Скульптори Іванов і Хрустенко до цього часу виготовили роботи відповідно до первинних умов конкурсу і представили їх конкурсній комісії Спілки письменників.

1. Чи порушені вимоги строку зміни умов конкурсу Спілкою письменників?
2. Чи мають право скульптори Іванов і Хрустенко зажадати відшкодування витрат, понесених ними до того, як були оголошені нові умови конкурсу?
3. В яких випадках особа, що оголосила конкурс, а потім змінила його умови, звільняється від обов'язку відшкодування витрат скульпторам?

Задача 8

Журнал «Актор» оголосив закритий конкурс серед популярних акторів на написання ними коротких розповідей з наведенням смішних випадків з їх

професійного життя. Переможцям конкурсу будуть присуджені дипломи першого або другого ступеня, а за найсмійнішу і найкоротшу розповідь буде вручений приз. Призом є статуетка заввишки 25 см, виготовлена з нефриту на срібній підставці. Крім того, особам, що виграли, будуть виплачені гроші, а журнал «Актор» придбає переважне право на публікацію цих розповідей. Конкурс був проведений у строк, вказаний в оголошенні, проте його результати були оголошені із запізненням на два дні. Приз був присуджений двом особам.

1. Чи має право журнал «Актор» опублікувати розповіді переможців конкурсу без укладення з ними договору про використання цих розповідей?

2. Чи зобов'язаний журнал «Актор» виплатити переможцям конкурсу гонорар після публікації їх розповідей?

3. Чи відобразиться запізнення оголошення результатів конкурсу на їх дійсності?

4. Яким способом повинно бути оголошено про результати конкурсу?

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс: Закон України від 16.01.2003 року № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № № 40-44. Ст. 356.

2. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19.03.1996 року № 93/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 19. Ст. 80.

3. Положення про порядок державної реєстрації договорів (контрактів) про спільну інвестиційну діяльність за участю іноземного інвестора затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 30 січня 1997 року № 112 в редакції від 26.07.2011 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/112-97-%D0%BF#Text>.

4. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. 6-те вид., перероб. і допов. / за ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнєцової, В.В. Луця. Київ: Юрінком Інтер, 2019. Т. II. 1048 С.

6. Бермічева О.В. Просте і таємне (негласне) товариство: поняття та співвідношення. *Вісник Академії адвокатури України*. 2012. № 1(23). С. 40-47.

7. Блажівська О.Є. Спільна діяльність учасників простого товариства: монографія. К.: Алерта, 2013. 224 с.

8. Килимник В.В., Харитонов О.В. Щодо правової характеристики припинення договорів про спільну діяльність. *Форум права*. 2012. № 1. С. 438-441.

9. Махінчук В.М. Загальна характеристика форм співучасті держави та приватних партнерів під час реалізації спільних господарських проектів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2013. Вип. 22. Частина 1. Том 1. С. 174-178.

10. Назаренко Д.Б. Договір простого товариства як форма державно-приватного партнерства. *Правова держава*. 2011. № 13. С. 63-67.

11. Резнікова В.В. Договір простого товариства: господарсько-правовий аспект. *Університетські наукові записки*. 2013. № 3(47). С. 248-253.

12. Таран О.С. Істотні умови багатостороннього договору. *Вісник Академії адвокатури України*. 2013. № 2(27). С. 39-44.

13. Таран О.С. Мета багатостороннього договору. *Підприємництво, господарство і право*. 2011. № 9. С. 27-30.

5. Цивільне право України : навчальний посібник : у 2 ч. Ч. 2 / за заг. ред. канд. юрид. наук, проф. В. А. Кройтора, канд. юрид. наук, доц. Кухарєва О. Є., канд. юрид. наук, доц. Ткалича М. О. Запоріжжя : Видавничий дім «Гельветика», 2016. 352 с.

14. Цивільне право України : посібник для аудиторного і самостійного вивчення курсу / кол. авт. ; за ред. проф. Є.О. Харитонова, доц. І.В. Давидової, доц. К.Г. Некіт. Одеса : Фенікс, 2016. 570 с.

15. Цивільне право України: Особлива частина: в 2 т. / За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, Р. А. Майданика. К.: Юрінком Інтер, 2017. 1176с.

16. Цивільне право України: підручник. Особлива частина / За заг. ред. д.ю.н., проф. Р.Б. Шишки. К.: Вид. Ліра. К, 2015. 1024с.

17. Цивільне право: підруч. для студ. вищ. навч. закл.: у 2 т. / за ред. проф. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького; Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». Х. : Право, 2011 Т. 2. 2011. 815 с.

18. Юркевич Ю.М. Поняття та ознаки договору про спільну діяльність. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2015. Вип. 34. Том 1. С. 129-133.

19. Юркевич Ю.М. Припинення договору простого товариства. *Право і суспільство*. 2015. № 6-2 частина 3. С. 83-88.

20. Юровська Г.В. Використання форми договору простого товариства при здійсненні господарської діяльності. *Кримський юридичний вісник*. 2010. Вип. 1(8). Частина II. С. 268-276.

21. Юровська Г.В. Договір простого товариства при створенні промислово- фінансової групи. *Підприємництво, господарство і право*. 2010. № 3. С. 61-63.

22. Юровська Г.В. Негласне товариство як вид договору простого товариства. *Вісник Запорізького юридичного інституту Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2010. № 1. С. 211-225.

Семінарське заняття 14. Зобов'язання із заподіяння шкоди

Теоретичні питання

1. Поняття і значення зобов'язань, що виникають внаслідок заподіяння шкоди.

2. Елементи зобов'язань, що виникають внаслідок заподіяння шкоди.

3. Поняття деліктної відповідальності. Деліктна і договірна відповідальність.

4. Загальні умови деліктної відповідальності.

5. Відповідальність за шкоду, заподіяну незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду.

6. Поняття та види джерела підвищеної небезпеки.

7. Суб'єкти відповідальності за шкоду, завдану джерелом підвищеної небезпеки.

8. Умови відповідальності за шкоду, завдану джерелом підвищеної небезпеки.

9. Підстави звільнення від відповідальності за шкоду, завдану джерелом підвищеної небезпеки.

10. Особливості відшкодування шкоди, завданої внаслідок взаємодії кількох джерел підвищеної небезпеки.

Питання для самоконтролю

1. Поняття та елементи зобов'язань по відшкодуванню шкоди.

2. Поняття, зміст і підстави деліктної шкоди.

3. Випадки звільнення від відповідальності за завдання шкоди.

4. Особливості відшкодування шкоди, завданої особою у разі здійснення нею права на захист.

5. Особливості відшкодування юридичною або фізичною особою шкоди, завданої їхнім працівником чи іншою особою.

6. Особливості відшкодування шкоди, завданої актами законодавчої та виконавчої влади.

7. Особливості відшкодування шкоди, завданої актами правоохоронних органів та органів судової влади.

8. Особливості відшкодування шкоди, завданої фізичними особами з частковою або неповною цивільною дієздатністю, недієздатними, з вадами психічного чи фізичного стану та особами з обмеженою цивільною дієздатністю.

9. Особливості відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки.

10. Особливості відшкодування ядерної шкоди.

11. Особливості відшкодування шкоди, завданої фізичній особі каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю.

12. Особливості відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт.

13. Яке призначення мають норми про відшкодування державою шкоди потерпілим від злочинів? Визначте місце зазначених норм у законодавстві.

14. Визначте поняття та зміст моральної шкоди.

15. Назвіть умови виникнення зобов'язання по компенсації моральної шкоди. З'ясуйте обставини, з урахуванням яких визначається розмір компенсації моральної шкоди.

Теми для написання рефератів

1. Юридична природа зобов'язань з відшкодування шкоди, заподіяної без вини завдавача.

2. Правові аспекти відшкодування моральної шкоди у цивільно-правових відносинах.

3. Питання гармонізації цивільного законодавства України про деліктні зобов'язання до стандартів Європейського Союзу.

4. Цивільно-правові аспекти відповідальності за шкоду, заподіяну малолітніми фізичними особами.

5. Цивільно-правова відповідальності у сфері надання медичних послуг.
6. Спірні питання встановлення вини у справах з відшкодування шкоди, завданої джерелами підвищеної небезпеки.
7. Проблемні питання відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок дорожньо-транспортної пригоди.

Ситуаційні задачі

Задача 1

Дудко, зустрівши свого зятя Сеніна, який знаходився в стані алкогольного сп'яніння, намагався відвести його додому. Однак Сенін почав чинити опір, вирвався від тестя і намагався втекти, але тесть наздогнав його і схопив за руки. Сенін спіткнувся, став падати і потягнув за собою Дудка. Обидва впали на землю. Дудко, падаючи, влучив коліном в груди і живіт Сеніна і маючи вагу понад 120 кг, заподіяв Сеніну тяжкі тілесні ушкодження у вигляді перелому ребра і розриву печінки, від яких Сенін помер. Мати Сеніна (56 років) подала до Дудка позов про відшкодування шкоди, заподіяної смертю годувальника.

Чи підлягає позов задоволенню?

Задача 2

Вночі на Сухова напали двоє невідомих, повалили його на землю, стали бити і намагалися зняти з нього наручний годинник. Захищаючись, Сухов вдарив ногою по голові одного з нападників. Згодом було встановлено, що нападниками були Зайцев та Носов. Зайцев, що отримав удар по голові, через декілька днів помер від крововиливу в мозок, а Носов переховувався. Кримінальна справа проти Сухова була припинена за тим мотивом, що він діяв у стані необхідної оборони. Дружина Зайцева подала до Сухова позов про відшкодування шкоди, заподіяної смертю годувальника, на утримання малолітнього сина і витрат на поховання Зайцева.

Яке рішення повинен винести суд?

Задача 3

Лаптев звернувся до суду з позовом про стягнення з Павлова збитків, завданих загибеллю корови, що належить йому, з вини Павлова. В обґрунтування позову він посилався на те, що він і Павлов за домовленістю пасли по черзі худобу, що належить їм та іншим громадянам. В день загибелі корови Лаптева цю роботу виконував Павлов, що залишив худобу без догляду, відлучившись для того, щоб викупатись у річці. В цей час корова Павлова зайшла в багно, де і втопилась. Суд, керуючись ст. 1166 Цивільного кодексу України, стягнув визначену суму з Павлова.

Чи правильно вчинив суд?

Задача 4

Васін придбав в крамниці кольоровий телевізор "LG" з гарантією роботи на два роки. Через два з половиною роки після купівлі сталося samozаймання телевізору, що стало причиною пожежі в квартирі Васіна. В результаті пожежі

згоріли всі меблі Васіна, а вартість ремонту квартири склала 76 тисяч гривень. При гасінні пожежі у квартирі Васіна вода пройшла до нижче розташованої квартири Бикова, залила стелю та стіни. Видатки на її ремонт склали 22 тисячі гривень. За висновком експертизи, порушень з боку Васіна та членів його сім'ї у користуванні телевізором не було, а займання телевізору трапилося внаслідок використання в його конструкціях нетерmostійких матеріалів. Васін та Биков подали до крамниці з продажу телевізорів позов про відшкодування заподіяної їм шкоди. Заперечуючи проти поданих до неї вимог, крамниця зазначила, що в заподіянні Васіну шкоди, по-перше, немає її вини, а, по-друге, за межами гарантійного строку вона взагалі не несе відповідальності за недоліки проданої речі. Що ж стосується вимог Бикова, то збитки йому завдані не самозайманням телевізору, а гасінням пожежі у квартирі Васіна, тому свої вимоги він повинен виставити до пожежної команди.

Хто і в якому порядку повинен відшкодувати збитки, завдані Васіну і Бикову?

Задача 5

Некрасов, проходячи повз базу спортивного товариства “Динамо”, помітив пожежу - горіло горище одного зі складів бази. Щоб загасити пожежу, Некрасов разом із підбігшим робітником бази Скворцовим, виламали двері сараю, що належав Сомову і був розташований поруч. Вони взяли там драбину, багор і два відра. При гасінні пожежі на Некрасова упала балка і він упав з драбини та отримав каліцтво. В зв'язку з чим Некрасов пред'явив позов товариству “Динамо” про відшкодування шкоди. Відповідач проти позову заперечував, зазначаючи що, по-перше, Некрасов сам проявив грубу необережність, поставивши драбину до палаючої стіни складу, а по-друге, його дії виявилися безрезультатними - склад все одно згорів. Сомов, в свою чергу, пред'явив позов до Некрасова і Скворцова про відшкодування заподіяної йому шкоди в сумі 2500 грн. Оскільки драбина виявилася зламанною, відра пропали і крім того, на відновлення пошкоджених ними дверей сараю він витратив 2200 грн.

Вирішить справу.

Задача 6

Федорова здала для ремонту в майстерню виробничого об'єднання чобітки вартістю 1280 грн. В строк видачі замовлення чобіт в майстерні не було. В зв'язку з цим Федорова звернулась в суд з позовом про відшкодування вартості чобіт і суми сплаченої за їх ремонт - 70 грн.

Суд, керуючись ст. 1166 Цивільного кодексу України стягнув з майстерні на користь Федорової вартість чобіт - 1280 грн., а щодо стягнення 70 грн. відмовив, мотивуючи тим, що вони повинні включатися у вартість чобіт.

Чи правильне рішення суду?

Задача 7

Кузін сидів за робочим столом в проектному бюро і, тримаючи в роті запалену цигарку, заправляв бензином запальничку. При цьому він випадково

пролив бензин на светр. Від несподіванки у нього з рота випала цигарка і потрапила на пляму бензину, який швидко запалав. Кузін з криком вибіг з робочої кімнати в роздягальню до умивальника. Гардеробник, побачивши охоплену полум'ям людину, схопив з вішалки, як виявилось потім, дороге імпортне пальто, що належить головному інженеру, і накинув його на Клімова. Вогонь був погашений, але пальто було сильно пошкоджено вогнем.

Чи звільняється від відповідальності особа за шкоду, заподіяну в стані крайньої необхідності?

На кого суд може покласти обов'язок відшкодування заподіяної шкоди?

Задача 8

У результаті нещасного випадку на буровій установці загинув буровий майстер Лисин. Позови про відшкодування збитків, заподіяних смертю годувальника, пред'явили: а) дружина Лисина - на утримання двох дітей загиблого - дочки 7 років і сина 13 років, на своє утримання, оскільки вона не працює і зайнята доглядом за дітьми, а також витрат на поховання чоловіка; б) мати Лисина, яка вказала, що хоча вона і не перебувала на утриманні сина, оскільки до моменту його загибелі була працездатною і жила з чоловіком у селі, але тепер (через два місяці після загибелі сина) досягла пенсійного віку, тому має право на відшкодування збитку, заподіяного смертю годувальника; в) перша дружина Лисина, Карпова, на користь неповнолітнього сина загиблого, якому Лисин виплачував аліменти. Заробіток загиблого складав 4950 грн. на місяць.

Адміністрація підприємства, де працював Лисин, просила в позові відмовити, оскільки з висновку технічної інспекції ніяких порушень правил техніки безпеки з боку адміністрації не допущено, отже, немає і вини. Лисин же загинув від наїзду автомашини, до якої він необережно наблизився при розвантаженні бурових інструментів.

Питання: 1) Чи обґрунтоване заперечення адміністрації підприємства проти заявлених вимог? 2) Хто і в якому розмірі має право на відшкодування заподіяної шкоди в цьому випадку?

а) так. Ніхто з перелічених осіб не має право на відшкодування заподіяної шкоди;

б) ні, не обґрунтоване. Мають право на відшкодування дружина Лисина - на утримання двох дітей, на своє утримання, а також витрат на поховання, перша дружина Лисина, Карпова, на користь неповнолітнього сина;

в) ні, не обґрунтоване. Мають право на відшкодування дружина Лисина - на утримання двох дітей, мати Лисина, перша дружина Лисина, Карпова, на користь неповнолітнього сина;

г) так, обґрунтоване. Але на відшкодування мають право діти Лисина.

Задача 9

Власенко, перебуваючи в нетверезому стані, розбив у ресторані умивальник. Адміністратор запропонував йому і його приятелям сплатити вартість умивальника, але вони відмовилися. В цей час до ресторану зайшов дружинник Андрієнко і став вимагати від них дотримання порядку і сплати за

скоєну шкоду. У відповідь за це Власенко з приятелями побили дружинника, заподіявши йому тяжкі тілесні ушкодження, від чого Андрієнко втратив працездатність, отже, позбавився і заробітку. Власенка було притягнуто до кримінальної відповідальності. Андрієнко пред'явив позов до Власенка про відшкодування шкоди. Слідчий визнав, що Андрієнко одержав пошкодження здоров'я під час виконання своїх службових обов'язків як дружинник заводу, і притягнув як цивільного відповідача завод, а також ресторан.

Чи правильно вирішене питання про притягнення цивільних відповідачів у справі? На підставі яких норм Цивільного кодексу настає відповідальність за заподіяння шкоди в цьому випадку?

Задача 10

Фесюк вироком суду була визнана винною у вбивстві старої матері і засуджена до 10 років позбавлення волі. Через три роки вирок суду було скасовано і Фесюк виправдано. Опинившись на волі, Фесюк звернулася до юриста за консультацією: хто, в якому порядку і в якому обсязі повинен відшкодувати заподіяну їй шкоду? Цю шкоду становлять втрата заробітку за період позбавлення волі, втрата майна під час її відсутності, а також втрата житла, якого вона позбавилась у порядку, передбаченому ст.ст. 71, 72 Житлового кодексу України. При цьому Фесюк повідомила, що кримінальна справа була порушена слідчим РВВС, розслідування і нагляд за ходом слідства здійснювала прокуратура, а винною її визнав суд.

Вирішіть справу.

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 року № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № № 40-44. Ст. 356.
2. Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку: Закон України від 08.02.1995 року № 39/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 12. Ст. 81.
3. Про відповідальність за шкоду, завдану внаслідок дефекту в продукції: Закон України від 19.05.2011 року № 3390-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 47. Ст. 531.
4. Про загальну безпечність нехарчової продукції: Закон України від 02.12.2010 року № 2736-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 10. Ст. 145.
5. Про об'єкти підвищеної небезпеки: Закон України від 18.01.2001 року № 2245-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 15. Ст. 73.
6. Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів: Закон України від 01.07.2004 року № 1961-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 1. Ст. 1.
7. Про поведження з радіоактивними відходами: Закон України від 30.06.1995 року № 255/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 27. Ст. 198.

8. Про приєднання України до Віденської конвенції про цивільну відповідальність за ядерну шкоду: Закон України від 12.07.1996 року № 334/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 44. Ст. 222.

9. Про цивільну відповідальність за ядерну шкоду та її фінансове забезпечення: Закон України від 13.12.2001 року № 2893-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 14. Ст. 96.

10. Порядок і правила проведення обов'язкового страхування відповідальності власників собак за шкоду, яка може бути заподіяна третім особам затверджені Постановою Кабінету Міністрів України від 09.07.2002 року № 944. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/944-2002-п>.

11. Бондаренко М.О. Право громадян на відшкодування шкоди, завданої внаслідок дефекту в продукції. *Міжнародний юридичний вісник: збірник наукових праць Національного університету Державної податкової служби України*. 2014. Вип. 1(1). С. 201-204.

12. Васильєв В.В. Окремі питання визначення поняття моральної (немайнової) шкоди. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2015. Вип. 32. Том 2. С. 10-15.

13. Відшкодування моральної та матеріальної шкоди: навч. посіб. / М.К. Галянтич, А.Б. Гриняк, А.І. Дрішлюк, Т.С. Ківалова [та ін.]; за ред. М.К. Галянтича. К.: Юрінком Інтер, 2011. 624 с.

14. Відшкодування моральної шкоди: коментар, законодавство, судова практика / за заг. ред. М.К. Галянтича. К.: Юрінком Інтер, 2013. 288 с.

15. Гринько Р.В. Заходи оперативного впливу та способи самозахисту: порівняльно-правовий аналіз. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2014. № 9-2. Том 1. С. 159-162.

16. Гринько Р.В. Поняття та ознаки заходів оперативного впливу у зобов'язальних правовідносинах. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 3. Том 1. С. 136-140.

17. Гринько С.Д. Рецепція деліктних зобов'язань римського приватного права: поняття, система, рецепція: монографія / С.Д. Гринько; за наук. ред. Є.О. Харитоновна. Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2012. 724 с.

18. Крисань Т.Є. Правові аспекти відшкодування моральної шкоди у цивільно-правових відносинах. *Часопис Київського університету права*. 2011. № 4. С. 218-221.

19. Крушельницька Г.Л. Особливості відповідальності за шкоду, завдану тваринами. *Право і суспільство*. 2014. № 1. С. 58-64.

20. Лесько Ю.В. Володілець транспортного засобу як суб'єкт цивільно-правової відповідальності за завдану шкоду. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Вип. 6 том 1. С. 93-97.

21. Ляшевська Л. Загальна характеристика механізму відшкодування шкоди, завданої особою в стані крайньої необхідності. *Юридичний вісник*. 2014. № 5. С. 227-232.

22. Мануїлова К. Суб'єктний склад у зобов'язаннях з відшкодування шкоди, заподіяної джерелом підвищеної небезпеки. *Юридичний вісник*. 2012.

№ 3. С.121-126.

23. Мануїлова К.В. Поняття та характеристики джерела підвищеної небезпеки. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2014. № 10-2 том 1. С. 160-163.

24. Маріц Д.О. Відшкодування моральної шкоди у договорах обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 2. С. 169-171.

25. Менів Л.Д. До питання про відшкодування моральної шкоди за порушення прав споживачів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2015. Вип. 31. Том 2. С. 7-10.

26. Мироненко В.П., Онищенко О.С. Загальні умови виникнення зобов'язань по відшкодуванню моральної шкоди. *Юридична наука*. 2014. № 9. С. 2328.

27. Мусулевський А.А., Юркова Г.В. Проблемні питання відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок дорожньо-транспортної пригоди. *Порівняльно-аналітичне право*. 2014. № 6. С. 112-116.

28. Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України: у 2-х т. / Відп. ред. В.Г. Ротань. Т.2. 2-ге вид. Х.: Фактор, 2010. 784 с.

29. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: У 2 т., 4-те вид., перероб. і доп. / За відповід. ред. О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнецової, В.В. Луця. К.: Юрінком Інтер, 2013. 1952 с.

30. Немченко С.С. Цивільно-правові аспекти відповідальності за шкоду, заподіяну малолітніми фізичними особами. *Вісник Запорізького національного університету*. 2012. № 2(II). С. 67-72.

31. Отрадна О. Договори між суб'єктами деліктних зобов'язань: принципи, можливості, межі. *Право України*. 2012. № 9. С. 174-184.

32. Отрадна О.О. Проблеми вдосконалення механізму цивільно-правового регулювання деліктних зобов'язань: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2014. 328 с.

33. Свистун Л.Я. Деякі питання цивільно-правової відповідальності у сфері надання медичних послуг. *Право і суспільство*. 2015. № 5. С. 79-84.

34. Сорока О.О. Особливості зобов'язань із відшкодування шкоди за законодавством України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Вип. 3-2. Том 1. С. 54-56.

35. Ус М.В. Конкуренція вимог при відшкодуванні шкоди, завданої здоров'ю (життю) фізичної особи під час виконання договірних зобов'язань. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2015. Вип. 34. Том 1. С. 114-119.

36. Ус О.В., Ус М.В. Відшкодування шкоди фізичній особі, яка потерпіла від кримінального правопорушення. *Право і суспільство*. 2015. № 3 частина 2. С. 82-87.

37. Хоменко М.М. Відшкодування шкоди, завданої органами державної влади, їх посадовими та (або) службовими особами у сфері нормотворчої діяльності. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 3. С. 256260.

38. Цивільне право України. Договірні та недоговірні зобов'язання: підручник / За заг. ред. С.С. Бичкової. 3-тє вид., змін. та допов. К.: Алерта, 2014. 496 с.
39. Цивільне право України: підручник. Особлива частина / За заг. ред. д.ю.н., проф. Р.Б. Шишки. К.: Вид. Ліра-К, 2015. 1024 с.
40. Цивільне право: підручник: у 2 т. / В.І. Борисова (керівник авт. колективу), Л.М. Баранова, Т.І. Бегова та ін.; за ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. Х.: Право. 2011. Т.2. 816 с.
41. Чернілевська О.І. Відшкодування шкоди, завданої недієздатною особою. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2015. № 4. Том 2. С. 44-46.
42. Чернілевська О.І. Множинність осіб у зобов'язаннях із заподіяння шкоди працівником. *Юридичний вісник*. 2014. № 6. С. 329-333.
43. Шевченко Я.М. Охорона і захист прав та інтересів фізичних та юридичних осіб в цивільних правовідносинах: монографія. Х.: Харьков юридический, 2011. 528 с.
44. Шишка Р.Б. Цивільно-правова відповідальність і деліктне зобов'язання. *Збірник наукових праць Ірпінської фінансово-юридичної академії*. 2013. Вип. 2. С. 206-216.

ДОДАТОК

Орієнтовний перелік питань на екзамен

1. Предмет і метод цивільного права.
2. Принципи цивільного права.
3. Функції цивільного права.
4. Система цивільного права.
5. Джерела цивільного права.
6. Акти цивільного законодавства.
7. Поняття, елементи та види цивільних правовідносин.
8. Підстави виникнення цивільних прав та обов'язків.
9. Поняття фізичної особи.
10. Цивільна правоздатність та дієздатність фізичної особи.
11. Обмеження цивільної дієздатності фізичної особи.
12. Визнання фізичної особи недієздатною.
13. Визнання фізичної особи безвісно відсутньою.
14. Оголошення фізичної особи померлою.
15. Фізична особа – підприємець.
16. Поняття та ознаки юридичної особи.
17. Цивільна правоздатність та дієздатність юридичної особи.
18. Організаційно-правові форми юридичних осіб.
19. Органи юридичної особи.
20. Створення та припинення юридичних осіб.
21. Загальна характеристика та види підприємницьких товариств.
22. Загальна характеристика та види непідприємницьких товариств.
23. Поняття та види об'єктів цивільних прав.
24. Речі як об'єкти цивільних прав, їх види.
25. Цінні папери як об'єкти цивільних прав (поняття, види, групи).
26. Нематеріальні блага як об'єкти цивільних прав.
27. Поняття і класифікація особистих немайнових прав.
28. Окремі види особистих немайнових прав.
29. Цивільно-правова охорона особистих немайнових прав.
30. Способи захисту особистих немайнових прав.
31. Поняття та види правочинів.
32. Загальні вимоги, додержання яких є необхідним для чинності правочину.
33. Форма правочину та правові наслідки її недодержання.
34. Поняття та види недійсних правочинів.
35. Правові наслідки недійсності правочину.
36. Загальна характеристика оспорюваних правочинів.
37. Загальна характеристика нікчемних правочинів.
38. Поняття та види представництва.
39. Представництво за довіреністю.
40. Вчинення правочинів з перевищенням повноважень. Передоручення.

41. Поняття цивільного права, цивільного інтересу та цивільного обов'язку.

42. Здійснення цивільних прав.

43. Межі здійснення цивільних прав.

44. Виконання цивільних обов'язків.

45. Поняття та ознаки права власності.

46. Суб'єкти та об'єкти права власності.

47. Підстави виникнення і припинення права власності.

48. Спільна власність: поняття та види.

49. Захист права власності.

50. Поділ майна, що є у спільній власності.

51. Поняття, ознаки та функції цивільно-правової відповідальності.

52. Види та форми цивільно-правової відповідальності.

53. Підстави та умови цивільно-правової відповідальності.

54. Підстави звільнення від цивільно-правової відповідальності.

55. Загальна характеристика речових прав на чуже майно.

56. Право володіння чужим майном.

57. Право обмеженого користування чужим майном (сервітут).

58. Право користування чужою земельною ділянкою для с/г потреб (емфітевзис).

59. Право користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцій).

60. Поняття зобов'язального права.

61. Поняття та види зобов'язань.

62. Підстави виникнення зобов'язань.

63. Суб'єкти зобов'язань.

64. Поняття і загальні умови виконання зобов'язання.

65. Суб'єкти виконання зобов'язання.

66. Предмет виконання зобов'язання.

67. Спосіб, строк (термін) та місце виконання зобов'язання.

68. Підтвердження виконання зобов'язання.

69. Загальна характеристика видів забезпечення виконання зобов'язання.

70. Неустойка як спосіб забезпечення виконання зобов'язання.

71. Завдаток як спосіб забезпечення виконання зобов'язання.

72. Порука як спосіб забезпечення виконання зобов'язання.

73. Гарантія як спосіб забезпечення виконання зобов'язання.

74. Застава як спосіб забезпечення виконання зобов'язання.

75. Притримання як спосіб забезпечення виконання зобов'язання.

76. Поняття та функції цивільно-правового договору.

77. Види цивільно-правових договорів.

78. Стадії укладення цивільно-правового договору.

79. Форма та зміст цивільно-правового договору.

80. Зміна та розірвання цивільно-правового договору.

81. Поняття та ознаки договору купівлі-продажу, його значення в сучасних умовах, сфера застосування та джерела правового регулювання.

82. Договір поставки.
83. Договір міни (бартеру).
84. Договір дарування: поняття, ознаки, сфера застосування.
85. Договір ренти.
86. Договір довічного утримання: поняття, ознаки.
87. Предмет договору найму (оренди). Строк договору найму (оренди).
88. Договір позички.
89. Договір підряду: поняття, ознаки, сфера застосування, джерела правового регулювання.
90. Договір зберігання: поняття, ознаки, сфера застосування, джерела правового регулювання.
91. Договір доручення: поняття, ознаки, сфера застосування. Сторони у договорі.
92. Договір позики: поняття, ознаки, джерела правового регулювання. Сторони в договорі.
93. Зобов'язання із публічної обіцянки винагороди.
94. Зобов'язання із рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи.
95. Зобов'язання із набуття чи збереження майна без достатньої правової підстави.
96. Поняття і значення зобов'язань із відшкодування шкоди. Елементи зобов'язання із відшкодування шкоди. Підстави (умови) виникнення зобов'язання із відшкодування шкоди.
97. Поняття та предмет спадкового права і процесу.
98. Спадкове право та його місце в системі цивільного права. Поняття та види спадкування.
99. Принципи спадкового права.
100. Елементи спадкових правовідносин.
101. Функції спадкового права.
102. Спадкове правонаступництво як різновид цивільного правонаступництва.